

St.prp. nr. 34

(2008–2009)

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 19. desember 2008,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Bakgrunn

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet) ble vedtatt i EU 12. desember 2006. Direktivet anses som EØS-relevant.

Regjeringen ber om Stortingets samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse av tjenestedirektivet i EØS-avtalen. Stortingets samtykke er nødvendig fordi gjennomføringen i norsk rett nødvendiggjør lovvedtak, og fordi innlemmelsen anses som en sak av særlig viktighet, jf. grunnloven § 26, annet ledd.

For at Norge og de øvrige EØS/EFTA-statene ikke skal forsinke gjennomføringen av tjenestedirektivet, legges det opp til at Stortingets samtykke innhentes før det er truffet beslutning i EØS-komiteen.

Utkast til beslutning i EØS-komiteen og direktiv 2006/123/EF i uoffisiell norsk oversettelse følger som trykte vedlegg til proposisjonen.

2 Nærmere om tjenestedirektivet

2.1 Bakgrunnen for direktivet

Bakgrunnen for tjenestedirektivet er kort beskrevet i tjenestedirektivets fortale punkt 1 til 6. Tjenes-

tedirektivet skal ifølge fortalen punkt 1 bidra til å nå målene i EF-traktaten artikkel 2, som er å fremme balansert og bærekraftig økonomisk utvikling, høy sysselsetting og sosial sikkerhet, høy grad av konkurranse og utjevning av økonomisk yteevne, økt vern og forbedring av miljøet, heving av levestandarden og livskvalitet, og økonomisk og sosial samhörighet og solidaritet mellom medlemsstatene.

Tjenestedirektivet ses også i sammenheng med EUs strategi for vekst og sysselsetting, der målene er å bedre sysselsetting og sosial utjevning og oppnå en bærekraftig økonomisk vekst for å gjøre EU til den mest konkurransedyktige og dynamiske kunnskapsbaserte økonomien i verden innen 2010. Strategien har særlig fokus på flere og bedre jobber i Europa.

Lik og ikke-diskriminerende rett til handel med tjenester er et grunnleggende prinsipp i EF-traktaten og i EØS-avtalen. Tjenestedirektivet bygger på dette prinsippet, slik det også er utviklet gjennom rettspraksis fra EF-domstolen og EFTA-domstolen. Tjenestesektoren står for ca. 70 prosent av BNP og sysselsetting i EU, jf. fortalen punkt 4. Det samme gjelder for EØS-området. Om lag 95 prosent av alle nye arbeidsplasser skapes i tjenestesektoren. Likevel utgjør handel med tjenester kun

20 prosent av all grenseoverskridende handel. Ifølge Europakommisjonen (Kommisjonen) skyldes dette bl.a. uklare nasjonale rettsregler, mangel på gjensidig tillit og proteksjonistiske tiltak.

En oppstykking av det indre markedet for tjenester, for eksempel langs nasjonale skillelinjer, anses å ha en negativ innvirkning på hele den europeiske økonomien. Dette gjelder særlig for konkurranseevnen til små og mellomstore bedrifter (SMB), som er i overveiende flertall innenfor tjenestesektoren. En slik oppstykking hindrer i tillegg forbrukerne i å få tilgang til et større utvalg av tjenester og mer konkurransemessig prisede tjenester.

Formålet med tjenestedirektivet er å forenkle handelen med tjenester, fjerne unødvendige handelshindringer, gjøre det enklere å etablere virksomhet, øke forbrukerbeskyttelsen ved kjøp av tjenester og skape flere arbeidsplasser. Samtidig ønsker man å sikre en avansert europeisk, sosial modell. Ifølge tjenestedirektivets fortale punkt 4 legger EUs institusjoner i gjennomføringen av det indre marked vekt på en rett balanse mellom åpenhet i tjenestesektoren, og å bevare offentlige tjenester, sosiale rettigheter og forbrukerrettigheter.

Tjenestedirektivet skal bidra til å fjerne ubegrunnede og unødvendige administrative krav som hindrer etablering og handel med tjenester. Medlemsstatene kan imidlertid beholde gjeldende krav til en tjeneste eller tjenesteyter eller innføre nye, dersom de er begrunnet i visse nærmere bestemte samfunnshensyn, ikke innebærer forskjellsbehandling basert på nasjonalitet, og er forholdsmessige. Med forholdsmessig menes at kravet både må være egnet til å fremme hensynet som begrunner kravet, og ikke gå lenger enn nødvendig for å fremme hensynet.

2.2 Hovedinnholdet i direktivet

EUs forslag til tjenestedirektiv ble vedtatt av Rådet og Europaparlamentet 12. desember 2006. Gjennomføringsfristen for medlemsstatene er 3 år fra dagen etter offentliggjøringen i Den europeiske unions tidende, dvs. 28. desember 2009. Det samme vil gjelde for EØS/EFTA-statene ved innlemmelse av direktivet i EØS-avtalen. Den teksten som ble vedtatt er basert på et kompromiss mellom sosialistene/sosialdemokratene på den ene siden og de liberale/de konservative på den andre siden i Parlamentet 14.-16. februar 2006.

Direktivet gjelder i utgangspunktet alle tjenester som er omfattet av EØS-avtalen. Tjenestedirektivet artikkel 4 nr. 1 viser til definisjonen av begre-

pet tjenester i EF-traktaten artikkel 50, som tilsvare EØS-avtalen artikkel 37. Tjenester omfatter all økonomisk tjenestevirksomhet som normalt ytes mot betaling. Produksjon av varer er ikke tjenestevirksomhet, men flere aktiviteter i tilknytning til varer, for eksempel detaljhandel, installasjon og vedlikehold, utgjør tjenestevirksomhet. Det er juridiske personer, dvs. foretak og enkeltmannsforetak, som omfattes av reglene om tjenester. Personer som er ansatt i et foretak, er omfattet av EØS-reglene om fri bevegelighet for arbeidstakere. De kan ikke pålegges plikter eller utlede rettigheter etter tjenestedirektivet.

Det legges til grunn at tildeling og bruk av tillatelse til leting etter og utvinning av petroleum faller utenfor tjenestedirektivets virkeområde. Det samme gjelder transport av produsert gass fra produksjonsstedet på kontinentalsokkelen til endelig ilandføringssted. Disse aktiviteter vil være regulert av EUs konsesjonsdirektiv og gassmarkedsdirektiv II.

Direktivet lister i fortalen punkt 33 opp en rekke eksempler på tjenestesektorer som er omfattet. Disse inkluderer forretningstjenester som ledelsesrådgivningstjenester, sertifisering og testing, utstyrshåndtering, herunder kontorvedlikehold, annonsering, rekrutteringstjenester og tjenestene til handelsagenter. Videre omfattes juridisk eller økonomisk rådgivning, tjenester vedrørende fast eiendom som eiendomsmekling, bygge- og anleggsvirksomhet, inkludert tjenestene til arkitekter; distribusjonsvirksomhet, organisering av handelsmesser, bilutleie og reisebyråer. Forbrukertjenester omfattes også, som for eksempel innenfor turisme, inkludert turguider, fritidstjenester, sportssentre og fornøylesparker. Listen er ikke uttømmende.

Fortalen punkt 34 drøfter offentlige og offentlig finansierte tjenester, og fastslår blant annet at kurs tilbudt etter et nasjonalt utdanningssystem faller utenfor tjenestedirektivets virkeområde.

Direktivet inneholder regler om forenkling, etablering, midlertidig tjenesteyting, tjenestekvalitet og tilsynssamarbeid i det indre marked. Disse er nærmere redegjort for nedenfor.

Tjenestedirektivet unntar i artikkel 2 nr. 2 en rekke tjenestesektorer fra direktivets virkeområde, herunder finansielle tjenester, elektronisk kommunikasjon, transporttjenester inkludert havnetjenester, helsetjenester, pengespilltjenester, audiovisuelle tjenester (bl.a. radio, tv og kino), bemanningsforetak, sosiale tjenester og private sikkerhetstjenester.

Videre følger det av artikkel 3 at andre rettsakter, som for eksempel utsendingsdirektivet og

yrkeskvalifikasjonsdirektivet, går foran tjenstedirektivet ved konflikt.

Utøvelse av offentlig myndighet faller utenfor EØS-avtalen og tjenstedirektivet, jf. tjenstedirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav i) og EØS-avtalen artikkel 39 jf. artikkel 32.

Når det gjelder offentlige tjenester, gjelder tjenstedirektivet kun for tjenester som er av økonomisk karakter. Dette følger av tjenstebegrepet. Videre gjelder direktivet kun dersom disse tjenestene er konkurranseutsatte. Det pålegger ikke medlemsstatene å liberalisere offentlige tjenester, og hindrer ikke rekommunalisering av offentlige tjenester som er satt ut på anbud. Dette følger av artikkel 1 nr. 2 og nr. 3 første avsnitt. Direktivet presiserer videre i artikkel 1 nr. 3 andre avsnitt at det ikke berører medlemsstatenes adgang til å velge hvordan offentlige tjenester skal organiseres og finansieres.

For de tjenestene som er av økonomisk karakter og er konkurranseutsatt, er det bare direktivets regler om etablering som kan anvendes i den grad de ikke er regulert i annet EU-regelverk. Reglene om midlertidig (grenseoverskridende) tjensteyting gjelder ikke for offentlige tjenester for eksempel innenfor avfalls- og elektrisitetssektorene. Dette følger av artikkel 17 nr. 1.

Det fremgår uttrykkelig av tjenstedirektivet artikkel 1 nr. 6 at det ikke berører medlemsstatenes arbeidsrett, verken i lov, kontrakt eller i tariffavtaler. Direktivet berører heller ikke forhandling, inngåelse eller anvendelse av tariffavtaler, eller retten til arbeidskamp, jf. artikkel 1 nr. 7. I den grad arbeidsrett er berørt av EØS-avtalen i dag, vil EØS-avtalen fremdeles regulere dette området, ikke tjenstedirektivet. At det i tjenstedirektivets bestemmelser refereres til at arbeidsretten, bruken av tariffavtaler og retten til arbeidskamp skal være i samsvar med EF/EØS-retten, er kun en presisering av dette utgangspunktet. Det er i dag et generelt prinsipp at nasjonal rett må «respektere», eller være i «samsvar med», fellesskapsrettens regler. Nasjonal rett kan ikke stride mot reglene i EF-traktaten/EØS-avtalen eller andre direktiver eller forordninger. EF-domstolen har konsekvent lagt til grunn det samme prinsippet på områder der fellesskapet ikke har direkte reguleringskompetanse. Selv om det ikke kan gis fellesskapsregler om for eksempel nasjonal trygd eller om lønnsfastsettelse eller arbeidskamp, så kan ikke de nasjonale reglene undergrave eller være i strid med de rettighetene som følger av fellesskapsretten. Tjenstedirektivet endrer ikke på dette prinsippet. Dette fremgår også av FAFOs og professor i arbeidsrett

Stein Evjus utredning om tjenstedirektivet og sosial dumping, som er omtalt nærmere nedenfor.

Strafferett, skatterett og inndriving av skatt samt trygderett omfattes heller ikke av direktivet. Dette fremgår av artikkel 1 nr. 5, artikkel 2 nr. 3 og artikkel 1 nr. 6.

2.2.1 Etablering

Tjenstedirektivet fastsetter at tjensteytere er underlagt reglene i den staten der de er etablert (etableringsstaten). Dette er i samsvar med gjeldende EØS-rett. Tjenstedirektivets regler om rett til etablering i direktivets kapittel 3 gjenspeiler de eksisterende reglene i EØS-avtalen med tilhørende rettspraksis. Dersom det kreves tillatelse for å drive en tjenstevirksomhet, skal kravene som stilles overfor tjensteyteren være ikke-diskriminerende, begrunnet i tvingende allmenne hensyn og forholdsmessige. Det kan ikke stilles krav om at man skal ha en bestemt nasjonalitet, eller være bosatt i det landet man ønsker å etablere seg i. Det kan heller ikke stilles krav om at man kun skal kunne være etablert i én medlemsstat.

2.2.2 Midlertidig tjensteyting

Tjenstedirektivets artikkel 16 sier at vertsstaten (den staten der tjensteyteren utfører tjenester på midlertidig basis) skal respektere tjensteyteres rett til å yte tjenester på midlertidig basis på deres territorium. Det opprinnelige forslaget fra Kommisjonen til denne bestemmelsen ble referert til som «opprinnelseslandsprinsippet», men bestemmelsen ble endret ved behandlingen i Europaparlamentet til en rett til å yte tjenester. Bestemmelsen gjenspeiler retten til å yte tjenester i EØS-avtalen. Det er for eksempel ikke anledning, verken i henhold til EØS-avtalen eller tjenstedirektivet, til å kreve at en tjensteyter må etablere seg i vertsstaten for å kunne yte tjenester der.

Vertsstaten kan anvende sine regler overfor tjensteytere fra andre EØS-stater så lenge de er begrunnet i hensynet til offentlig orden, offentlig sikkerhet, helse eller miljø. I tillegg må reglene være ikke-diskriminerende og forholdsmessige. Muligheten for regulering av virksomheten til midlertidige tjensteytere er noe innskrenket sammenlignet med reglene i EØS-avtalen. Mens EØS-avtalen aksepterer at nasjonale krav til midlertidig tjensteyting kan være begrunnet i alle tvingende allmenne hensyn, er det kun de fire hensynene som er nevnt ovenfor som kan begrunne nasjonale krav etter tjenstedirektivet. Alle unntakene som

gjelder for tjenstedirektivet generelt, gjelder også for reglene om midlertidig tjenesteyting.

Det er gjort egne unntak i artikkel 17 fra bestemmelsene om midlertidig tjenesteyting som kommer i tillegg til unntakene som gjelder for hele direktivet. Dette gjelder blant annet for tjenester av allmenn økonomisk interesse. Virkningen av unntaket er at offentlige tjenester ikke er omfattet av reglene om midlertidig tjenesteyting. Det er også gjort spesifikke unntak for posttjenester og tjenester knyttet til elektrisitet, gass og vann, avfallstjenester, og forhold regulert av yrkeskvalifikasjonsdirektivet.

Direktivet sier uttrykkelig at regler som følger av utsendingsdirektivet (96/71/EF) er unntatt fra reglene om midlertidig tjenesteyting. Når det gjelder de andre bestemmelsene i tjenstedirektivet, går som nevnt ovenfor utsendingsdirektivet foran tjenstedirektivet ved konflikt mellom reglene. Utsendingsdirektivet er innlemmet i EØS-avtalen, og hjemler blant annet allmenngjøring av tariffavtaler. I tillegg sikrer utsendingsdirektivet bestemte minimumsvilkår for personer som er ansatt i utenlandske foretak som opererer i en annen EØS-stat på midlertidig basis.

2.2.3 Administrativ forenkling

Tjenstedirektivet gir i kapittel 2 regler som pålegger medlemsstatene å kartlegge og forenkle administrative prosedyrer for tjenesteytere.

Det skal opprettes nasjonale kontaktpunkter i hver medlemsstat, der tjenesteytere skal få all informasjon som er nødvendig for å starte en virksomhet. Tjenesteyteren skal også kunne fullføre søknadsprosedyrer gjennom kontaktpunktet. I Norge er det besluttet av Altinn skal videreutvikles til å bli et slikt kontaktpunkt. Nærings- og handelsdepartementet har opprettet et samarbeid med Brønnøysund-registrene for å gjennomføre dette. Både norske og utenlandske tjenesteytere vil kunne bruke Altinn til å få informasjon og søke om nødvendige tillatelser.

2.2.4 Tilsyn og administrativt samarbeid

Tjenstedirektivet kapittel 6 gir regler om tilsyn og administrativt samarbeid. Hovedregelen er at vertsstaten skal føre tilsyn med at tjenesteytere på deres territorium overholder de krav som vertsstaten kan stille overfor dem. Etableringsstaten fører tilsyn med de bestemmelser de kan anvende overfor tjenesteytere som yter tjenester i andre land på midlertidig basis.

Myndighetene i etableringsstaten og vertsstaten har plikt til å samarbeide om tilsynet med tjenesteytere. Direktivets plikt til samarbeid om tilsyn vil kunne gi bedre muligheter til å holde kontroll med tjenesteytere enn i dag. I dag plikter ikke tilsynsmyndigheter å samarbeide over landegrensene. Det er derfor nokså tilfeldig i hvilken grad vi får bistand og samarbeid ved henvendelse til andre lands tilsynsmyndigheter.

For å gjøre tilsynssamarbeidet lettere har Europakommisjonen utviklet et elektronisk verktøy kalt Internal Market Information System (IMI). Gjennom IMI skal alle tilsynsmyndighetene i EU/EØS kunne samarbeide direkte med hverandre for å sikre at tjenesteytere overholder de pliktene de er pålagt.

2.2.5 Kvaliteten på tjenestene

I tjenstedirektivet kapittel 5 gis det regler som skal sikre kvaliteten på tjenestene. Blant annet inneholder direktivet bestemmelser om hvilken informasjon tjenesteytere må gi tjenstemottakere, bestemmelser om kommersiell formidling fra tjenesteytere og tjenesteyteres adgang til å drive ulike former for tjenestevirksomhet samtidig eller i partnerskap med andre.

3 Konstitusjonelle forhold

Ettersom direktivet krever lovendring samt må antas å være av særlig viktighet, må Stortingets samtykke til deltakelse i EØS-komiteebeslutningen innhentes, jf. Grunnloven § 26, andre ledd.

For å hindre at Norge forsinkes gjennomføringen av tjenstedirektivet, legger regjeringen frem en proposisjon om innhenting av Stortingets samtykke før vedtaket fattes i EØS-komiteen. Det vil dermed ikke være nødvendig for Norge å ta forbehold om konstitusjonelle prosedyrer ved beslutningen i EØS-komiteen.

Det er ikke ventet at det vil skje vesentlige endringer i utkastet til beslutning i EØS-komiteen. Dersom den endelige tekst skulle avvike vesentlig fra det utkastet som er lagt fram i denne proposisjonen, vil saken bli lagt fram for Stortinget på nytt.

4 Beslutning i EØS-komiteen

Det er lagt opp til at EØS-komiteen skal fatte beslutning om innlemmelse av tjenstedirektivet i

EØS-avtalen etter at Stortinget har samtykket til at Norge kan delta i EØS-komiteens beslutning.

Vedleggene om tjenester i EØS-avtalen er organisert etter sektorer. Dette medfører at det ikke finnes noe egnet vedlegg for et direktiv som omfatter tjenester generelt, slik tilfellet er for tjenestedirektivet. Innholdet av eksisterende vedlegg X om audiovisuelle tjenester vil derfor gjennom EØS-komiteens beslutning bli slått sammen med eksisterende vedlegg XI om telekommunikasjonstjenester. Det sammenslåtte vedlegget XI vil få nytt navn, «Elektronisk kommunikasjon, audiovisuelle tjenester og informasjonssamfunn.» Tjenestedirektivet vil bli innlemmet i vedlegg X, som vil hete «Tjenester generelt».

Utkastet til EØS-komiteens beslutning inneholder en fortale og 4 artikler. I innledningen vises det til EØS-avtalen, særlig til artikkel 98, som gjør det mulig å endre vedleggene til avtalen gjennom beslutning i EØS-komiteen. *Artikkel 1* slår fast at vedlegg X og XI endres. *Artikkel 2* fastsetter at teksten til direktiv 2006/123/EF på islandsk og norsk, som vil bli kunngjort i EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*, skal gis gyldighet. *Artikkel 3* slår fast at beslutningen trer i kraft forutsatt at EØS-komiteen har mottatt alle meddelelser etter avtalens art. 103 nr. 1. *Artikkel 4* slår fast at beslutningen skal kunngjøres i EØS-avdelingen av og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*.

4.1 Tilpasningsteksten

I samsvar med vanlig praksis inneholder artikkel 1, jf. vedlegg til EØS-komiteens beslutning, en teknisk tilpasningstekst. Tilpasningsteksten viser til at referanser i tjenestedirektivet til fellesskapsretten og bestemmelser i EF-traktaten, skal leses som referanser til EØS-retten og de tilsvarende bestemmelsene i EØS-avtalen. Videre er det gjort visse tilpasninger til bestemmelser som gjelder medlemsstatenes plikt til å gi informasjon til Kommisjonen, utveksling av informasjon mellom medlemsstatene og Kommisjonens informasjonsplikt, for å ivareta tilsvarende utveksling mellom EØS/EFTA-statene og medlemsstatene, og for å presisere pliktene til EFTAs overvåkingsorgan. Det fremgår også av tilpasningsteksten at en bestemmelse som viser til et direktiv om merverdiavgift ikke skal gjelde for EØS, da skatte- og avgiftsområdet ikke er omfattet av EØS-avtalen.

4.2 Erklæring

I forbindelse med EØS-komiteens beslutning om innlemmelse tas det sikte på en erklæring som

understreker at det ikke er noe til hinder for å føre en ambisiøs politikk mot sosial dumping når tjenestedirektivet innlemmes i EØS-avtalen. I erklæringen vil det blant annet bli presisert at tjenestedirektivet ikke berører trepartssamarbeidet mellom arbeidstakere, arbeidsgivere og regjeringen, allmenngjøring av tariffavtaler, eller statens myndighet til å bestemme i hvilken grad tjenester skal utføres av det offentlige eller være gjenstand for konkurranse.

5 Forholdet til norsk rett

5.1 Innledning

Tjenestedirektivet inneholder både bestemmelser som retter seg til myndighetene i en stat, bestemmelser som stiller krav til nasjonalt regelverk og bestemmelser som gir rettigheter og plikter til private.

Direktivet vil kreve nasjonal gjennomføring på flere måter. Direktivets krav om kontaktpunkt krever administrative beslutninger knyttet til opprettelse og drift. Også reglene om administrativt samarbeid mellom nasjonale tilsynsmyndigheter krever løsninger i praksis for hvordan dette skal gjennomføres, herunder tilkobling til et elektronisk verktøy. Nasjonalt regelverk skal gjennomgås og rapporteres. I tillegg må bestemmelser som gir rettigheter og plikter til private gjennomføres i lov. I den grad direktivets bestemmelser innebærer plikter for kommunene, må det også nedfelles i lov.

5.2 Kartlegging av norsk rett

Etter at tjenestedirektivet ble vedtatt i EU, har Nærings- og handelsdepartementet ledet en arbeidsgruppe bestående av representanter fra berørte departementer, for å gå opp grensene mot norsk rett og vurdere behov for eventuelle lov- eller forskriftsendringer i tillegg til eventuelle andre konsekvenser av en gjennomføring av tjenestedirektivet i norsk rett.

Alle departementer er blitt bedt om å kartlegge sitt regelverk på følgende punkter:

- om tjenestedirektivets vilkår for å ha tillatelsesordninger for etablering av ulike typer av tjenestevirksomhet er oppfylt, jf. direktivets artikkel 9,
- om det inneholder nærmere angitte krav som er forbudt etter tjenestedirektivet, typisk fordi de innebærer forskjellsbehandling mellom nasjonale tjenesteytere og tjenesteytere fra andre EØS-stater, jf. direktivets artikkel 14,

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

- om det inneholder nærmere angitte krav som kun kan opprettholdes på visse vilkår, og om vilkårene for opprettholdelse er oppfylt, jf. direktivets artikkel 15,
- om det inneholder krav til midlertidige tjenesteytere som er i strid med vilkårene i tjenestedirektivet, jf. direktivets artikkel 16, og
- om regelverket setter begrensninger på at tjenesteytere driver ulike former for virksomhet samtidig eller i partnerskap, og i tilfelle om vilkårene i tjenestedirektivet for å sette slike begrensninger er oppfylt, jf. direktivets artikkel 25.

Resultatene av kartleggingen viser at norsk rett i utgangspunktet inneholder få av de nevnte restriksjoner overfor tjenesteytere, og at de aller fleste kan opprettholdes etter innlemmelse av tjenestedirektivet, fordi de er ikke-diskriminerende, er begrunnet i tvingende allmenne hensyn og er forholdsmessige. Justis- og politidepartementet antar imidlertid at vilkårene for å drive inkassovirksomhet, nærmere bestemt krav om foretaksregistrering og inkassobevilling, er i strid med tjenestedirektivets bestemmelse om rett til midlertidig tjenesteyting. Inkassoloven § 4 femte ledd er derfor nylig endret, slik at Kongen kan gi forskrifter om midlertidig inkassovirksomhet for tjenesteytere som er lovlig etablert i en annen EØS-stat. Det vil bli gitt forskrift for å bringe inkassolovverket i samsvar med tjenestedirektivets krav. På bakgrunn av konklusjoner i utredning fra advokatfirmaet Wikborg Rein, utført på oppdrag fra Nærings- og handelsdepartementet, har det i prosessen også vært stilt spørsmål ved om enkelte krav i eiendomsmeglingsloven ikke kan gjøres gjeldende overfor besøkende tjenesteytere. Finansdepartementet utelukker ikke at innlemmelse av tjenestedirektivet i EØS-avtalen vil medføre behov for enkelte endringer i regelverket for eiendomsmeklings-tjenester for så vidt gjelder krav om fast forretningssted i eiendomsmeglingsloven § 2-5 og krav om tillatelse til å drive eiendomsmekling etter eiendomsmeglingsloven § 2-1 ved besøkende tjenestevirksomhet. Finansdepartementet er imidlertid av den oppfatning at gjeldende tillatelsesordning ved etablering av eiendomsmeklingsvirksomhet i Norge ikke er i strid med tjenestedirektivet kapittel 3 – etableringsfrihet for tjenesteytere, da betingelsene i artikkel 9 nr. 1 og artikkel 10 er oppfylt.

Resultatene av denne kartleggingen skal etter innlemmelse av tjenestedirektivet i EØS-avtalen rapporteres til EFTAs overvåkingsorgan innen 28. desember 2009. Kommisjonen og EFTAs overvåkingsorgan skal videresende alle EØS-statenes

rapporter til hver av statene, og de skal da evalueres gjennom en periode på seks måneder.

I tillegg til kartleggingen av de nærmere angitte forholdene som er nevnt ovenfor, er alle departementer blitt bedt om å vurdere konsekvensene og/eller grensedragningene til sine fagområder av bestemmelsene i tjenestedirektivet, og om det er behov for lovendringer på deres ansvarsområder som følge av tjenestedirektivet. Ut over det nevnte behovet for å vedta forskrift til inkassoloven og eventuelle behov for endringer i regelverket for eiendomsmeklingstjenester, er det kun avdekket behov for endring av forskrift til brukthandelslova, slik at kriteriene for å få tillatelse går klart fram av forskriften.

5.3 Eksterne utredninger

I arbeidet med å kartlegge konsekvensene av en gjennomføring av tjenestedirektivet i norsk rett har det blitt innhentet følgende 9 eksterne utredninger om direktivet:

1. Vurdering av samfunns- og næringsøkonomiske konsekvenser for Norge, levert av NUPI v/ Leo A. Grünfeld i januar 2005. Utredningen var basert på Kommisjonens opprinnelige direktivforslag. Direktivets virkeområde ble endret ved Europaparlamentets plenumsbehandling februar 2006. Utredningen ble med det i noen grad utdatert.
2. Utredning som reviderer og videreutvikler den tidligere utredningen fra 2005 av NUPI v/Leo A. Grünfeld om samfunnsøkonomiske konsekvenser av tjenestedirektivet, levert av Menon Business Economics v/Leo A. Grünfeld og Gjermund Grimsby 3. mars 2008. Utredningen gjennomgår hvilke tjenestesektorer i Norge som blir berørt av direktivet, og kartlegger dagens sysselsetting, verdiskaping, import og eksport. Kartleggingen viser at direktivet vil ha betydning for sektorer med i alt 740 000 sysselsatte i Norge, som tilsvarer 30 prosent av total sysselsetting. Verdiskapningen i næringer som omfattes av direktivet utgjør 423 mrd. kroner, som tilsvarer 20 prosent av total verdiskaping. 99 prosent av tjenestebedriftene som omfattes, er små og mellomstore bedrifter. Utredningen anslår at handelen med de tjenester som omfattes av direktivet, vil øke dersom direktivet innføres i EØS-området. Eksporten estimeres å øke med nærmere 12 prosent, mens importen ventes å øke med 15 prosent. Handelen er særlig ventet å øke med Sverige og Tyskland. Det fremgår av utredningen at siden handelen med

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

- tjenester under direktivet utgjør 7 og 17 prosent av henholdsvis total eksport og import med varer og tjenester, vil økt handel med tjenester under direktivet føre til en økning i Norges totaleksport på 0,8 prosent og en økning i den totale importen på 2,6 prosent.
3. Gjennomgang av unntakene i det foreslåtte tjenestedirektivet, levert av professor Ola Mestad, Senter for Europarett, Universitetet i Oslo, 10. september 2006. Utredningen sier at når en del tjenesteområder er holdt utenfor direktivet eller underlagt mer lempelige regler i direktivet, vil EU- og EØS-rettens regulering av disse områdene i hovedsak være avhengig av hvordan domstolene i praksis vil tolke og utvikle de svært generelle reglene i EF-traktaten og EØS-avtalen, slik situasjonen allerede er i dag, uten tjenestedirektivet.
 4. Utredning om virkningen av at opprinnelseslandsprinsippet ble tatt ut av tjenestedirektivet, levert av professor Finn Arnesen, Senter for Europarett, Universitetet i Oslo, 22. juni 2006. Utredningen konkluderer med at skiftet fra opprinnelseslandsprinsipp til tjenesteytelsesrett i det alt vesentlige er av konseptuell karakter. Det området der skiftet har praktisk betydning, gjelder vertsstatens mulighet til å håndheve sine krav overfor besøkende tjenesteytere.
 5. Utredning om hvilke konsekvenser tjenestedirektivet kan ha for regjeringens arbeid mot sosial dumping, levert av FAFO i samarbeid med professor i arbeidsrett Stein Evju, juridisk fakultet, Universitetet i Oslo, 29. februar 2008. Hovedkonklusjonen er at tjenestedirektivet ikke skaper problemer for gjennomføring av regjeringens handlingsplan mot sosial dumping. FAFO gjennomgår følgende tiltak i handlingsplanen i henhold til tjenestedirektivets krav:
 - Tilsynsmyndighetenes kontrollvirksomhet med hjemmel i allmenngjøringsloven.
 - Tillitsvalgtes innsynsrett i bedrifter som er omfattet av allmenngjøringsforskrifter.
 - Oppdragsgivers informasjonsplikt om allmenngjøringsforskriftene og deres påseansvar for at kravene følges.
 - Id-kort i byggebransjen.
 - Obligatorisk godkjenningsordning for bemanningsforetak.
 - Innstramming av reglene for utleie/innleie mellom produksjonsbedrifter.
 - Krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i kommunale anbudsprosesser (jf. ILO-konvensjon nr. 94).
 6. FAFO konkluderer på disse punktene at tjenestedirektivets regler ikke vil ha noen direkte eller selvstendig betydning.
 6. Utredning om hva direktivet betyr for løsning av oppgaver i offentlig regi og brukerne av offentlige tjenester, levert av professor Erling Hjelmeng, juridisk fakultet, Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo, 22. februar 2008. Professor Erling Hjelmeng har vurdert skillet mellom økonomiske og ikke-økonomiske tjenester av allmenn interesse. Han påpeker at betydningen av skillet er begrenset, da EØS-avtalen ikke er til hinder for at det offentlige selv forestår økonomiske tjenester, og fordi en rekke av disse tjenestene uttrykkelig er unntatt fra tjenestedirektivet. Reglene i tjenestedirektivet om midlertidig tjenesteyting får heller ikke anvendelse på tjenester av allmenn økonomisk interesse. Det vil kun være direktivets regler om etablering som gjelder slike tjenester. Hjelmeng konkluderer med at tjenestedirektivet har begrenset betydning for offentlige tjenester.
 7. Utredning om hva direktivet betyr for løsning av oppgaver i offentlig regi og brukerne av offentlige tjenester – en økonomisk/administrativ tilnærming, levert av professor Bjarne Jensen, Høgskolen i Hedmark, 1. mars 2008. Professor Bjarne Jensen vurderer tjenestedirektivet slik at det ikke trenger å få vesentlig betydning for løsning av offentlige oppgaver. Jensen legger vekt på at det vil være opp til offentlige myndigheter selv å bestemme hvordan offentlige tjenester skal organiseres og finansieres.
 8. Utredning om hvilke konsekvenser tjenestedirektivet vil ha for norske forbrukere og deres rettigheter i tilfeller der tjenesteyter er etablert i et annet EØS-land og utfører tjenesten i Norge, levert av advokatfirmaet Wikborg Rein 29. februar 2008. Hovedkonklusjonen er at direktivet samlet sett verken markant svekker eller markant styrker norske forbrukeres rettigheter overfor besøkende tjenesteytere. Mindre endringer i eiendomsmeglingsloven og i gjeldende inkassolov kan være nødvendig. Det er allerede foreslått endringer i inkassoloven som kan gjøre ytterligere justeringer unødvendig. Wikborg Rein peker også på at tjenestedirektivet på visse områder styrker forbrukernes rettigheter.
 9. Utredning om tjenestedirektivets mulige innvirkning på tjenester som ikke er omfattet av direktivet, levert av Advokatfirmaet Hjort 3. mars 2008. Hovedkonklusjonen er at tjenestedirektivet etter deres vurdering ikke vil kunne ha

særlig innvirkning på områder som er regulert i andre direktiver eller forordninger. Når det gjelder tjenester som kun reguleres av tjenestereglene i EF-traktaten/EØS-avtalen, tilsier EF-domstolens og EFTA-domstolens tolkingspraksis at det ikke er utelukket at tjenestedirektivet vil kunne ha en viss påvirkning. Utredningen konkluderer med at dette er mindre sannsynlig på de områdene der direktivet begrunner unnatakene fra virkeområdet med at tjenestedirektivet ikke er egnet for den aktuelle tjenestesektoren, og særlig der området er regulert av egne direktiver eller forordninger.

Hovedkonklusjonene i utredningene viser at tjenestedirektivet ikke vil ha negative virkninger dersom det gjennomføres i norsk rett.

5.4 Gjennomføringslovgivning

Selv om det kun er avdekket enkelte behov for endringer i eksisterende lover og forskrifter som følge av tjenestedirektivet, inneholder direktivet flere bestemmelser som gir rettigheter eller plikter til private. En korrekt gjennomføring av tjenestedirektivet krever at slike bestemmelser nedfelles i lov eller forskrift. Det er ikke noen eksisterende lov hvor bestemmelsene i direktivet naturlig hører hjemme, eller som kan hjemle en forskrift som gjennomfører direktivet.

Bestemmelser i tjenestedirektivet som må gjennomføres i lov eller forskrift omfatter blant annet bestemmelsene som angår kontaktpunktet og de rettighetene og pliktene som tjenesteytere og tjenestemottakere har når de henvender seg til kontaktpunktet, bestemmelsene som omhandler plikt for tjenesteytere til å gi informasjon til tjenestemottakere, og plikt for tjenesteytere til ikke å diskriminere tjenestemottakere. Det er også flere bestemmelser i direktivet som tilsynelatende retter seg mot myndighetene, idet de gir rammer for hva medlemsstatenes lovgivning kan gå ut på ved regulering av tjenesteyteres virksomhet. Konsekvensene av bestemmelsene er imidlertid at de gir motsvarende rettigheter for tjenesteytere, som etter EF-domstolens praksis må kunne håndheves ved nasjonale domstoler. Dette omfatter blant annet tjenestedirektivet artikkel 9 om vilkår for at medlemsstatene kan ha tillatelsesordninger for etablering av tjenestevirksomhet, artikkel 24 om regulering av kommersiell formidling fra tjenesteytere og artikkel 25 om adgangen til å begrense tjenesteyteres mulighet til å drive virksomhet innenfor flere områder. Rettighetene som kan utledes av

disse bestemmelsene må da fremgå av lov eller forskrift.

Bestemmelsene i tjenestedirektivet om kontaktpunkt og administrativt samarbeid vil også forplikte kommunene. Plikter til kommunene må fremgå i lov.

Nærings- og handelsdepartementet sendte, som det fremgår nedenfor, forslag til gjennomføringslov på høring 1. juli 2008, og vil fremme en egen ot.prp. med forslag til lovvedtak.

5.5 Høring

Nærings- og handelsdepartementet sendte 1. juli 2008 ut et høringsnotat på offentlig høring med høringsfrist 20. oktober 2008. Høringsinstansene er oppført i vedlegg 3. I høringsnotatet ble det gjort rede for konsekvensene av en eventuell gjennomføring av tjenestedirektivet i norsk rett. Forslag til gjennomføringslovgivning, som beskrevet ovenfor i avsnitt 5.4, ble også fremlagt. Høringsinstansene ble blant annet bedt om å komme med merknader til gjennomføringsmåte, herunder om bestemmelsene i direktivet burde gjennomføres i lov eller forskrift. Dette var den fjerde offentlige høringen om tjenestedirektivet som ble gjennomført i Norge.

I den siste høringen reiste flere arbeidstakerorganisasjoner, politiske partier og interesseorganisasjoner spørsmål om hvorvidt direktivet kan hindre regjeringens arbeid mot sosial dumping, og om vi vil kunne forbeholde grunnleggende samfunnstjenester for offentlig sektor. LO grunngir sitt syn med at det oppleves usikkerhet om fire elementer: 1) om tjenestedirektivet er til hinder for tiltak mot sosial dumping, 2) om allmenngjøringsinstituttet kan videreføres, 3) om grunnleggende samfunnsoppgaver fortsatt kan løses gjennom offentlig sektor og 4) om tjenestedirektivet berører nasjonale arbeidsrettslige spørsmål eller er til hinder for den norske modellen for trepartssamarbeid. Om usikkerheten på disse punktene ikke fjernes, mener LO at Norge bør reservere seg mot tjenestedirektivet. YS, NITO, Akademikerne, Spekter og arbeidsgiverorganisasjonene er på sin side opptatt av at tjenestedirektivet vil kunne fjerne unødvendige handelshindringer samtidig som det sikrer god kontroll med tjenesteytere gjennom administrativt samarbeid, og at tjenestedirektivets regler trer i kraft i Norge samtidig som i øvrige EØS-land.

5.5.1 Særlig om problemstillinger fremhevet av LO

De punktene som er sentrale for LO er:

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

1. at tjenestedirektivet ikke er til hinder for tiltak som er igangsatt mot sosial dumping, samt at ytterligere tiltak som LO har krevd - herunder solidaransvar - blir iverksatt og kan gjennomføres
2. at allmenngjøringsinstituttet kan videreføres og utvikles
3. at nasjonal styringsrett over viktige samfunnsområder kan beholdes og at grunnleggende samfunnsoppgaver fortsatt kan løses gjennom offentlig sektor - herunder helse, sosiale tjenester, trygdelovgivning, skole, transport og produksjon av elektrisk kraft
4. at tjenestedirektivet ikke berører nasjonale arbeidsrettslige spørsmål eller er til hinder for den norske modellen for trepartssamarbeid.

I sin høringsuttalelse sier LO at så lenge det eksisterer usikkerhet om disse punktene, mener LO at regjeringen må benytte reservasjonsretten mot tjenestedirektivet.

Disse punktene er vesentlige også for regjeringen. Det følger av redegjørelsen nedenfor at regjeringen er trygg på at dette er ivarettatt.

Arbeidsrettslige forhold og tiltak mot sosial dumping

I tråd med Soria Moria-erklæringen har det vært et hovedmål for regjeringen å unngå et tjenestedirektiv som fører til sosial dumping. Regjeringen arbeidet aktivt for å påvirke innholdet i direktivet før det ble vedtatt, og direktivet ble endret på flere punkter.

Økt handel med tjenester over landegrensene har mange positive sider. Det er imidlertid viktig også å ha fokus på mulige negative konsekvenser økt handel med tjenester kan ha. Derfor har det vært avgjørende for regjeringen å sikre at tiltakene mot sosial dumping, slik de er nedfelt i regjeringens to handlingsplaner ikke er problematiske i henhold til tjenestedirektivet.

Den første handlingsplanen omfattet en rekke tiltak som nå er vedtatt. Dette gjelder bl.a.:

- Økte ressurser til tilsyn og styrking av Arbeidstilsynets og Petroleumstilsynets sanksjonsmidler
- Ryddigere forhold ved inn- og utleie og forbedringer i ordningen med allmenngjøring av tariffavtaler:
 - bestemmelser om påseplikt og innsynsrett
 - innstramminger i adgangen til inn- og utleie mellom produksjonsbedrifter
- Krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i kommunale anbudsprosesser (ILO 94)
- Id-kort i byggenæringen

Handlingsplan 2, som ble lagt frem i statsbudsjettet for 2009, inneholder nye tiltak på en rekke områder:

- Økte ressurser til Arbeidstilsynet
- Effektivisering av allmenngjøringsordningen
- Solidaransvar for oppdragsgivere etter allmenngjøringsloven
- Id-kort i renholdsbransjen
- Regionale verneombud i nye bransjer
- Rett til yrkesskadeforsikring
- Informasjon og veiledning
- Tiltak mot sosial dumping i landbruket

Som nevnt ovenfor står det uttrykkelig i tjenestedirektivet artikkel 1 nr. 6 at arbeidsrett ikke berøres av direktivet. Tjenestedirektivet presiserer også i artikkel 1 nr. 7 at det ikke berører utøvelsen av grunnleggende rettigheter som retten til å forhandle om, inngå og håndheve tariffavtaler og retten til arbeidskamp. I direktivet artikkel 3 nr. 1 a) er det videre presisert at utsendingsdirektivet skal gå foran tjenestedirektivet.

Dette innebærer at tiltak begrunnet i arbeidsrettslige forhold eller HMS-forhold vil kunne gjennomføres uten å støte mot tjenestedirektivet. Det vises i denne sammenheng også til utredningen om tjenestedirektivet som ble utført av FAFO i samarbeid med professor i arbeidsrett Stein Evju, juridisk fakultet, UiO, hvor det i sammenfatningen uttales:

«[...]Hovedsynspunktet vil da være at for arbeidsrettslige spørsmål i alminnelig forstand, vil tjenestedirektivets regler ikke ha noen direkte eller selvstendig betydning. Det gjelder også i forhold til de ulike tiltakene i «handlingsplanen mot sosial dumping».[...]» (s.40).

I en betenkning som LOs juridiske kontor utarbeidet i november 2006, og som det er vist til i LOs høringsuttalelse 28. februar 2007, konkluderes det også med at arbeidsrett, herunder spørsmålene som omfattes av utsendingsdirektivet, ikke vil bli influert av tjenestedirektivet. Når det i direktivet refereres til at arbeidsretten og bruken av kollektive kampmidler skal være i samsvar med EF/EØS-retten, er det en henvisning til at de generelle reglene som allerede følger av EF-traktatens/EØS-avtalens hovedbestemmelser om fri bevegelse av tjenester mv. fortsatt får anvendelse, og innebærer som sådan ikke nye begrensninger som følge av tjenestedirektivet.

LOs juridiske kontor publiserte 18. november 2008 et faktanotat om tjenestedirektivet. I dette notatet sies det blant annet:

«Tjenestedirektivet er dermed ikke en trussel for det norske tariffavtalesystemet og er heller ikke til hinder for at nødvendige tiltak mot sosial dumping, herunder allmenngjøringsinstituttet, kan videreføres og utvikles.»

De nye dommene fra EF-domstolen på arbeidsrettens område (Viking Line, Laval, Rüffert og Luxemburg) har ikke betydning verken for rekkevidden av eller innholdet i tjenestedirektivet. Disse avgjørelsene er truffet på grunnlag av EF-traktatens bestemmelser om rett til å etablere seg og yte tjenester i andre EØS-land og utsendingsdirektivet.

Både i Viking Line- og i Laval-saken anerkjenner EF-domstolen retten til å bruke kollektive kampmidler som en grunnleggende rettighet, men retten skal avveies mot EF-traktatens bestemmelser om rett til etablering og rett til fri bevegelighet av tjenester. På dette punktet fremstår ikke dommene som særlig inngripende for Norge. Adgangen til å bruke streik eller boikott etter gjeldende norsk rett er hovedsakelig avgrenset i samsvar med hva EF-domstolen legger til grunn som lovlige hensyn. I Viking Line-saken overlot retten til den nasjonale domstolen å avgjøre hvorvidt aksjonen i den konkrete saken er å anse som egnet og proporsjonal. I Laval-saken fastslo EF-domstolen at de svenske arbeidstakernes boikottaksjon var ulovlig. Sentrale momenter var at kravene fra fagforeningen gikk lenger enn det som følger av utsendingsdirektivet og den svenske gjennomføringslovgivningen, og at det i svensk rett ikke finnes tilstrekkelig presise og tilgjengelige bestemmelser om lønn. Norges ordning med allmenngjøring av tariffavtaler innebærer at det fastsettes forskrifter om at tariffavtalenes minstelønn skal gjelde likt for alle, både for norske og utenlandske arbeidstakere. Denne ordningen rammes ikke av avgjørelsene.

Dirk Rüffert-saken gjelder en tysk delstatslov fra Niedersachsen som fastsetter at offentlige myndigheter bare kan inngå byggekontrakter med virksomheter som forplikter seg til å betale arbeidstakerne i samsvar med tariffavtale på stedet der oppdraget utføres. Ifølge EF-domstolen er reguleringen i strid med utsendingsdirektivet og prinsippet om fri bevegelighet av tjenester. Når det gjelder denne saken, er det flere forskjeller mellom norsk og tysk rett. Den mest vesentlige forskjellen er at Norge har ratifisert og implementert ILO-konvensjon nr. 94, og vi er dermed forpliktet også av denne konvensjonen.

Også Luxemburg-saken gjelder rekkevidden av utsendingsdirektivet. Ifølge EF-domstolen har

Luxemburg gått for langt i å gjøre sine lovreguleringer om lønns- og arbeidsvilkår gjeldende overfor utsendte arbeidstakere. Kravene som stilles etter Luxemburgs rett går imidlertid på de aller fleste punktene vesentlig lengre enn norsk rett.

Som påpekt ovenfor har ingen av disse avgjørelsene sin bakgrunn i tjenestedirektivet, men er truffet på grunnlag av de generelle reglene i EF-traktaten og utsendingsdirektivet. Selv om det skulle komme opp tilsvarende saker fremover etter at tjenestedirektivet er trådt i kraft i EU, vil slike saker måtte avgjøres etter reglene i EF-traktaten og utsendingsdirektivet. Tjenestedirektivet gjør ingen endring i dette.

Europaparlamentet tok initiativ til en rapport om utfordringer for kollektivavtaler og utstasjonsingsdirektivet i lys av de fire dommene. Rapporten ble behandlet i Europaparlamentet 21. og 22. oktober 2008, og parlamentet vedtok en resolusjon 22. oktober 2008. Europaparlamentet uttaler i punkt 26 at tolkningen av utsendingsdirektivet ikke er i samsvar med formålet til lovgiver, som var å få en rimelig balanse mellom fri bevegelse av tjenester og vern av arbeidstakerne. Parlamentet ber derfor Kommisjonen om å utarbeide nødvendige lovforslag for å hindre fremtidige tolkninger hvor disse hensynene kommer i konflikt med hverandre. Videre understreker Europaparlamentet i punkt 31 at utøvelsen av grunnleggende rettigheter som å forhandle, inngå og håndheve tariffavtaler og retten til arbeidskamp, og som er anerkjent i medlemsstatene, i ILO-konvensjoner og det Europeiske Unions Charter, ikke skal settes i fare. Resolusjonen omhandler særlig utsendingsdirektivet, men parlamentet henviser også i punkt 12 til at lovgivers formål både med utsendingsdirektivet og tjenestedirektivet er uforenlig med tolkninger som kan innby til urettferdig konkurranse mellom bedrifter.

Etter regjeringens syn utgjør ikke de fire dommene noe stort problem for vårt arbeid mot sosial dumping. Regjeringen legger likevel betydelig vekt på å følge med på utviklingen i EU på dette rettsområdet. Regjeringen er innstilt på å bruke de kanaler vi har for å forsøke å påvirke utviklingen i den retning vi ønsker. Blant annet deltar representanter fra Norge i ekspertgruppen nedsatt av Europakommisjonen som har til formål å drøfte problemstillinger knyttet til gjennomføring av utsendingsdirektivet.

Det følger av ovennevnte at tjenestedirektivet ikke endrer mulighetene til å iverksette tiltak mot sosial dumping, sammenlignet med i dag. Direktivet er ikke til hinder for de allerede gjennomførte tiltakene i regjeringens første handlingsplan eller

de nye tiltakene som er foreslått i handlingsplan 2, jf. over. Tjenestedirektivet er ikke til hinder for et solidaransvar og en forbedring og effektivisering av dagens allmenngjøringsordning, som er begrunnet i arbeidsrettslige hensyn.

Fagbevegelsen har lenge ment at solidaransvar for oppdragsgivere er et nødvendig tiltak for å gjøre innsatsen mot sosial dumping tilstrekkelig effektiv, og har derfor kjempet for å få innført et slikt solidaransvar. I tråd med statsbudsjettet for 2009 har regjeringen sendt på høring en modell for solidaransvar i medhold av allmenngjøringsloven. I høringsbrevet er det sett nærmere på spesielt den tyske ordningen for solidaransvar. Tyskland har siden 1999 hatt en bestemmelse i sitt utsendingsregelverk om objektivt solidaransvar for hovedentreprenør for allmenngjort minstelønn i byggbransjen. Solidaransvaret omfatter plikten til å betale vanlig lønn, overtidsbetaling og bidrag til det tyske feriefondet, med fradrag av skatter, sosiale utgifter osv. (nettolønningen). Reguleringen gjelder både ved utsetting av arbeid og ved innleie av arbeidstakere. De tyske reglene var tema i en sak for EF-domstolen (C-60/03 Wolff & Müller). Domstolen la her til grunn at det er adgang til å innføre et solidaransvar innenfor rammene av EF-retten, dvs. at det kan begrunnes i hensynet til vern av arbeidstakerne og at det ikke går lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet. Når det gjelder tjenestedirektivet, er det som nevnt uansett slik at direktivet ikke vil være til hinder for denne typen ordninger, så lenge et solidaransvar innføres for å gi arbeidstakerne et ekstra vern for lønnsutbetalingen.

Allmenngjøring av tariffavtaler er et av de mest sentrale virkemidlene mot sosial dumping, særlig for å sikre lønns- og arbeidsvilkårene for utsendte arbeidstakere. I forbindelse med utvidelsen av EØS i 2004 innførte Norge overgangsordninger for arbeidstakere fra åtte av de ti nye medlemsstatene. Når overgangsordningene oppheves, vil allmenngjøring også bli viktig for individuelle arbeidstakere som ansettes i norske virksomheter, fordi det da ikke vil gjelde krav til lønn som følge av kravet om arbeids- og oppholdstillatelse. Flere av tiltakene mot sosial dumping i regjeringens første handlingsplan mot sosial dumping er knyttet opp mot allmenngjøringsordningen, bl.a. innsynsrett og Arbeidstilsynets kompetanse til å føre tilsyn. I tråd med statsbudsjettet for 2009 har regjeringen også sendt på høring forslag til effektivisering av allmenngjøringsordningen med sikte på at den skal bli et enda bedre og mer velegnet virkemiddel mot sosial dumping. På oppdrag fra LO har professor Hans Petter Graver foretatt en utredning som særlig tar for seg den norske allmenngjøringsord-

ningen. I utredningen «Tjenestefrihet, utstasjonering og minstelønn – i lys av den seneste rettspraksis fra EF-domstolen» konkluderes det med at den norske allmenngjøringsordningen ikke er problematisk i henhold til gjeldende rett. Når det gjelder den aktuelle problemstillingen, er det sentrale likevel at tjenestedirektivet uansett ikke vil være til hinder for gjeldende allmenngjøringsordning og heller ikke vil hindre at vi eventuelt gjennomfører endringer i ordningen.

Allmenngjøring av tariffavtaler er et svært utbredt virkemiddel for regulering av lønns- og arbeidsvilkår i Europa. Nære naboland som Finland og Island har lenge praktisert allmenngjøring i stor utstrekning, og det samme gjelder f.eks. Irland, Frankrike og Nederland. Av de femten statene som var medlem av EU før utvidelsen i 2004, har tolv en eller annen form for allmenngjøringsordning.

Arbeidet og innsatsen mot sosial dumping vil også i fortsettelsen være en kontinuerlig prosess, der utviklingen på arbeidsmarkedet følges tett og behov for eventuelle ytterligere tiltak må vurderes løpende. Det er viktig å understreke at heller ikke eventuelle ytterligere tiltak mot sosial dumping vil kunne hindres av tjenestedirektivet, så lenge tiltakene er begrunnet i arbeidsrettslige hensyn. Som påpekt foran, berører ikke tjenestedirektivet nasjonale arbeidsrettslige spørsmål og er dermed heller ikke til hinder for den norske modellen for trepartssamarbeid.

Regjeringen er kjent med at det også foreligger utredninger mv. hvor det hevdes at tjenestedirektivet vil føre til mer sosial dumping og at direktivet vil legge begrensninger på mulighetene for å innføre tiltak for å verne arbeidstakerne, jf. særlig De Factos rapporter, senest fra april 2008, «EUs Tjenestedirektiv og kampen mot sosial dumping», som er laget av Roar Eilertsen og Stein Stugu. Konklusjonene i denne utredningen bygger imidlertid på en vurdering av forholdene knyttet til utsendingsdirektivet, EF-traktatens/EØS-avtalens bestemmelser samt EF-domstolens avgjørelser som er beskrevet ovenfor, og er som sådan ikke en vurdering av konsekvensene av tjenestedirektivet. Regjeringen kan dermed ikke se at De Factos utredning dokumenterer eller begrunner at tjenestedirektivet skulle ha noen direkte eller selvstendig betydning for eksempel for innføring av et solidaransvar eller andre arbeidsrettslige tiltak mot sosial dumping.

Offentlige tjenester

Mulighetene for å løse samfunnsmessige oppgaver gjennom offentlig sektor påvirkes ikke av tjeneste-

direktivet. Det fremgår uttrykkelig av direktivet at det ikke berører medlemsstatenes organisering og finansiering av offentlige tjenester. Direktivet berører dermed ikke statens eller kommunenes adgang til å bestemme om tjenester skal privatiseres, konkurranseutsettes eller re-kommunaliseres. Nasjonale myndigheter definerer selv hvilke tjenester som skal konkurranseutsettes. Dette må imidlertid gjøres i tråd med konkurransereglene i EØS-avtalen, på samme måte som i dag.

Helse- og omsorgsdepartementet, som har ansvar for en rekke viktige offentlige tjenester i Norge, vurderer avgrensningen i tjenestedirektivet mot offentlige tjenester, inkludert helsetjenester, som tilfredsstillende. Kunnskapsdepartementet melder i sin høringsuttalelse at de ikke har funnet behov for å endre lovgivningen på sine ansvarsområder som følge av direktivet. Offentlige myndigheter beholder sine styringsmuligheter over offentlige og offentlig finansierte tjenester.

Tjenestedirektivet regulerer kommersielle tjenester som ytes av tjenesteytere etablert i en EØS-stat. Offentlige tjenester er derfor i utgangspunktet omfattet av tjenestedirektivet bare hvis tjenestene er av økonomisk karakter og er konkurranseutsatt. Slike tjenester omtales i direktivet som tjenester av allmenn økonomisk interesse. For denne typen offentlige tjenester gjelder likevel bare tjenestedirektivets regler om etablering, og ikke direktivets regler om midlertidig tjenesteyting. Dette betyr at kravene i eventuelle tillatelsesordninger skal være ikke-diskriminerende, begrunnet i tvingende allmenne hensyn, forholdsmessige, klare og objektive, og tilgjengelige og forutsigbare. Dette er også vilkår som gjelder i dag, jf. EF-domstolens rettspraksis. På dette punktet er tjenestedirektivet derfor en samling og stadfesting av dagens rett.

Som nevnt ovenfor har professor Erling Hjelmen ved Institutt for privatrett ved Universitetet i Oslo og professor Bjarne Jensen ved Høgskolen i Hedmark på oppdrag fra Nærings- og handelsdepartementet utredet hvilke konsekvenser tjenestedirektivet kan få for løsning av oppgaver i offentlig regi og for brukerne av offentlige tjenester. De konkluderer begge med at tjenestedirektivet har begrenset betydning for konkurranseutsatte, offentlige tjenester, i og med at det kun er bestemmelsene om etablering som vil gjelde. Offentlige tjenester som ikke er konkurranseutsatt, berøres ikke av tjenestedirektivet i noen henseende.

LOs juridiske kontor konkluderer i sitt faktanotat av 18. november 2008 blant annet med at «Tjenestedirektivet vedrører verken liberalisering av offentlige tjenesteytelser eller privatisering av

offentlige enheter som utfører tjenesteytelser, jf. artikkel 1 nr. 2», og at «Det er også opp til de enkelte medlemsland å bestemme hvordan disse tjenesteytelser skal organiseres og finansieres. Det vil derfor være opp til myndighetene selv om tjenestedirektivet får anvendelse.»

6 Administrative og økonomiske konsekvenser

6.1 Generelt

De økonomiske virkningene for næringslivet ved en innlemmelse av tjenestedirektivet i EØS-avtalen og gjennomføring i norsk rett, vil blant annet avhenge av hvor mye handelen med tjenester endrer seg i årene fremover. Det er mange ulike drivkrefter bak endringene i eksport og import av tjenester. Først og fremst bidrar generell økonomisk vekst til at handelen med varer og tjenester øker. Internasjonaliseringen av norsk økonomi forsterker denne tendensen. Som følge av globaliseringen vil det sannsynligvis fortsatt bli en økning i tjenesteytende og kunnskapsintensiv produksjon i de industrialiserte landene, mens arbeidsintensiv produksjonsvirksomhet vokser relativt sett sterkere i utviklingsland og mindre industrialiserte land. En tredje drivkraft er at nedbygging av handelshindringer i alminnelighet åpner for økt handel.

Den isolerte virkningen av tjenestedirektivet i denne sammenheng er ikke helt entydig. På den ene siden kan direktivet bidra til at noen handelshindringer reduseres og fjernes raskere, selv om dette også i stor grad ville følge av EØS-avtalen uten tjenestedirektivet. På den andre siden er direktivet i seg selv neppe en vesentlig drivkraft bak den handelsøkningen som skyldes internasjonalisering og generell økonomisk vekst og strukturendring. Tjenestedirektivet kan imidlertid gjøre det lettere å møte noen av utfordringene som økt handel kan medføre, gjennom økte tilsynsmuligheter som følge av administrativt samarbeid.

6.2 Administrativt samarbeid

Som nevnt stiller tjenestedirektivet krav til administrativt samarbeid mellom tilsynsmyndighetene i EØS-statene, ved bruk av det elektroniske verktøyet IMI. Dette skal ikke medføre mer arbeid for myndighetene, men tvert imot effektivisere det administrative samarbeidet som til en viss grad pågår allerede. IMI vil gjøre samarbeidet i EØS-området mer oversiktlig og effektivt ved at de ulike

myndighetene arbeider innenfor ett og samme elektroniske system, på tvers av statsgrensene. EØS-reglene om beskyttelse av personopplysninger i direktiv 95/46/EF og forordning 45/2001/EF skal følges ved utveksling av informasjon i IMI. IMI vil ikke medføre ekstra investeringer i utstyr hos de ansvarlige myndighetene. Det eneste som kreves for å ta i bruk IMI til administrativt samarbeid er tilgang til PC med internett-tilgang. De ansvarlige myndighetene må ut over det sørge for at brukerne av systemet deltar på en kort opplæring i regi av Nærings- og handelsdepartementet. Nærings- og handelsdepartementet vil dessuten opprette en hjelpetjeneste for brukerne.

6.3 Nasjonalt kontaktpunkt

Opprettelse av nasjonalt kontaktpunkt skal bidra til at det blir enklere for tjenesteytere å etablere seg i en stat eller å drive midlertidig tjenesteyting i andre EØS-stater enn der man er etablert. Næringsdrivende vil kunne få bedre oversikt over hvilke krav som gjelder i andre EØS-stater, og spare tid og penger på at all informasjon og alle søknadsprosesser finnes tilgjengelig på ett sted. Norsk næringsliv vil kunne bruke kontaktpunktene i andre EØS-stater når de ønsker å utnytte mulighetene for å tilby sine tjenester utenlands, og det vil også kunne bruke det norske kontaktpunktet ved oppstart av virksomhet i Norge. Samtidig kan det forventes at flere utenlandske næringsdrivende vil finne det attraktivt å tilby sine tjenester i Norge når de får enklere tilgang til samlet informasjon om muligheter og krav gjennom det norske kontaktpunktet.

Etablering og drift av det nasjonale kontaktpunktet gjennom Altinn-portalen vil kreve ressurser hos Brønnøysund-registrene. I tillegg vil myndighetene som har ansvar for ulike registrerings- og tillatelsesordninger måtte sette av ressurser for å tilrettelegge nødvendig informasjon og nødvendige søknadsprosesser elektronisk via Altinn-portalen. På sikt forventes det imidlertid å bidra til en forenkling og effektivisering, også for offentlige myndigheter. Utviklingen av elektroniske tjenester i det offentlige vil dessuten bli bedre samordnet

innenfor sektorer som dekkes av tjenestedirektivet. Det kan gi positive ringvirkninger for utviklingen av elektroniske forvaltningsløsninger i andre sektorer. Det understrekes at Stortinget ikke med dette forventes å ta stilling til finansieringen. Eventuelle bevilgningsbehov vil bli forelagt Stortinget i de ordinære budsjettprosessene.

7 Konklusjon og tilråding

Norges åpne økonomi er avhengig av at den internasjonale handelen fungerer for å opprettholde høy sysselsetting og verdiskaping. Det må forhindres at norsk næringsliv blir diskriminert gjennom å bli stilt overfor andre regler enn næringslivet i de statene vi handler mest med, nemlig EU-statene. I tråd med Soria Moria-erklæringen har det vært et hovedmål for regjeringen å unngå et tjenestedirektiv som fører til sosial dumping. Regjeringen arbeidet derfor aktivt for å påvirke innholdet i direktivet før det ble vedtatt. Direktivet ble endret på flere punkter fra Kommisjonens opprinnelige forslag. Samtlige utredninger om tjenestedirektivet som regjeringen har fått gjennomført, konkluderer med at direktivet ikke vil ha negative konsekvenser av betydning i Norge. Heller ikke den siste høringen avdekker negative konsekvenser. Høringsnotatet, de eksterne utredningene og de gjennomførte høringsrundene om tjenestedirektivet har gitt regjeringen et godt grunnlag til å fatte beslutning om innlemmelse av tjenestedirektivet i EØS-avtalen.

Tjenestedirektivet øker forutsigbarheten ved handel med tjenester, og er ikke til hinder for tiltakene mot sosial dumping, allmenngjøringsinstituttet, eller at samfunnsoppgaver løses i offentlig sektor. Nasjonal arbeidsrett kan berøres av EØS-avtalen, men ikke av tjenestedirektivet.

Nærings- og handelsdepartementet tilrår at Norge deltar i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet) i EØS-avtalen.

Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

Utenriksdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF av 12. desember 2006 om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet).

Tilstedeværende statsråder fra Sosialistisk Venstreparti (statsrådene Halvorsen, Aasland, Solheim, Grande Røys og Solhjell) og tilstedeværende statsråder fra Senterpartiet (statsrådene Navarsete, Meltveit Kleppa, Brekk og Riis-Johansen) vil uttale:

«Etter en samlet vurdering har vi kommet til at vi ikke kan gi vår tilslutning til tilrådommen om samtykke til deltakelse i EØS-komiteens beslutning om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF av 12. desember 2006 om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet). Vi legger særlig vekt på at tjenestedirektivet etter vårt syn kan hindre tiltak mot sosial dumping og sette faglige rettigheter under press, samtidig som vi mener det utfordrer nasjonal styringsrett over viktige samfunnsområder og skaper usikkerhet om grunnleggende samfunnsoppgaver fortsatt kan ivaretas gjennom offentlig sektor. Direktivets bestemmelser gir rom for tolkning fra EF-domstolens side, og det vil ikke være mulig å gi garantier for at domstolens rett-praksis vil ivareta de hensyn vi mener må sikres.»

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF av 12. desember 2006 om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

**til vedtak om samtykke til deltakelse i en beslutning i
EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv
2006/123/EF av 12. desember 2006 om tjenester i det indre
marked (tjenestedirektivet)**

I

Stortinget samtykker til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF av 12. desember 2006 om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet).

Vedlegg 1

EØS-komiteens beslutning nr. [•] av [•] om endring av EØS-avtalens vedlegg X (Audiovisuelle tjenester) og vedlegg XI (Telekommunikasjonstjenester)

EØS-KOMITEEN HAR –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, endret ved protokollen om justering av avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, heretter kalt «avtalen», særlig artikkel 98, og

på følgende bakgrunn:

1. Avtalens vedlegg X er endret ved EØS-komiteens beslutning nr. .../...av ...¹.
2. Avtalens vedlegg XI er endret ved EØS-komiteens beslutning nr. .../...av ...².
3. Europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/123/EF av 12. desember 2006 om tjenester i det indre marked³ skal innlemmes i avtalen.
4. Rettsakter som vedrører audiovisuelle tjenester og som hittil har vært omhandlet i vedlegg X skal fra nå av innlemmes i vedlegg XI –

BESLUTTET FØLGENDE:**Artikkel 1**

Avtalens vedlegg X og XI endres som fastsatt i vedlegget til denne beslutning.

Artikkel 2

Teksten til direktiv 2006/123/EF på islandsk og norsk, som vil bli kunngjort i EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*, skal gis gyldighet.

Artikkel 3

Denne beslutning trer i kraft [], forutsatt at EØS-komiteen har mottatt alle meddelelser etter avtalens artikkel 103 nr. 1⁴.

Artikkel 4

Denne beslutning skal kunngjøres i EØS-avdelingen av og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*.

¹ EUT L ...

² EUT L ...

³ EUT L 376 av 27.12.2006, s. 36.

⁴ [Ingen forfatningsrettslige krav angitt.] [Forfatningsrettslige krav angitt.]

Utferdiget i Brussel, [...].

For EØS-komiteen

Formann

[...]

EØS-komiteens sekretærer

[...]

VEDLEGG

til EØS-komiteens beslutning nr. []

I avtalens vedlegg X og XI gjøres følgende endringer:

1. Ny tekst i avtalens vedlegg X skal lyde:

«GENERELLE TJENESTER

Liste i henhold til artikkel 36 nr. 2

INNLEDNING

Når rettsaktene omhandlet i dette vedlegg inneholder begreper eller viser til framgangsmåter som er særegnet for Fellesskapets retts-system, f.eks.

- innledningsavsnitt,
- den en fellesskapsrettsakt er rettet til,
- henvisninger til Fellesskapets territorier eller språk,
- henvisninger til rettigheter og plikter for EFs medlemsstater, deres offentlige institusjoner, foretak eller enkeltpersoner i forhold til hverandre, og
- henvisninger til framgangsmåter ved utveksling av opplysninger og ved underretning,

får protokoll 1 om gjennomgående tilpasning anvendelse, med mindre annet er fastsatt i dette vedlegg.

OMHANDLEDE RETTSAKTER

1. **32006 L 0123:** Europaparlaments- og råsdirektiv 2006/123/EF av 12. desember 2006 om tjenester i det indre marked (EUT L 376 av 27.12.2006, s. 36).»

Direktivets bestemmelser skal for denne avtales formål gjelde med følgende tilpasning:

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

- a) I artikkel 3 nr. 3 skal begrepet «traktatens regler» forstås som «EØS-avtalens regler»,
 - b) I artikkel 4 nr. 1 skal henvisningen til traktatens artikkel 50 forstås som en henvisning til EØS-avtalens artikkel 37,
 - c) I artikkel 4 nr. 2 og nr. 3 skal henvisningen til traktatens artikkel 48 forstås som en henvisning til EØS-avtalens artikkel 34,
 - d) I artikkel 4 nr. 5 skal henvisningen til traktatens artikkel 43 forstås som en henvisning til EØS-avtalens artikkel 31,
 - e) Artikkel 4 nr. 8 skal lyde:
 '«tvingende allmenne hensyn» omfatter følgende hensyn: offentlig orden, offentlig sikkerhet, folkehelsen, bevaring av den økonomiske stabiliteten i trygdeordningen, vern av forbrukere, tjenestemottakere og arbeidstakere, rettfærdige handelstransaksjoner, bedrageribekjempelse, vern av miljøet og bymiljøet, dyrehelse, immaterialrettigheter, bevaring av den nasjonale historiske og kunstneriske arven, sosialpolitiske og kulturpolitiske mål,»
 - f) I artikkel 15 nr. 7 etter første ledd skal følgende tilføyes som annet ledd:
 «Når Kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan, i samsvar med EØS-avtalens protokoll 1 nr. 4 bokstav d), utveksler opplysninger om meldinger mottatt henholdsvis fra EU-medlemsstatene eller EFTA-statene, skal Kommisjonen underrette EU-medlemsstatene om opplysningene som mottas fra EFTAs overvåkningsorgan, og EFTAs overvåkningsorgan skal underrette EFTA-statenes faste komité om opplysningene som mottas fra EU-medlemsstatene. Videre skal EFTAs overvåkningsorgan underrette EFTA-statenes faste komité om meldinger som mottas fra EFTA-statene»,
 - g) I artikkel 21 nr. 2 skal følgende ledd tilføyes:
 «Når Kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan, i samsvar med EØS-avtalens protokoll 1 nr. 4 bokstav a), utveksler opplysninger om navn og kontaktopplysninger mottatt henholdsvis fra EU-medlemsstatene og EFTA-statene, skal Kommisjonen underrette EU-medlemsstatene om opplysningene som mottas fra EFTAs overvåkningsorgan, og EFTAs overvåkningsorgan skal underrette EFTA-statenes faste komité om opplysningene som mottas fra EU-medlemsstatene.»
 - h) Artikkel 22 nr 1 bokstav d) får ikke anvendelse for EFTA-statene,
 - i) I artikkel 28 nr. 8 tilføyes følgende:
 «Med henblikk på EFTA-statene skal EFTAs overvåkningsorgan jevnlig underrette disse om hvordan bestemmelsene om gjensidig bistand virker.»
 - j) I artikkel 39 nr. 2 tilføyes følgende:
 «Uten at EØS-avtalens protokoll 1 nr. 5 berøres skal Kommisjonen videresende rapportene som mottas fra EU-medlemsstatene til EFTA-statenes faste komité, og EFTA-statenes faste komité skal videresende opplysningene som mottas fra EFTA-statene til de øvrige EFTA-statene og til Kommisjonen for videresending til EU-medlemsstatene. Kommisjonen og EFTA-statenes faste komité skal utveksle opplysninger mottatt fra henholdsvis EU-medlemsstatene og EFTA-statene i forbindelse med at partene rådspørres.»
 - k) I artikkel 39 nr. 3 tilføyes følgende:
 «EFTA-statene kan også framlegge sine rapporter og merknader for komiteen.»
 - l) I artikkel 39 nr. 5 skal følgende ledd tilføyes:
 «Når Kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan, i samsvar med EØS-avtalens protokoll 1 nr. 5, utveksler opplysninger om de krav som oversendes henholdsvis fra EU-medlemsstatene eller EFTA-statene, skal Kommisjonen underrette EU-medlemsstatene om opplysningene som mottas fra EFTAs overvåkningsorgan, og EFTAs overvåkningsorgan skal underrette EFTA-statenes faste komité om opplysningene som mottas fra Kommisjonen. Videre skal EFTAs overvåkningsorgan underrette EFTA-statenes faste komité om meldinger som mottas fra EFTA-statene.»
2. Tittelen til vedlegg XI «Telekommunikasjons-tjenester» skal erstattes med «Elektronisk kommunikasjon, audiovisuelle tjenester og informasjonssamfunnstjenester».
 3. I vedlegg XI etter nr. 5o (kommisjonsavgjerd 2006/215/EF) tilføyes følgende:
 «**Audiovisuelle tjenester**
 5p. **389 L 0552:** Rådskommisjonsdirektiv 89/552/EØF av 3. oktober 1989 om samordning av visse bestemmelser om utøvelse av fjernsynsvirksomhet fastsatt ved lov eller forskrift i medlemsstatene (EFT L 298 av 17.10.89, s. 23), endret ved:
 – **397 L 0036:** Europaparlaments- og rådsdirektiv 97/36/EF av 30. juni 1997 (EFT L 202 av 30.7.1997, s. 60).
 Direktivets bestemmelser skal for denne avtales formål gjelde med følgende tilpasning:

a) I artikkel 2 nr. 5 skal med «artikkel 52 og etterfølgende artikler i traktaten om opprettelse av Det europeiske fellesskap» forstås «artikkel 31 og etterfølgende artikler i avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde».

b) Med henblikk på EFTA-statene skal verkene omhandlet i direktivets artikkel 6 nr. 1 bokstav c) også være verker laget, som beskrevet i artikkel 6 nr. 3, av og med produsenter etablert i europeiske tredjestater som den aktuelle EFTA-staten har slik avtale med.

Dersom en avtalepart har til hensikt å inngå slik avtale som omhandlet i artikkel 6 nr. 3, skal den underrette EØS-komiteen om dette. Rådslagning i forbindelse med innholdet i slike avtaler kan finne sted på initiativ av enhver avtalepart.

c) I direktivets artikkel 15 tilføyes følgende:

«EFTA-statene skal fritt kunne pålegge kabelselskaper som driver sin virksomhet på deres territorier, å sladde eller på annen måte utydeliggjøre reklameinnslag for alkoholholdige drikkevarer i programmene til fjernsynsselskaper som hovedsakelig har sine seere i en EFTA-stat i EØS. For å vurdere om et gitt program eller reklameinnslag omfattes av denne tilpasning, skal det blant annet legges vekt på:

- om sendingen faktisk mottas hovedsakelig i en EFTA-stat i EØS,
- om de varer eller tjenester det reklameres for, er tilgjengelige i landet som mottar sendingen,
- om språket i det landet som mottar sendingen, benyttes i programmene eller reklameinnslagene,
- om det i reklameinnslagene vises til eller nevnes utsalgssteder i landet som mottar sendingen,
- om prisene er oppgitt i valutaen til landet som mottar sendingen.

Slik sladding eller annen utydeliggjøring må ikke medføre begrensninger i overføringen av deler av fjernsynsprogrammer som ikke er reklameinnslag for alkoholholdige drikkevarer.

Avtalepartene skal i fellesskap vurdere dette unntaket på nytt i 2003.»

Nærmere regler for Liechtensteins, Islands og Norges tilknytning i samsvar med avtalens artikkel 101:

Hver EFTA-stat kan oppnevne en representant for vedkommende myndighet utpekt av den enkelte EFTA-stat som skal delta i møtene til Kontaktutvalget for fjernsynsvirksomhet nevnt i artikkel 23a i rådsdirektiv 89/552/EØF.

EF-kommisjonen skal i god tid underrette deltakerne om tidspunktene for kontaktutvalgets møter og oversende dem relevant informasjon.

5q. **398 L 0084:** Europaparlaments- og rådsdirektiv 98/84/EF av 20. november 1998 om rettsleg vern av tilgangskontrollerte og tilgangskontrollerende tenester (EFT L 320 av 28.11.1998, s. 54).

4. I avtalens vedlegg XI etter nr. 30 (rådsresolusjon 96/C 376/01) tilføyes følgende:

«Audiovisuelle tjenester

31. **394 Y 0702(02):** Rådsresolusjon 94/C 181/02 av 27. juni 1994 om en ramme for en fellesskapspolitikk for digital fjernsynsoverføring (EFT C 181 av 2.7.1994, s. 3).

32. **398 X 0560:** Rådsrekommendasjon 98/560/EF av 24. september 1998 om utviklingen av europeisk industris konkurransevne på området audiovisuelle tjenester og informasjonstjenester, gjennom utarbeidelsen av nasjonale rammer som tar sikte på å nå sammenlignbar og effektiv beskyttelse av mindreårige og menneskeverdet (EFT L 270 av 7.10.1998, s. 48).

33. **499 Y 0205(01):** Resolusjon 1999/C 30/01 vedteken av Rådet og representantane for regjeringane til medlemsstatane samla i Rådet av 25. januar 1999 om allmennkringkasting (EFT C 30 av 5.2.1999, s. 1).

34. **32005 H 0865:** Europaparlaments- og rådsrekommendasjon 2005/865/EF av 16. november 2005 om filmarv og konkurransevnen til beslektet industrivirksomhet (EUT L 323 av 9.12.2005, s. 57).»

Vedlegg 2**Europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/123/EF av 12. desember 2006 om tjenester i det indre marked**

EUROPAPARLAMENTET OG RÅDET FOR DEN EUROPEISKE UNION HAR –

under henvisning til traktaten om opprettelse av Det europeiske fellesskap, særlig artikkel 47 nr. 2 første og tredje punktum og artikkel 55,

under henvisning til forslag fra Kommisjonen, under henvisning til uttalelse fra Den europeiske økonomiske og sosiale komité¹,

under henvisning til uttalelse fra Regionkomiteen²,

etter framgangsmåten fastsatt i traktatens artikkel 251³ og

ut fra følgende betraktninger:

1. Den europeiske union søker å skape stadig nærmere forbindelser mellom Europas stater og folk og å sikre økonomisk og sosial framgang. I henhold til traktatens artikkel 14 nr. 2 utgjør det indre marked et område uten indre grenser, der fri bevegelighet for tjenester er sikret. Etableringsadgangen er sikret i henhold til traktatens artikkel 43. Adgangen til å yte tjenester innenfor Fellesskapet er fastsatt i traktatens artikkel 49. For å styrke integrasjonen mellom Europas folk og fremme en balansert og bærekraftig økonomisk og sosial framgang er det av avgjørende betydning å fjerne hindringer for utviklingen av tjenestevirksomhet mellom medlemsstatene. Når slike hindringer fjernes, er det viktig å sikre at utviklingen av tjenestevirksomhet bidrar til fullføring av oppgaven fastsatt i traktatens artikkel 2 om å fremme en harmonisk, likevektig og bærekraftig utvikling av økonomisk virksomhet i Fellesskapet som helhet, et høyt nivå for sysselsetting og sosial trygghet, likestilling mellom menn og kvinner, en bærekraftig og ikke-inflasjonsdrivende vekst, en sterk konkurranseevne og høy grad av tilnærming mellom de økonomiske resultater, et høyt nivå for miljøvern

og bedring av miljøkvaliteten, en heving av levestandarden og livskvaliteten samt økonomisk og sosial utjevning og solidaritet mellom medlemsstatene.

2. Et konkurransedyktig marked for tjenester er avgjørende for å fremme økonomisk vekst og skape arbeidsplasser i Den europeiske union. På det nåværende tidspunkt er det en rekke hindringer innenfor det indre marked som hindrer tjenesteytere, særlig små og mellomstore bedrifter (SMB), i å utvide sin virksomhet ut over sine nasjonale grenser og i å utnytte det indre marked fullt ut. Dette svekker konkurranseevnen på verdensplan for tjenesteytere i Den europeiske union. Et fritt marked som tvinger medlemsstatene til å fjerne restriksjoner på tjenesteyting over landegrensene, sammen med økt åpenhet og bedre forbrukeropplysning, ville gi forbrukerne et større utvalg og bedre tjenester til lavere priser.
3. I Kommisjonens rapport om tilstanden for det indre marked for tjenester er det regnet opp en lang rekke hindringer som står i veien for eller forsinker utviklingen av tjenester mellom medlemsstatene, særlig tjenester som ytes av små og mellomstore bedrifter, som spiller en framtrædende rolle på området tjenesteyting. I rapporten konkluderes det med at det ett tiår etter at det indre marked skulle ha vært fullført, fortsatt er stor avstand mellom visjonen om en integrert økonomi i Den europeiske union og virkeligheten slik den oppleves av europeiske borgere og tjenesteytere. Hindringene berører en rekke ulike former for tjenestevirksomhet og alle trinn av tjenesteyterens virksomhet, og de har mange fellestrekk, bl.a. at de ofte skyldes administrative byrder, rettslig usikkerhet i forbindelse med virksomhet over landegrensene og mangelen på gjensidig tillit mellom medlemsstatene.
4. Ettersom tjenester er drivkraften i den økonomiske veksten og utgjør 70 % av BNP og sysselsetting i de fleste medlemsstatene, har denne oppsplittingen av det indre marked en negativ innvirkning på hele den europeiske

¹ EUT C 221 av 8.9.2005, s. 113.

² EUT C 43 av 18.2.2005, s. 18.

³ Europaparlamentsuttalelse av 16. februar 2006 (ennå ikke offentliggjort i EUT), Rådets felles holdning av 24. juli 2006 (EUT C 270 E av 7.11.2006, s. 1) og Europaparlamentets holdning av 15. november 2006. Rådsbeslutning av 11. desember 2006.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

økonomien, særlig med hensyn til små og mellomstore bedrifters konkurranseevne og bevegelsen for arbeidstakere, og hindrer forbrukerne i å få tilgang til et større utvalg tjenester til konkurransedyktige priser. Det er viktig å peke på at tjenestesektoren er en viktig sysselsettingssektor, særlig for kvinner, og at kvinner derfor vil kunne ha stor fordel av nye muligheter som tilbys ved fullføringen av det indre marked for tjenester. Europaparlamentet og Rådet har lagt vekt på at det å fjerne juridiske hindringer for opprettelsen av et virkelig indre marked, er en prioritert oppgave for å nå målet fastsatt på Det europeiske råds møte i Lisboa 23. og 24. mars 2000 om å bedre sysselsettingen og den sosiale utjevningen og oppnå en bærekraftig økonomisk vekst for å gjøre Den europeiske union til verdens mest konkurransedyktige og dynamiske kunnskapsøkonomi innen 2010, med flere og bedre arbeidsplasser. Å fjerne disse hindringene og samtidig sikre en høyt utviklet europeisk sosial modell er dermed en grunnleggende forutsetning for å overvinne de vanskelighetene som har oppstått i forbindelse med gjennomføringen av Lisboa-strategien, og for å sette fart i den europeiske økonomien, særlig med hensyn til sysselsetting og investering. Det er derfor viktig å oppnå et indre marked for tjenester med den rette balansen mellom markedsåpning og bevaring av offentlige tjenester samt sosiale rettigheter og forbrukerrettigheter.

5. Det er derfor nødvendig å fjerne hindringer for etableringsadgangen for tjenesteytere i medlemsstatene og hindringer for den frie bevegelse for tjenester mellom medlemsstatene, og å garantere tjenestemottakere og tjenesteytere nødvendig rettssikkerhet for å kunne utøve disse to grunnleggende frihetene i traktaten i praksis. Ettersom hindringene i det indre marked for tjenester berører både markedsdeltakere som ønsker å etablere seg i andre medlemsstater og dem som yter en tjeneste i en annen medlemsstat uten å være etablert der, er det nødvendig å gi tjenesteytere mulighet til å utvikle sin tjenestevirksomhet i det indre marked, enten ved å etablere seg i en medlemsstat, eller ved å gjøre bruk av den frie bevegelse for tjenester. Tjenesteytere bør kunne velge mellom disse to frihetene, avhengig av hvilken vekststrategi de har i hver enkelt medlemsstat.
6. Disse hindringene kan ikke fjernes bare ved en direkte anvendelse av traktatens artikkel 43

og 49, ettersom det ville være svært vanskelig for nasjonale institusjoner og fellesskapsorganer å gjennomføre traktatbruddsbehandling mot de berørte medlemsstatene i hvert enkelt tilfelle, særlig etter utvidelsen, og ettersom mange hindringer kan fjernes bare etter forutgående samordning av nasjonal lovgivning, bl.a. ved at det opprettes et forvaltningssamarbeid. Som Europaparlamentet og Rådet har erkjent, gjør en fellesskapsrettsakt det mulig å oppnå et virkelig indre marked for tjenester.

7. Ved dette direktiv opprettes det en generell rettslig ramme som kommer en lang rekke tjenester til gode, og som samtidig tar hensyn til særtrekkene ved hver type virksomhet eller yrke og de reglene som gjelder for disse. Denne rammen bygger på en dynamisk og selektiv tilnærmingssmåte som består i først å fjerne hindringer som kan fjernes raskt, og deretter for andre hindringer å innlede en prosess med vurdering, samråd og utfyllende harmonisering av særlige spørsmål, noe som vil muliggjøre en gradvis og samordnet modernisering av nasjonale ordninger for regulering av tjenestevirksomhet som er avgjørende for å oppnå et virkelig indre marked for tjenester innen 2010. Det bør fastsettes en balansert kombinasjon av tiltak som omfatter målrettet harmonisering, forvaltningssamarbeid, bestemmelser om adgangen til å yte tjenester og en oppmuntring til utvikling av atferdsregler på visse områder. Denne samordningen av nasjonale lovgivninger bør sikre en høy grad av rettslig integrasjon i Fellesskapet og et høyt nivå for vern av mål av allmenn interesse, særlig forbrukervern, som er avgjørende for å skape tillit mellom medlemsstatene. Dette direktiv tar også hensyn til andre mål av allmenn interesse, herunder vern av miljøet, offentlig sikkerhet og folkehelsen, samt nødvendigheten av å overholde arbeidsrettsbestemmelser.
8. Bestemmelsene i dette direktiv om etableringsadgangen og den frie bevegelse for tjenester bør få anvendelse bare i den utstrekning de berørte formene for virksomhet er åpne for konkurranse, slik at medlemsstatene ikke pålegges verken å liberalisere tjenester av allmenn økonomisk interesse eller å privatisere offentlige foretak som yter slike tjenester, eller å avskaffe eksisterende monopoler for andre former for virksomhet eller visse distriktstjenester.
9. Dette direktiv får anvendelse bare på krav som berører adgangen til eller utøvelsen av tjenes-

tevirksomhet. Det får derfor ikke anvendelse på krav som f.eks. veitrafikkregler, regler for arealplanlegging og -utvikling, by- og landplanlegging, byggestandarter samt administrative sanksjoner ilagt for manglende overholdelse av disse reglene, som ikke særskilt regulerer eller påvirker tjenestevirksomheten, men som må overholdes av tjenesteyterne ved utøvelsen av deres økonomiske virksomhet på samme måte som av enkeltpersoner som handler som privatpersoner.

10. Dette direktiv gjelder ikke krav i forbindelse med tilgang til offentlige midler for visse tjenesteytere. Slike krav omfatter særlig krav som fastsetter vilkår for tjenesteyteres rett til å motta offentlige midler, herunder særlige kontraktsvilkår, og framfor alt kvalitetsstandarter som må overholdes som vilkår for å motta offentlige midler, for eksempel for sosialtjenester.
11. Dette direktiv berører ikke tiltak som medlemsstatene har truffet i samsvar med fellesskapsretten for å verne eller fremme kulturelt og språklig mangfold og mediemangfold, herunder finansiering av slike tiltak. Dette direktiv er ikke til hinder for at medlemsstatene kan anvende sine grunnleggende regler og prinsipper for pressefrihet og ytringsfrihet. Dette direktiv berører ikke medlemsstatenes lover om forbud mot forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet eller av andre grunner som fastsatt i traktatens artikkel 13.
12. Dette direktiv har som mål å skape en rettslig ramme for å sikre etableringsadgangen og den frie bevegelighet for tjenester mellom medlemsstatene, og det verken harmoniserer eller berører strafferetten. Medlemsstatene bør imidlertid ikke kunne begrense adgangen til å yte tjenester ved å anvende strafferettslige bestemmelser som direkte berører adgangen til eller utøvelsen av tjenestevirksomhet, for å omgå reglene som er fastsatt i dette direktiv.
13. Det er også viktig at dette direktiv fullt ut respekterer fellesskapsinitiativer på grunnlag av traktatens artikkel 137 med sikte på å nå målene i traktatens artikkel 136 om fremming av sysselsetting og bedring av livs- og arbeidsvilkår.
14. Dette direktiv berører ikke arbeids- og ansettelsesvilkår, herunder lengste arbeidstid og korteste hviletid, minste antall feriedager med lønn per år, minstelønn samt helse, sikkerhet og hygiene på arbeidsplassen, som medlemsstatene anvender i samsvar med fellesskapsretten, og det berører heller ikke forhold mel-

lom partene i arbeidslivet, herunder retten til å forhandle og inngå tariffavtaler, retten til å streike og gjennomføre faglige aksjoner i samsvar med nasjonal lovgivning og praksis som overholder fellesskapsretten, og direktivet får ikke anvendelse på tjenester som ytes av vikarbyråer. Dette direktiv berører ikke medlemsstatenes trygdellovgivning.

15. Dette direktiv respekterer utøvelsen av de grunnleggende rettighetene som anvendes i medlemsstatene og som er anerkjent i Den europeiske unions pakt om grunnleggende rettigheter og de medfølgende forklaringene, og bringer dem i samsvar med de grunnleggende frihetene fastsatt i traktatens artikkel 43 og 49. Disse grunnleggende rettighetene omfatter retten til å gjennomføre faglige aksjoner i samsvar med nasjonal rett og praksis som overholder fellesskapsretten.
16. Dette direktiv gjelder bare tjenesteytere som er etablert i en medlemsstat, og omfatter ikke eksterne forhold. Det gjelder ikke forhandlinger i internasjonale organisasjoner om handel med tjenester, særlig innenfor rammen av Generalavtalen om handel med tjenester (GATS).
17. Dette direktiv omfatter bare tjenester som utføres mot et økonomisk vederlag. Tjenester av allmenn interesse omfattes ikke av definisjonen i traktatens artikkel 50 og faller derfor ikke inn under dette direktivs virkeområde. Tjenester av allmenn økonomisk interesse er tjenester som utføres mot et økonomisk vederlag, og faller derfor inn under dette direktivs virkeområde. Visse tjenester av allmenn økonomisk interesse, for eksempel på transportområdet, er imidlertid utelukket fra dette direktivs virkeområde, og visse andre tjenester av allmenn økonomisk interesse, for eksempel tjenester som kan finnes i postsektoren, er omfattet av unntak fra bestemmelsen i dette direktiv om adgangen til å yte tjenester. Dette direktiv omhandler ikke finansiering av tjenester av allmenn økonomisk interesse og får ikke anvendelse på medlemsstatenes støtteordninger, særlig på det sosiale område, i samsvar med Fellesskapets konkurranseregler. Dette direktiv omhandler ikke oppfølgingen av Kommisjonens hvitbok om tjenester av allmenn interesse.
18. Finansielle tjenester bør utelukkes fra dette direktivs virkeområde, ettersom slik virksomhet er underlagt særskilt fellesskapsregelverk, som i likhet med dette direktiv tar sikte på å oppnå et virkelig indre marked for tjenester.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenstedirektivet)

Denne utelukkelsen bør derfor omfatte alle finansielle tjenester som banktjenester og tjenester som gjelder kreditt, forsikring og gjenforsikring, yrkesbaserte eller individuelle pensjoner, verdipapirer, investeringsfond, betaling og investeringsrådgivning, herunder tjenestene oppført i vedlegg I til europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/48/EF av 14. juni 2006 om adgang til å starte og utøve virksomhet som kredittinstitusjon⁴.

19. I lys av vedtakelsen i 2002 av en rekke rettsakter om elektroniske kommunikasjonsnett og -tjenester samt om tilhørende ressurser og tjenester, der det ble fastsatt rammeregler for å lette adgangen til slik virksomhet i det indre marked, særlig ved å fjerne de fleste ordningene med individuell tillatelse, må spørsmål som er behandlet i disse rettsaktene, utelukkes fra dette direktivs virkeområde.
20. Utelukkelsen fra dette direktivs virkeområde med hensyn til slike elektroniske kommunikasjons tjenester som er omfattet av europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/19/EF av 7. mars 2002 om tilgang til og samtrafikk mellom elektroniske kommunikasjonsnett og tilhørende ressurser (tilgangsdirektivet)⁵, europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/20/EF av 7. mars 2002 om tillatelse for elektroniske kommunikasjonsnett og -tjenester (tillatelsesdirektivet)⁶, europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/21/EF av 7. mars 2002 om felles rammeregler for elektroniske kommunikasjonsnett og -tjenester (rammedirektivet)⁷, europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/22/EF av 7. mars 2002 om leveringspliktige tjenester og brukerrettigheter i forbindelse med elektroniske kommunikasjonsnett og -tjenester (direktivet om leveringspliktige tjenester)⁸ og europaparlaments- og rådsdirektiv nr. 2002/58/EF av 12. juli 2002 om behandling av personopplysninger og personvern i sektoren for elektronisk kommunikasjon (direktivet om personvern og elektronisk kommunikasjon)⁹ bør ikke gjelde bare for spørsmål som behandles særskilt i nevnte direktiver, men også på områder der direktivene uttrykkelig gir medlemsstatene mulighet til å treffe visse tiltak på nasjonalt plan.

21. Transporttjenester, herunder bytransport, droser og ambulanser samt havnetjenester bør utelukkes fra dette direktivs virkeområde.
22. Utelukkelse av helsetjenester fra dette direktivs virkeområde bør omfatte helsetjenester og farmasøytiske tjenester som helsepersonell yter til pasienter for å vurdere, bevare eller gjenopprette deres helsetilstand når slik virksomhet er forbeholdt lovregulert helsepersonell i den medlemsstat der tjenestene ytes.
23. Dette direktiv berører ikke refusjon av utgifter til helsetjenester som ytes i en annen medlemsstat enn den der mottakeren av helsetjenesten er bosatt. Domstolen har behandlet dette spørsmålet ved flere anledninger og har anerkjent pasientenes rettigheter. Det er viktig å behandle dette spørsmålet i en annen fellesskapsrettsakt for å oppnå økt rettssikkerhet og klarhet, i den utstrekning dette spørsmålet ikke allerede er behandlet i rådsforordning (EØF) nr. 1408/71 av 14. juni 1971 om anvendelse av trygdeordninger på arbeidstakere og deres familiemedlemmer som flytter innenfor Fellesskapet¹⁰.
24. Audiovisuelle tjenester, uansett overføringsmåte, herunder kinoer, bør også utelukkes fra dette direktivs virkeområde. Direktivet bør heller ikke få anvendelse på støtte som gis av medlemsstatene på det audiovisuelle området, og som omfattes av Fellesskapets konkurranseregler.
25. Pengespill, herunder lotterier og veddemål, bør utelukkes fra dette direktivs virkeområde i lys av denne virksomhetens særlig art, som medfører at medlemsstatene gjennomfører politikk knyttet til offentlig orden og forbrukervern.
26. Dette direktiv berører ikke anvendelsen av traktatens artikkel 45.
27. Dette direktiv bør ikke omfatte de sosialtjenestene på områdene bolig, barneomsorg og støtte til familier og personer som har behov for det, som ytes av staten på nasjonalt, regionalt eller lokalt plan, av tjenesteytere på oppdrag fra staten eller av veldedige organisasjoner som er anerkjent av staten, med det formål å støtte personer som har et varig eller midlertidig særlig behov på grunn av utilstrekkelige inntekter i familien, eller på grunn av at de helt eller delvis befinner seg i et avhengighetsforhold, eller personer som risikerer å bli margi-

⁴ EUT L 177 av 30.6.2006, s. 1.

⁵ EFT L 108 av 24.4.2002, s. 7.

⁶ EFT L 108 av 24.4.2002, s. 21.

⁷ EFT L 108 av 24.4.2002, s. 33.

⁸ EFT L 108 av 24.4.2002, s. 51.

⁹ EFT L 201 av 31.7.2002, s. 37. Direktivet endret ved direktiv 2006/24/EF (EUT L 105 av 13.4.2006, s. 54).

¹⁰ EFT L 149 av 5.7.1971, s. 2. Forordningen sist endret ved europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 629/2006 (EUT L 114 av 27.4.2006, s. 1)

- nalisert. Disse tjenestene er avgjørende for å garantere den grunnleggende retten til menneskeverd og menneskelig integritet og er et uttrykk for prinsippene om sosial utjevning og solidaritet og bør ikke berøres av dette direktiv.
28. Dette direktiv omhandler ikke finansieringen av, eller støtteordningene for, sosiale tjenester. Direktivet berører heller ikke kriterier eller vilkår som medlemsstatene har fastsatt for å sikre at sosiale tjenester virkelig tjener den offentlige interesse og bidrar til sosial utjevning. I tillegg bør dette direktiv ikke berøre prinsippet om leveringspliktige tjenester med hensyn til medlemsstatenes sosialtjenester.
29. Ettersom det i traktaten er fastsatt særskilte rettslige grunnlag for skattespørsmål, og ettersom det allerede er vedtatt fellesskapsrettsakter på dette området, må skatteområdet utelukkes fra dette direktivs virkeområde.
30. Tjenestevirksomhet utgjør allerede en betydelig del av gjeldende fellesskapsrett. Dette direktiv bygger på, og utfyller dermed, gjeldende fellesskapsrett. Konflikter mellom dette direktiv og andre fellesskapsdokumenter er påvist og blir tatt hensyn til i dette direktiv, bl.a. ved hjelp av unntak. Det er imidlertid nødvendig å fastsette en regel for eventuelle gjenværende tilfeller og unntakstilfeller der det er en konflikt mellom en bestemmelse i dette direktiv og en bestemmelse i et annet fellesskapsdokument. Hvorvidt det foreligger en slik konflikt, bør avgjøres i samsvar med traktatens regler for etableringsrett og fri bevegelighet for tjenester.
31. Dette direktiv er i samsvar med og berører ikke europaparlaments- og rådsdirektiv 2005/36/EF av 7. september 2005 om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner¹¹. Det omhandler andre spørsmål enn dem som er knyttet til yrkeskvalifikasjoner, for eksempel yrkesansvarsforsikring, kommersiell kommunikasjon, virksomhet på flere områder og administrativ forenkling. Når det gjelder midlertidig tjenesteyting over landegrensene, sikrer et unntak fra bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester i dette direktiv at avdeling II om adgang til å yte tjenester i direktiv 2005/36/EF ikke berøres. Derfor berøres ingen av de tiltakene som i henhold til nevnte direktiv får anvendelse i den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted, av bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester.
32. Dette direktiv er i samsvar med Fellesskapets regelverk for forbrukervern, for eksempel europaparlaments- og rådsdirektiv 2005/29/EF av 11. mai 2005 om foretaks urimelige handelspraksis overfor forbrukere i det indre marked (direktivet om urimelig handelspraksis)¹² og europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 2006/2004 av 27. oktober 2004 om samarbeid mellom nasjonale myndigheter med ansvar for håndheving av forbrukervernlovgivning (forordningen om forbrukervernsamarbeid)¹³.
33. De tjenestene som omfattes av dette direktiv, gjelder en rekke ulike former for virksomhet som er i stadig forandring, herunder forretningstjenester som bedriftsrådgivning, sertifisering og prøving, eiendomsforvaltning, herunder kontorvedlikehold, reklame, rekrutteringstjenester og handelsagenters tjenester. De tjenestene som omfattes, er også tjenester som ytes både til næringsliv og forbrukere, for eksempel juridisk rådgivning eller skatterådgivning, tjenester i forbindelse med fast eiendom som eiendomsmeglerstjenester, bygge- og anleggsvirksomhet, herunder arkitekttjenester, handel og distribusjon, organisering av messer, bilutleie og reisebyråer. Forbrukertjenester er også omfattet, for eksempel innenfor turisme, herunder turistguider, fritidstjenester, idrettsanlegg og fornøylesparker, og i den utstrekning de ikke er utelukket fra dette direktivs virkeområde, husholdningstjenester, for eksempel hjelp til eldre. Slik virksomhet kan omfatte tjenester som krever at tjenesteyter og tjenestemottaker befinner seg i nærheten av hverandre, tjenester som krever at tjenestemottakeren eller tjenesteyteren reiser til et annet sted, og tjenester som kan ytes over avstand, herunder via Internett.
34. I henhold til Domstolens rettspraksis må vurderingen av om visse former for virksomhet, særlig virksomhet som er offentlig finansiert eller ytes av offentlige foretak, utgjør en «tjeneste», foretas i hvert enkelt tilfelle i lys av den berørte virksomhetens kjennetegn, særlig måten den ytes, organiseres og finansieres på i vedkommende medlemsstat. Domstolen har fastslått at det avgjørende kjennetegnet ved betaling er at den utgjør et økonomisk vederlag for de aktuelle tjenestene, og har erkjent at kjennetegnet ved betaling ikke er til stede når

¹¹ EUT L 255 av 30.9.2005, s. 22.

¹² EUT L 149 av 11.6.2005, s. 22.

¹³ EUT L 364 av 9.12.2004, s. 1. Forordningen endret ved direktiv 2005/29/EF.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

det gjelder virksomhet som utføres uten økonomisk vederlag av staten eller på vegne av staten innenfor rammen av dens plikter på det sosiale og kulturelle området og innenfor utdanning og rettsvesen, for eksempel kurs som gis innenfor det nasjonale utdanningssystemet, eller forvaltningen av trygdeordninger som ikke driver økonomisk virksomhet. Det at tjenestemottakerne betaler et gebyr, for eksempel den studie- eller registreringsavgiften som betales av studenter for å yte et visst bidrag til driftskostnadene for en ordning, utgjør ikke i seg selv noen betaling ettersom tjenesten fortsatt i hovedsak finansieres med offentlige midler. Slik virksomhet omfattes derfor ikke av definisjonen av tjeneste i traktatens artikkel 50, og faller derfor ikke inn under dette direktivs virkeområde.

35. Sportsaktiviteter for amatører på ideelt grunnlag er av stor sosial betydning. De har ofte utelukkende sosiale eller fritidsmessige mål. De utgjør derfor ikke nødvendigvis noen økonomisk virksomhet som definert i fellesskapsretten, og bør dermed falle utenfor dette direktivs virkeområde.
36. Begrepet «tjenesteyter» bør omfatte enhver fysisk person som er borger i en medlemsstat, eller enhver juridisk person som driver tjenestevirksomhet i en medlemsstat, enten ved å benytte seg av etableringsadgangen eller av den frie bevegelighet for tjenester. Begrepet tjenesteyter bør derfor ikke være begrenset til bare tjenesteyting over landegrensene innenfor rammen av den frie bevegelighet for tjenester, men bør også omfatte tilfeller der en markedsdeltaker etablerer seg i en medlemsstat med sikte på å utvikle sin tjenestevirksomhet der. På den annen side bør begrepet tjenesteyter ikke omfatte tilfeller der selskaper fra tredjestater har filialer i en medlemsstat, ettersom etableringsadgangen og den frie bevegelighet for tjenester i henhold til traktatens artikkel 48 bare kan komme selskaper til gode som er etablert i samsvar med lovgivningen i en medlemsstat, og som har sitt forretningskontor, sin hovedadministrasjon eller sitt hovedforetak innenfor Fellesskapet. Begrepet «tjenestemottaker» bør også omfatte tredjestatsborgere som allerede nyter godt av rettigheter de har fått ved fellesskapsrettsakter som forordning (EØF) nr. 1408/71, rådsdirektiv 2003/109/EF av 25. november 2003 om statusen til tredjestatsborgere som er bosatt i medlemsstaten i en lengre periode¹⁴, rådsforordning (EF) nr. 859/2003 av 14. mai 2003 om

utvidelse av bestemmelsene i forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72 til å omfatte borgere i tredjestater som ikke allerede er omfattet av disse bestemmelsene utelukkende på grunn av sin nasjonalitet¹⁵ og europaparlaments- og rådsdirektiv 2004/38/EF av 29. april 2004 om unionsborgere og deres familiemedlemmers rett til å ferdes og oppholde seg fritt på medlemsstatenes territorium¹⁶. Videre kan medlemsstatene utvide begrepet tjenestemottaker til å omfatte andre tredjestatsborgere som befinner seg på deres territorium.

37. Det sted der en tjenesteyter er etablert, bør fastsettes i samsvar med Domstolens rettspraksis, der begrepet «etablering» innebærer faktisk utøvelse av en økonomisk virksomhet ved et fast etableringssted for et ikke nærmere fastsatt tidsrom. Dette kravet kan også være oppfylt når et selskap blir opprettet for et gitt tidsrom, eller når det leier bygningen eller anlegget der det utøver sin virksomhet. Det kan også være oppfylt når en medlemsstat gir tidsbegrensede tillatelser bare for bestemte tjenester. En etablering behøver ikke å skje i form av et datterforetak, en filial eller et agentur, men kan bestå av et kontor som ledes av tjenesteyterens eget personale, eller av en person som er uavhengig, men har fullmakt til å opptre på varig grunnlag for foretaket, slik tilfellet er med et agentur. I samsvar med denne definisjonen, som krever at det faktisk utøves en økonomisk virksomhet på tjenesteyterens etableringssted, utgjør bare en postkasse ingen etablering. Dersom en tjenesteyter har flere etableringssteder, er det viktig å avgjøre fra hvilket etableringssted tjenesteytingen faktisk skjer. Dersom det er vanskelig å avgjøre fra hvilket av flere etableringssteder en gitt tjenesteyting skjer, bør etableringsstedet være det sted der tjenesteyteren har senteret for sin virksomhet knyttet til denne aktuelle tjenesten.
38. I henhold til traktatens bestemmelser om etablering lar begrepet «juridiske personer» markedsdeltakere stå fritt til å velge hvilken juridisk form de anser som egnet for å utøve sin virksomhet. Følgelig er «juridiske personer» i henhold til traktaten alle foretak som er opprettet i henhold til, eller underlagt, lovgivningen i en medlemsstat, uansett juridisk form.

¹⁴ EUT L 16 av 23.1.2004, s. 44.

¹⁵ EUT L 124 av 20.5.2003, s. 1.

¹⁶ EUT L 158 av 30.4.2004, s. 77.

39. Begrepet «tillatelsesordning» bør blant annet omfatte forvaltningsmessige framgangsmåter for å gi tillatelser, lisenser, godkjenninger eller konsesjoner, men også plikten til å være tilsluttet et bransjeorgan eller være oppført i et register, en oversikt eller en database, være offisielt utpekt til et organ eller inneha yrkesbevis for å kunne utøve vedkommende virksomhet. Tillatelser kan gis ikke bare ved en formell beslutning, men også ved en stilltiende beslutning som for eksempel følger av at vedkommende myndighet ikke reagerer, eller at den berørte part må vente på en kvittering på mottak av en erklæring for å kunne starte vedkommende virksomhet, eller for at virksomheten skal bli lovlig.
40. Begrepet «tvingende allmenne hensyn», som det vises til i visse bestemmelser i dette direktiv, er utviklet gradvis av Domstolen i dens rettspraksis i tilknytning til traktatens artikkel 43 og 49, og kan utvikles ytterligere. Slik begrepet er anerkjent i Domstolens rettspraksis, omfatter det minst følgende grunner: offentlig orden, offentlig sikkerhet og folkehelsen i henhold til traktatens artikkel 46 og 55, opprettholdelse av samfunnsordenen, sosialpolitiske mål, vern av tjenestemottakere, forbrukervern, vern av arbeidstakere, herunder sosial trygghet for arbeidstakere, dyrs velferd, bevaring av den økonomiske stabiliteten i trygdeordningen, bedrageribekjempelse, bekjempelse av illojal konkurranse, vern av miljøet og bymiljøet, herunder by- og arealplanlegging, vern av kreditorer, sikring av en god rettspleie, trafikkisikkerhet, immaterialrettslig vern, kulturpolitiske mål, herunder vern av ytringsfriheten på forskjellige områder, særlig sosiale, kulturelle, religiøse og filosofiske samfunnsverdier, behovet for å sikre et høyt utdanningsnivå, opprettholdelse av en mangfoldig presse og fremming av nasjonalspråket, bevaring av den nasjonale historiske og kunstneriske arven samt veterinærpolitikk.
41. Begrepet «offentlig orden», som fortolket av Domstolen, dekker beskyttelse mot en virkelig og tilstrekkelig alvorlig trussel som berører en av samfunnets grunnleggende interesser, og kan særlig omfatte spørsmål som gjelder menneskeverd, beskyttelse av mindreårige og utsatte voksne samt dyrs velferd. Tilsvarende omfatter begrepet offentlig sikkerhet spørsmål om offentlig trygghet.
42. Reglene for forvaltningsmessige framgangsmåter bør ikke ha som mål å harmonisere forvaltningsmessige framgangsmåter, men å fjerne unødige tyngende tillatelsesordninger, framgangsmåter og formaliteter som er til hinder for etableringsadgangen og opprettelsen av nye tjenesteforetak.
43. En av de grunnleggende vanskelighetene særlig små og mellomstore bedrifter møter i forbindelse med adgangen til og utøvelsen av tjenestevirksomhet, er de kompliserte og langvarige forvaltningsmessige framgangsmåtene og rettslig usikkerhet knyttet til dem. Av den grunn er det nødvendig, med utgangspunkt i visse initiativer i forbindelse med modernisering og god forvaltningspraksis på fellesskapsplan og nasjonalt plan, å fastsette prinsipper for administrativ forenkling, blant annet ved å begrense plikten til forhåndstillatelse til de tilfellene der dette er absolutt nødvendig, og ved å innføre prinsippet om stilltiende tillatelse fra vedkommende myndigheter etter utløpet av en viss frist. Slike moderniseringstiltak har, samtidig som de ivaretar kravene om åpenhet og ajourføring av opplysninger om markedsdeltakere, til formål å fjerne forsinkelsene, kostnadene og de avskrekkende virkningene som skyldes for eksempel unødvendige eller overdrevent kompliserte og tyngende framgangsmåter, overlappende framgangsmåter, unødige formkrav ved innsending av dokumenter, vedkommende myndigheters vilkårlige bruk av fullmakter, ubestemt eller altfor lang tid før det gis svar, begrenset varighet for tillatelser som gis, samt uforholdsmessige gebyrer og sanksjoner. Slik praksis virker særlig avskrekkende på tjenesteytere som ønsker å utvikle sin virksomhet i andre medlemsstater, og gjør det nødvendig med en samordnet modernisering innenfor et utvidet indre marked på 25 medlemsstater.
44. Medlemsstatene bør, der dette er hensiktsmessig, innføre skjemaer som er harmonisert på fellesskapsplan og fastsatt av Kommisjonen, som skal svare til sertifikater, attester eller andre dokumenter i tilknytning til etableringen.
45. For å undersøke behovet for å forenkle framgangsmåter og formaliteter bør medlemsstatene særlig kunne ta i betraktning nødvendigheten av dem, antall, mulig dobbeltarbeid, kostnader, klarhet, tilgjengelighet samt den forsinkelsen og de praktiske vanskelighetene som de kan føre til for vedkommende tjenesteyter.
46. For å lette adgangen til og utøvelsen av tjenestevirksomhet i det indre marked er det nødvendig å fastsette et felles mål for alle med-

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

lemsstatene om administrativ forenkling og å fastsette bestemmelser blant annet om retten til informasjon, elektroniske framgangsmåter og opprettelsen av en ramme for tillatelsesordninger. Andre tiltak på nasjonalt plan for å nå dette målet kan bestå i å redusere antallet framgangsmåter og formaliteter som får anvendelse på tjenestevirksomhet, og begrense slike framgangsmåter og formaliteter til dem som er absolutt nødvendige for å nå et mål av allmenn interesse, og som ikke overlapper hverandre med hensyn til innhold eller formål.

47. For å oppnå administrativ forenkling bør det ikke pålegges generelle formelle krav, slik som framlegging av originaldokumenter, bekreftede kopier eller en bekreftet oversettelse, unntatt der det er objektivt begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, slik som vern av arbeidstakere, folkehelse, miljøvern eller forbrukervern. Det er også nødvendig å sikre at en tillatelse som hovedregel gjør det mulig å få adgang til tjenestevirksomhet, eller til å utøve slik virksomhet, på hele det nasjonale territoriet, med mindre en ny tillatelse for hver etablering, for eksempel for hvert nye ekstra store supermarked, eller en tillatelse som er begrenset til en bestemt del av det nasjonale territoriet, er objektivt begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn.
48. For ytterligere å forenkle de forvaltningsmessige framgangsmåtene er det hensiktsmessig å sørge for at alle tjenesteytere har ett kontaktpunkt de kan henvende seg til for å avvikle samtlige framgangsmåter og formaliteter (heretter kalt «felles kontaktpunkter»). Antallet felles kontaktpunkter per medlemsstat kan variere etter regionale eller lokale ansvarsområder, eller etter de aktuelle formene for virksomhet. Opprettelsen av felles kontaktpunkter bør ikke berøre fordelingen av oppgaver mellom vedkommende myndigheter på nasjonalt plan. Dersom det er flere vedkommende myndigheter på regionalt eller lokalt plan, kan en av dem påta seg rollen som felles kontaktpunkt og koordinator. Felles kontaktpunkter kan ikke opprettes bare av forvaltningsmyndigheter, men også av handelskamre eller håndverksforeninger, eller av yrkesorganisasjoner eller private organer som en medlemsstat beslutter å betro denne oppgaven til. Felles kontaktpunkter har en viktig rolle å spille når det gjelder å bistå tjenesteytere, enten som den direkte vedkommende myndighet som utsteder de dokumentene som

er nødvendige for å få adgang til tjenestevirksomhet, eller som et mellomledd mellom tjenesteyteren og de direkte vedkommende myndigheter.

49. Det gebyr som felles kontaktpunkter kan kreve, bør stå i forhold til kostnadene ved de framgangsmåtene og formalitetene som de behandler. Dette bør ikke hindre medlemsstatene i å overlate til de felles kontaktpunkter å kreve inn andre administrative gebyrer som for eksempel tilsynsorganers gebyrer.
50. Tjenesteytere og -mottakere må ha lett tilgang til visse typer informasjon. Innenfor rammen av dette direktiv bør det være opp til hver enkelt medlemsstat å bestemme hvordan informasjonen skal gis til tjenesteytere og -mottakere. Særlig kan medlemsstatenes plikt til å sikre at relevant informasjon er lett tilgjengelig for tjenesteytere og -mottakere og for offentligheten, oppfylles ved å gjøre denne informasjonen tilgjengelig på et nettsted. All informasjon bør gis på en klar og utvetydig måte.
51. Informasjon som gis til tjenesteytere og -mottakere, skal særlig inneholde opplysninger om framgangsmåter og formaliteter, kontaktopplysninger for vedkommende myndigheter, vilkår for tilgang til offentlige registre og databaser og opplysninger om klageadgang samt kontaktopplysninger for sammenslutninger og organisasjoner der tjenesteytere eller -mottakere kan få praktisk hjelp. Vedkommende myndigheters plikt til å bistå tjenesteytere og -mottakere bør ikke omfatte juridisk bistand i enkeltsaker. Det bør likevel gis alminnelige opplysninger om hvordan kravene normalt blir fortolket eller anvendt. Spørsmål som f.eks. gjelder ansvar for uriktige eller villedende opplysninger, bør avgjøres av medlemsstatene.
52. Det er avgjørende for administrativ forenkling på området tjenestevirksomhet at det i rimelig nær framtid innføres et system for elektronisk avvikling av framgangsmåter og formaliteter til fordel for tjenesteytere, tjenestemottakere og vedkommende myndigheter. For å oppfylle denne forpliktelsen til å oppnå resultater, kan det være behov for å tilpasse nasjonal lovgivning og andre regler som får anvendelse på tjenester. Denne forpliktelsen bør ikke hindre medlemsstatene i å sørge for andre måter å avvikle slike framgangsmåter og formaliteter på enn elektronisk. Det faktum at det må være mulig å avvikle disse framgangsmåtene og formalitetene over avstand, betyr særlig at medlemsstatene må sikre at de kan avvikles over

- landegrensene. Forpliktelsen til å oppnå resultater omfatter ikke framgangsmåter eller formaliteter som på grunn av sin art er umulige å avvikle over avstand. Dette berører heller ikke medlemsstatenes lovgivning om bruk av språk.
53. Tildeling av lisenser for visse former for tjenestevirksomhet kan gjøre det nødvendig at vedkommende myndighet gjennomfører en samtale med søkeren for å vurdere søkerens personlige integritet og egnethet til å yte den aktuelle tjenesten. I slike tilfeller kan det være at elektronisk avvikling av formaliteter ikke er hensiktsmessig.
54. Muligheten til å få adgang til tjenestevirksomhet bør underlegges tillatelse av vedkommende myndigheter bare dersom en slik beslutning oppfyller kriteriene om likebehandling, nødvendighet og forholdsmessighet. Dette betyr særlig at tillatelsesordninger bør være tillatt bare dersom en etterfølgende kontroll ikke vil være effektiv, fordi det i ettertid vil være umulig å slå fast eventuelle feil ved de aktuelle tjenestene, idet det tas behørig hensyn til den risiko og de farer som vil kunne oppstå dersom det ikke blir foretatt en forhåndskontroll. Bestemmelsen om dette i dette direktiv kan imidlertid ikke brukes som begrunnelse for tillatelsesordninger som er forbudt i henhold til andre fellesskapsrettsakter som europaparlaments- og rådsdirektiv 1999/93/EF av 13. desember 1999 om en fellesskapsramme for elektroniske signaturer¹⁷ eller europaparlaments- og rådsdirektiv 2000/31/EF av 8. juni 2000 om visse rettslige aspekter ved informasjonssamfunnstjenester, særlig elektronisk handel, i det indre marked (direktivet om elektronisk handel)¹⁸. Resultatene av den gjensidige vurderingen vil gjøre det mulig å avgjøre på fellesskapsplan hvilke former for virksomhet tillatelsesordninger bør oppheves for.
55. Dette direktiv bør ikke berøre medlemsstatenes mulighet til å tilbakekalle tillatelser etter at de er gitt, dersom vilkårene for tildelingen av tillatelsen ikke lenger er oppfylt.
56. I henhold til Domstolens rettspraksis utgjør folkehelse, forbrukervern, dyrehelse og vern av bymiljø tvingende allmenne hensyn. Slike tvingende hensyn kan berettige anvendelsen av tillatelsesordninger og andre restriksjoner. Ingen slike tillatelsesordninger eller restriksjoner bør imidlertid innebære forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet. Videre må prinsippene om nødvendighet og forholdsmessighet alltid respekteres.
57. Bestemmelsene i dette direktiv om tillatelsesordninger bør gjelde for tilfeller der markedsdeltakeres adgang til eller utøvelse av tjenestevirksomhet krever en beslutning fra vedkommende myndighet. Dette berører verken vedkommende myndigheters beslutninger om å opprette et offentlig eller privat foretak for å yte en bestemt tjeneste, eller vedkommende myndigheters inngåelse av kontrakter om å yte en bestemt tjeneste som er underlagt reglene for offentlige innkjøp, ettersom dette direktiv ikke omhandler regler for offentlige innkjøp.
58. For å lette adgangen til og utøvelsen av tjenestevirksomhet er det viktig å vurdere tillatelsesordningene og begrunnelsene for dem, og avlegge rapport om dette. Denne rapporteringsplikten gjelder bare om det finnes tillatelsesordninger, og ikke kriteriene og vilkårene for å gi en tillatelse.
59. Tillatelsen bør som hovedregel gjøre det mulig for tjenesteyteren å få adgang til tjenestevirksomhet eller utøve slik virksomhet på hele det nasjonale territoriet, med mindre en geografisk begrensning er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn. Miljøvern kan for eksempel berettige kravet om en individuell tillatelse for hvert anlegg på det nasjonale territoriet. Denne bestemmelsen bør ikke berøre regional eller lokal myndighet for tildeling av tillatelser i medlemsstatene.
60. Dette direktiv, og særlig bestemmelsene om tillatelsesordningene og en tillatelses geografiske virkeområde, bør ikke påvirke fordelingen av regional eller lokal myndighet i medlemsstatene, herunder regionalt og lokalt selvstyre og bruken av offisielle språk.
61. Bestemmelsen om at vilkårene for å gi tillatelse ikke skal overlappe hverandre, bør ikke hindre medlemsstatene i å anvende sine egne vilkår som angitt i tillatelsesordningen. Det eneste som bør kreves, er at vedkommende myndigheter, når de vurderer om søkeren oppfyller disse vilkårene, tar hensyn til tilsvarende vilkår som allerede er oppfylt av søkeren i en annen medlemsstat. Denne bestemmelsen bør ikke innebære at vilkårene for tildeling av tillatelse fastsatt i en annen medlemsstats tillatelsesordning må anvendes.
62. Dersom antallet tilgjengelige tillatelser for en gitt form for virksomhet er begrenset på grunn

¹⁷ EFT L 13 av 19.1.2000, s. 12.

¹⁸ EFT L 178 av 17.7.2000, s. 1.

av knapphet på naturressurser eller teknisk kapasitet, bør det vedtas en framgangsmåte for utvelging blant flere mulige kandidater for gjennom fri konkurranse å utvikle kvaliteten på og vilkårene for de tjenestene som tilbys brukerne. En slik framgangsmåte bør sikre åpenhet og upartiskhet, og en tillatelse som gis på denne måten, bør ikke ha uforholdsmessig lang varighet, bør ikke fornyes automatisk eller innebære fordeler for den tjenesteyteren hvis tillatelse nettopp har utløpt. Særlig bør varigheten for tillatelsen som gis, fastsettes slik at den ikke innskrenker eller begrenser fri konkurranse ut over det som er nødvendig for at tjenesteyteren skal få tilbake sine investeringskostnader og få en rimelig avkastning på investert kapital. Denne bestemmelsen bør ikke hindre medlemsstatene i å begrense antallet tillatelser av andre grunner enn knapphet på naturressurser eller teknisk kapasitet. Disse tillatelsene bør i alle tilfeller være underlagt de øvrige bestemmelsene om tillatelsesordninger i dette direktiv.

63. Dersom det ikke foreligger andre ordninger, bør tillatelse anses som gitt dersom det ikke er gitt svar innen en fastsatt frist. Andre ordninger kan imidlertid fastsettes for visse former for virksomhet dersom dette er objektivt begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, herunder tredjemanns rettmessige interesse. Slike andre ordninger kan omfatte nasjonale regler som fastsetter at søknaden anses som avslått dersom vedkommende myndighet ikke har gitt svar, og avslaget kan bringes inn for domstolene.
64. For å opprette et virkelig indre marked for tjenester er det nødvendig å oppheve de restriksjonene på etableringsadgangen og den frie bevegelighet for tjenester som fortsatt er nedfelt i visse medlemsstatsers lovgivning, og som er uforenlige med henholdsvis artikkel 43 og 49 i traktaten. De restriksjonene som skal forbys, påvirker særlig det indre marked for tjenester og bør systematisk oppheves så snart som mulig.
65. Etableringsadgangen bygger særlig på prinsippet om likebehandling, som innebærer forbud ikke bare mot all forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet, men også all indirekte forskjellsbehandling av andre grunner, som kan gi samme resultat. Adgangen til tjenestevirksomhet eller utøvelsen av slik virksomhet i en medlemsstat, enten som hovedvirksomhet eller som en sekundær virksomhet, bør dermed ikke underlegges kriterier

som etableringssted, bosted, hjemsted eller sted der tjenestevirksomheten hovedsakelig utøves. Disse kriteriene bør imidlertid ikke omfatte krav om at en tjenesteyter, eller en av dennes ansatte eller en representant, skal være til stede under utøvelsen av virksomheten når dette er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn. Dessuten bør en medlemsstat ikke begrense selskapers rettslige handleevne eller rett til å være part i en rettssak dersom de er opprettet i samsvar med lovgivningen i en annen medlemsstat på hvis territorium de har sin hovedvirksomhet. Videre bør en medlemsstat ikke kunne gi noen form for fordel til tjenesteytere som har en særlig nasjonal eller lokal sosioøkonomisk tilknytning, eller på grunn av tjenesteyterens etableringssted kunne begrense dennes frihet til å erverve, utnytte eller avhende rettigheter og varer eller til å få tilgang til ulike former for kreditt eller lokaler, i den grad disse mulighetene letter adgangen til tjenesteyterens virksomhet eller en effektiv utøvelse av virksomheten.

66. Adgang til eller utøvelse av tjenestevirksomhet på en medlemsstats territorium bør ikke være underlagt en økonomisk prøving. Forbudet mot økonomisk prøving som forutsetning for å gi tillatelse bør omfatte økonomisk prøving i seg selv, og ikke krav som er objektivt begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, for eksempel vern av bymiljøet, sosialpolitikk eller folkehelse. Forbudet bør ikke berøre utøvelsen av fullmakter som er tillagt de myndighetene som har ansvar for anvendelsen av konkurranselovgivningen.
67. Når det gjelder finansielle garantier eller forsikring, bør forbudet mot slike krav gjelde bare forpliktelsen til at den nødvendige finansielle garantien eller forsikringen må komme fra en finansinstitusjon som er etablert i vedkommende medlemsstat.
68. Når det gjelder forhåndsregistrering, bør forbudet mot slike krav gjelde bare forpliktelsen til at tjenesteyteren før etablering skal ha vært forhåndsregistrert i et gitt tidsrom i et register i vedkommende medlemsstat.
69. For å samordne moderniseringen av nasjonale lover og forskrifter på en måte som er i samsvar med kravene i det indre marked, er det nødvendig å vurdere visse nasjonale krav som ikke innebærer forskjellsbehandling, men som på grunn av sin art merkbart vil kunne begrense eller til og med hindre adgang til eller utøvelse av en virksomhet i henhold til etableringsadgangen. Denne vurderingen bør

begrenses til å undersøke om disse kravene er forenlige med de kriteriene som allerede er fastsatt av Domstolen med hensyn til etableringsadgangen. Den bør ikke berøre anvendelsen av Fellesskapets konkurranseregelverk. Dersom slike krav innebærer forskjellsbehandling eller ikke er objektivt begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, eller dersom de ikke står i forhold til det mål som skal nås, må de oppheves eller endres. Utfallet av denne vurderingen vil være forskjellig alt etter virksomhetens art og den berørte allmenne interesse. Slike krav kan særlig være fullt ut berettiget når de er fastsatt for å oppfylle sosialpolitiske mål.

70. For dette direktivs formål, og med forbehold for traktatens artikkel 16, kan tjenester anses som tjenester av allmenn økonomisk interesse bare dersom de ytes ved utførelsen av en særlig oppgave av allmenn interesse som vedkommende medlemsstat har betrodd tjenesteyteren. Tildelingen av en slik oppgave bør skje ved en eller flere rettsakter hvis form fastsettes av vedkommende medlemsstat, og der den særlige oppgavens nøyaktige art bør angis.
71. Framgangsmåten for gjensidig vurdering som er fastsatt i dette direktiv, bør ikke berøre medlemsstatenes frihet til i sin lovgivning å fastsette et høyt nivå for vern av den allmenne interesse, særlig når det gjelder sosialpolitiske mål. Den gjensidige vurderingen må dessuten fullt ut ta hensyn til særegenhetene ved tjenestene av allmenn økonomisk interesse og de særlige oppgavene som er knyttet til dem. Dette kan berettige visse restriksjoner på etableringsadgangen, særlig når slike restriksjoner gjelder vern av folkehelsen og sosialpolitiske mål, og dersom de oppfyller vilkårene i artikkel 15 nr. 3 bokstav a), b) og c). Når det gjelder plikten til å ha en bestemt juridisk form for kunne yte visse tjenester på det sosiale område, har Domstolen for eksempel allerede anerkjent at det kan være berettiget å pålegge tjenesteyteren krav om ikke å ha overskudd som mål.
72. Tjenester av allmenn økonomisk interesse omfatter viktige oppgaver i forbindelse med sosial og geografisk utjevning. Utførelsen av disse oppgavene bør ikke hindres som følge av framgangsmåten for vurdering som er fastsatt i dette direktiv. Krav som er nødvendige for å kunne fullføre slike oppgaver, bør ikke berøres av vurderingen, men samtidig bør uberettigede restriksjoner på etableringsadgangen behandles.

73. Blant de kravene som skal undersøkes, er nasjonale regler som av andre grunner enn dem som er knyttet til yrkeskvalifikasjoner, forbeholder adgangen til visse former for virksomhet for bestemte tjenesteytere. Disse kravene omfatter også plikten for en tjenesteyter til å ha en bestemt juridisk form, særlig at tjenesteyteren skal være en juridisk person, et enkeltpersonforetak, en ideell organisasjon eller et selskap som er eid utelukkende av fysiske personer, samt krav som gjelder et selskaps aksjekapital, særlig plikten til å ha en minstekapital for visse former for tjenestevirksomhet eller til å ha en særlig kvalifikasjon for å kunne ha aksjekapital i eller lede visse selskaper. Vurderingen av om faste minstepriser og/eller høyeste priser er forenlige med etableringsadgangen, berører bare priser som er fastsatt av vedkommende myndigheter, særlig for yting av visse tjenester, og ikke for eksempel alminnelige regler for prisfastsettelse som ved utleie av en bolig.
74. Den gjensidige vurderingen betyr at medlemsstatene i løpet av perioden for innarbeiding i nasjonal lovgivning først må kartlegge sin lovgivning for å slå fast om noen av de ovennevnte kravene finnes i deres rettsorden. Medlemsstatene bør senest ved utløpet av perioden for innarbeiding i nasjonal lovgivning utarbeide en rapport om resultatene av kartleggingen. Hver rapport skal legges fram for alle de andre medlemsstatene samt berørte parter. Medlemsstatene har deretter seks måneder på seg til å komme med sine synspunkter på rapportene. Kommisjonen skal senest ett år etter datoen for innarbeiding av dette direktiv i nasjonal lovgivning utarbeide en sammendragsrapport, eventuelt fulgt av forslag til ytterligere initiativer. Om nødvendig kan Kommisjonen i samarbeid med medlemsstatene bistå dem med å utforme en felles metode.
75. At det i dette direktiv er angitt en rekke krav som medlemsstatene skal oppheve eller vurdere i løpet av perioden for innarbeiding i nasjonal lovgivning, berører ikke muligheten for å innlede traktatbruddsbehandling mot en medlemsstat for manglende overholdelse av traktatens artikkel 43 eller 49.
76. Dette direktiv gjelder ikke anvendelsen av traktatens artikkel 28-30 om fritt varebytte. De restriksjonene som er forbudt i henhold til bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester, omfatter krav som gjelder adgang til eller utøvelse av tjenestevirksomhet, og ikke de krav som gjelder varer som sådanne.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

77. Når en markedsdeltaker reiser til en annen medlemsstat for å utøve tjenestevirksomhet der, bør det skilles mellom situasjoner som omfattes av etableringsadgangen, og situasjoner som på grunn av den aktuelle virksomhetens midlertidige art omfattes av den frie bevegelse for tjenester. Når det gjelder skillet mellom etableringsadgang og fri bevegelse for tjenester, er den viktigste faktoren i henhold til Domstolens rettspraksis spørsmålet om hvorvidt markedsdeltakeren er etablert i den medlemsstaten der vedkommende yter den aktuelle tjenesten. Dersom markedsdeltakeren er etablert i den medlemsstaten der tjenestene ytes, bør vedkommende falle inn under virkeområdet for etableringsadgangen. Dersom markedsdeltakeren derimot ikke er etablert i den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted, bør vedkommendes virksomhet omfattes av den frie bevegelse for tjenester. Domstolen har stadig slått fast at den aktuelle virksomhetens midlertidige art bør vurderes ikke bare i lys av tjenesteytingens varighet, men også i lys av dens hyppighet, periodiske art eller kontinuitet. Det faktum at virksomheten er av midlertidig art, bør ikke innebære at tjenesteyteren i den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted, ikke kan opprette en viss infrastruktur, for eksempel et kontor, en praksis eller et konsultasjonsrom, i den grad slik infrastruktur er nødvendig for at den aktuelle tjenesten skal kunne ytes.
78. For å sikre en effektiv gjennomføring av den frie bevegelse for tjenester og for å sikre at tjenestemottakere og –ytere kan nyte godt av og yte tjenester i hele Fellesskapet uavhengig av grenser, er det nødvendig å klargjøre i hvilken utstrekning krav fra den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted, kan pålegges. Det er absolutt nødvendig å sørge for at bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester ikke hindrer den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted i å pålegge særlige krav i samsvar med prinsippene i artikkel 16 nr. 1 bokstav a)-c), ut fra hensynet til offentlig orden eller offentlig sikkerhet eller vern av folkehelsen eller miljøet.
79. Domstolen har stadig slått fast at en medlemsstat beholder retten til å treffe tiltak for å hindre at tjenesteytere på utilbørlig måte utnytter prinsippene for det indre marked. Om det foreligger utilbørlig utnyttelse fra en tjenesteyters side, bør fastsettes i hvert enkelt tilfelle.
80. Det er nødvendig å sikre at tjenesteytere kan ta med seg utstyr som er nødvendig for tjenesteytingen når de reiser for å yte tjenester i en annen medlemsstat. Det er særlig viktig å unngå tilfeller der tjenesten ikke kan ytes uten utstyret, eller situasjoner der tjenesteytere pådrar seg tilleggskostnader, for eksempel fordi de må leie eller kjøpe annet utstyr enn det de vanligvis bruker, eller i betydelig grad må endre den måten de vanligvis utøver sin virksomhet på.
81. Begrepet «utstyr» omfatter ikke fysiske gjenstander som enten leveres av tjenesteyteren til kunden eller blir en del av en fysisk gjenstand som et resultat av tjenestevirksomheten, for eksempel byggematerialer eller reservedeler, eller som forbrukes eller etterlates på stedet i forbindelse med tjenesteytingen, for eksempel brensel, sprengstoff, fyrverkeri, plantevernmidler, gifter eller legemidler.
82. Bestemmelsene i dette direktiv bør ikke utelukke at en medlemsstat anvender regler for arbeids- og ansettelsesvilkår. Regler fastsatt ved lov eller forskrift skal i henhold til traktaten være begrunnet i vern av arbeidstakere og ikke innebære forskjellsbehandling, og de bør, som fortolket av Domstolen, være nødvendige og forholdsmessige, og være i samsvar med annen relevant fellesskapsrett.
83. Det må sikres at bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester kan fravikes bare på de områdene som omfattes av unntak. Disse unntakene er nødvendige for å ta hensyn til integrasjonsnivået i det indre marked eller visse fellesskapsrettsakter om tjenester der det er fastsatt at en tjenesteyter er underlagt en annen lovgivning enn etableringsstatens. Videre bør det også unntaksvis kunne treffes tiltak mot en gitt tjenesteyter i visse enkelttilfeller og på visse strenge prosedyremessige og materielle vilkår. I tillegg bør enhver restriksjon på den frie bevegelse for tjenester unntaksvis tillates bare dersom den er forenlig med de grunnleggende rettighetene som utgjør en integrert del av de alminnelige rettsprinsippene i Fellesskapets rettsorden.
84. Unntaket fra bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester når det gjelder posttjenester, bør omfatte både virksomhet som er forbeholdt yteren av leveringspliktige tjenester, og andre posttjenester.
85. Unntaket fra bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester med hensyn til rettslig inndriving av gjeld og henvisningen til en mulig framtidig harmoniseringsrettsakt bør gjelde bare adgangen til og utøvelsen av virksomhet som særlig

består i å reise søksmål ved en domstol i forbindelse med inndrivning av gjeld.

86. Dette direktiv bør ikke berøre arbeids- og ansettelsesvilkår som i henhold til europaparlaments- og rådsdirektiv 96/71/EF av 16. desember 1996 om utsending av arbeidstakere i forbindelse med tjenesteyting⁽¹⁹⁾ får anvendelse på arbeidstakere som er utsendt for å yte en tjeneste på en annen medlemsstats territorium. I slike tilfeller skal tjenesteyterne i henhold til direktiv 96/71/EF oppfylle gjeldende arbeids- og ansettelsesvilkår på visse nærmere angitte områder i den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted. Disse områdene er: lengste arbeidstid og korteste hviletid, minste antall feriedager med lønn per år, minstelønn, herunder overtidbetaling, vilkår for utleie av arbeidstakere, særlig vern av arbeidstakere utleid av vikarbyråer, helse, sikkerhet og hygiene på arbeidsplassen, vernetiltak med hensyn til arbeids- og ansettelsesvilkår for gravide kvinner eller kvinner som nylig har født, og for barn og ungdom, samt likebehandling av menn og kvinner og andre bestemmelser om likebehandling. Dette gjelder ikke bare arbeids- og ansettelsesvilkår som er fastsatt ved lov, men også vilkår fastsatt i tariffavtaler eller voldgiftskjennelser som offisielt er erklært å ha allmenn gyldighet, eller som faktisk har allmenn gyldighet, som definert i direktiv 96/71/EF. Videre bør dette direktiv ikke hindre medlemsstatene i å anvende arbeids- og ansettelsesvilkår på andre områder enn dem som er nevnt i artikkel 3 nr. 1 i direktiv 96/71/EF når det er begrunnet ut fra hensynet til offentlig orden.
87. Dette direktiv bør heller ikke berøre arbeids- og ansettelsesvilkår i tilfeller der en arbeidstaker som er ansatt for å yte en tjeneste over landegrensene, blir rekruttert i den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted. Videre bør dette direktiv heller ikke berøre den retten som den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted har til å avgjøre om det foreligger et arbeidsforhold og fastsette skillet mellom selvstendig næringsdrivende og arbeidstakere, herunder «falske selvstendig næringsdrivende». I denne sammenheng bør det viktigste kjennetegnet på et arbeidsforhold i henhold til traktatens artikkel 39 være at en person i et visst tidsrom yter tjenester for og under ledelse av en annen person mot godtgjøring. Enhver virksomhet som en person utøver utenfor et underordningsforhold, må betraktes som selvstendig næringsvirksomhet i henhold til traktatens artikkel 43 og 49.
88. Bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester bør ikke få anvendelse i tilfeller der en virksomhet i samsvar med fellesskapsretten er forbeholdt et bestemt yrke i en medlemsstat, for eksempel krav om at bare advokater skal yte juridisk bistand.
89. Det unntaket fra bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester som gjelder registrering av kjøretøyer som er leaset i en annen medlemsstat enn den der de benyttes, følger av Domstolens rettspraksis, som har anerkjent at en medlemsstat kan pålegge en slik plikt når det gjelder kjøretøyer som benyttes på medlemsstatens territorium, på vilkår som står i forhold til det mål som skal nås. Unntaket omfatter ikke tilfeldig eller midlertidig utleie.
90. Kontraktsforhold mellom tjenesteyter og kunde samt mellom arbeidsgiver og arbeidstaker bør ikke være omfattet av dette direktiv. Den lovgivning som får anvendelse på tjenesteyterens plikter i eller utenfor kontraktsforhold, skal fastsettes i henhold til internasjonale privatrettslige regler.
91. Det er unntaksvis og i enkelttilfeller nødvendig å gi medlemsstatene mulighet til, overfor en tjenesteyter som er etablert i en annen medlemsstat, å treffe tiltak som fraviker bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester, av hensyn til tjenestesikkerheten. Det bør imidlertid være mulig å treffe slike tiltak bare ved fravær av harmonisering på fellesskapsplan.
92. Restriksjoner på den frie bevegelse for tjenester som er i strid med dette direktiv, kan oppstå ikke bare som følge av tiltak som treffes overfor tjenesteytere, men også som følge av de mange hindringene for bruken av tjenester for tjenestemottakere, særlig forbrukere. I dette direktiv nevnes det eksempler på visse typer restriksjoner overfor en tjenestemottaker som ønsker å benytte en tjeneste som utføres av en tjenesteyter etablert i en annen medlemsstat. Dette omfatter også tilfeller der mottakere av en tjeneste har plikt til å få tillatelse fra eller avgi en erklæring til vedkommende myndigheter for å kunne motta en tjeneste fra en tjenesteyter som er etablert i en annen medlemsstat. Dette gjelder ikke alminnelige tillatelsesordninger som også får anvendelse på bruken av en tjeneste som ytes av en tjenesteyter etablert i samme medlemsstat.
93. Begrepet «finansiell støtte» i forbindelse med bruken av en bestemt tjeneste bør verken

¹⁹ EFT L 18 av 21.1.1997, s. 1.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

omfatte medlemsstatenes støtteordninger, særlig på det sosiale området eller i kultursektoren, som omfattes av Fellesskapets konkurranseregler, eller alminnelig finansiell støtte som ikke er knyttet til bruken av en bestemt tjeneste, for eksempel stipendier eller lån til studenter.

94. I samsvar med traktatens regler for fri bevegelse for tjenester er forskjellsbehandling på grunnlag av mottakerens nasjonalitet eller på grunnlag av vedkommendes bostedsstat eller bosted forbudt. Slik forskjellsbehandling kan bestå i en plikt, bare for borgere av andre medlemsstater, til å legge fram originaldokumenter, bekreftede kopier, en attest på statsborgerskap eller offisielle oversettelser av dokumenter for å nyte godt av en tjeneste eller av mer fordelaktige vilkår eller priser. Forbudet mot krav som innebærer forskjellsbehandling, bør imidlertid ikke hindre at visse fordeler, særlig med hensyn til priser, forbeholdes visse mottakere, dersom dette bygger på berettigede objektive kriterier.
95. Prinsippet om likebehandling i det indre marked innebærer at en mottakers, og særlig en forbrukers, adgang til en tjeneste som tilbys allmennheten, ikke kan nektes eller begrenses på grunn av et kriterium i de alminnelige vilkårene som er gjort tilgjengelige for allmennheten, knyttet til mottakerens nasjonalitet eller bosted. Det følger ikke av dette at det vil være ulovlig forskjellsbehandling dersom det i slike alminnelige vilkår fastsettes ulike priser og vilkår for tjenesteyting, dersom slike priser og vilkår er berettiget av objektive grunner som kan variere fra stat til stat, for eksempel tilleggskostnader som påløper på grunn av avstand eller de tekniske kjennetegnene ved tjenesteytingen, eller ulike markedsvilkår, som for eksempel sesongbestemt høyere eller lavere etterspørsel, ulike ferieperioder i medlemsstatene og ulike konkurrenters prisfastsettelse, eller ytterligere risiko knyttet til regler som er forskjellige fra dem som gjelder i etableringsstaten. Det følger heller ikke av dette at manglende yting av en tjeneste til en forbruker på grunn av at de nødvendige immaterialrettigheter mangler på et bestemt territorium, vil utgjøre ulovlig forskjellsbehandling.
96. Det bør fastsettes at tjenesteyteren bør oppgi sin elektroniske postadresse, herunder adressen til sitt nettsted, som en måte å gjøre de opplysningene vedkommende har plikt til å legge fram, lett tilgjengelige for tjenestemottakeren. Videre bør en tjenesteyters plikt til å

legge fram visse opplysninger i informasjonsdokumenter om sine tjenester ikke omfatte alminnelig kommersiell kommunikasjon, for eksempel reklame, men snarere dokumenter der det gis en nærmere beskrivelse av de tilbudte tjenestene, herunder dokumenter på et nettsted.

97. I dette direktiv er det nødvendig å fastsette visse regler for høy kvalitet på tjenester og særlig sikre krav til informasjon og åpenhet. Disse reglene bør komme til anvendelse både på tjenesteyting over landegrensene mellom medlemsstater og på tjenester som ytes i en medlemsstat av en tjenesteyter som er etablert der, uten at SMB-er pålegges unødvendige byrder. De bør ikke på noen måte hindre medlemsstatene i å anvende ytterligere eller andre kvalitetskrav, i samsvar med dette direktiv og annen fellesskapsrett.
98. Enhver markedsdeltaker som yter tjenester som utgjør en direkte og særlig helserisiko, sikkerhetsrisiko eller finansiell risiko for tjenestemottakeren eller en tredjemann, bør i prinsippet være dekket av en egnet yrkesansvarsforsikring, eller av en annen tilsvarende eller sammenlignbar form for garanti, noe som særlig betyr at en slik markedsdeltaker normalt bør ha tilstrekkelig forsikringsdekning for tjenester som ytes i en eller flere andre medlemsstater enn etableringsstaten.
99. Forsikringen eller garantien bør være tilpasset risikoens art og omfang. Det bør derfor være nødvendig for tjenesteytere å ha dekning på tvers av landegrensene bare dersom de faktisk yter tjenester i andre medlemsstater. Medlemsstatene bør ikke fastsette nærmere regler for forsikringsdekning og for eksempel fastsette minstegrenser for forsikringssum eller grenser for utelukkelse fra forsikringsdekning. Tjenesteytere og forsikringsselskaper bør fortsatt ha den nødvendige smidigheten til å forhandle fram forsikringspoliser som er nøyaktig tilpasset risikoens art og omfang. Det er dessuten ikke nødvendig at en plikt til hensiktsmessig forsikring blir fastsatt ved lov. Det bør være tilstrekkelig at en forsikringsplikt inngår i de etiske reglene som fastsettes av bransjeorganer. Endelig bør forsikringsselskaper ikke ha plikt til å gi forsikringsdekning.
100. Det er nødvendig å få slutt på totalforbudene mot kommersiell kommunikasjon for lovregulerte yrker, ikke ved å oppheve forbud mot innholdet i en kommersiell kommunikasjon, men snarere ved å oppheve forbud som generelt utelukker et gitt yrke fra én eller flere former

for kommersiell kommunikasjon, for eksempel et forbud mot all reklame i ett eller flere bestemte medier. Når det gjelder innholdet av og metodene for kommersiell kommunikasjon, må yrkesutøvere oppfordres til, i samsvar med fellesskapsretten, å utarbeide atferdsregler på fellesskapsplan.

101. Det er nødvendig og i tjenestemottakernes og særlig forbrukernes interesse å sikre at tjenesteytere har mulighet til å tilby tjenester på flere områder, og at restriksjoner i denne sammenheng begrenses til det som er nødvendig for å sikre de lovregulerte yrkenes upartiskhet, uavhengighet og integritet. Dette berører ikke restriksjoner eller forbud mot å utøve særlige former for virksomhet som har som mål å sikre uavhengighet i tilfeller der en medlemsstat betror en tjenesteyter en bestemt oppgave, særlig innenfor byutvikling, og det bør heller ikke berøre anvendelsen av konkurranseregler.
102. For å øke åpenheten og fremme vurderinger basert på sammenlignbare kriterier med hensyn til kvaliteten på de tjenestene som tilbys og ytes til tjenestemottakerne, er det viktig at opplysninger om betydningen av kvalitetsmerking og annen særskilt merking knyttet til disse tjenestene, er lett tilgjengelige. Dette kravet om åpenhet er særlig viktig på områder som turisme, særlig innenfor hotellvirksomhet, der bruken av klassifiseringssystemer er svært utbredt. Det bør dessuten undersøkes i hvilken utstrekning europeisk standardisering vil kunne øke tjenestenes samsvar og kvalitet. Europeiske standarder er utarbeidet av de europeiske standardiseringsorganene, Den europeiske standardiseringsorganisasjon (CEN), Den europeiske komité for elektroteknisk standardisering (CENELEC) og Det europeiske standardiseringsinstitutt for telekommunikasjoner (ETSI). Dersom det er hensiktsmessig, kan Kommisjonen etter framgangsmåtene fastsatt i europaparlaments- og rådsdirektiv 98/34/EF av 22. juni 1998 om en informasjonsprosedyre for standarder og tekniske forskrifter samt regler for informasjons-samfunnstjenester²⁰ utstede et mandat for utarbeiding av særlige europeiske standarder.
103. For å løse mulige problemer med å opptre i samsvar med rettsavgjørelser er det hensiktsmessig å fastsette at medlemsstatene skal godkjenne tilsvarende garantier stilt av institusjoner eller organer som banker, forsikringsgivere eller andre ytere av finansielle tjenester etablert i en annen medlemsstat.
104. Utviklingen av et nett av forbrukervernmyndigheter i medlemsstatene, som er omhandlet i forordning (EF) nr. 2006/2004, utfyller det samarbeidet som er fastsatt i dette direktiv. Anvendelsen av forbrukervernlovgivning over landegrensene, særlig med hensyn til ny markedsførings- og salgspraksis, samt behovet for fjerne visse særlige hindringer for samarbeid på dette området, nødvendiggjør en større grad av samarbeid mellom medlemsstatene. På dette området må det særlig sikres at medlemsstatene krever at markedsdeltakere på deres territorium som har forbrukere i en annen medlemsstat som målgruppe, opphører med ulovlig praksis.
105. Administrativt samarbeid er vesentlig for at det indre marked for tjenester skal virke på en tilfredsstillende måte. Manglende samarbeid mellom medlemsstatene fører til en økning i antall regler som får anvendelse på tjenesteytere, eller til overlapping av kontroller av virksomhet over landegrensene, og kan også utnyttes av uærlige næringsdrivende for å unngå tilsyn eller omgå gjeldende nasjonale regler for tjenester. Det er derfor avgjørende å fastsette klare, rettslig bindende forpliktelser for medlemsstatene til å samarbeide effektivt.
106. I kapittelet om administrativt samarbeid bør «tilsyn» omfatte virksomhet som overvåking og undersøkelser, problemløsning, håndheving og ilegging av sanksjoner samt senere oppfølgingstiltak.
107. Under normale omstendigheter bør gjensidig bistand skje direkte mellom vedkommende myndigheter. Kontaktorganene utpekt av medlemsstatene bør pålegges å lette denne prosessen bare dersom det oppstår vanskeligheter, for eksempel dersom det er behov for bistand for å identifisere relevant vedkommende myndighet.
108. Visse forpliktelser til gjensidig bistand bør få anvendelse på alle spørsmål som omfattes av dette direktiv, herunder spørsmål som gjelder tilfeller der en tjenesteyter etablerer seg i en annen medlemsstat. Andre forpliktelser til gjensidig bistand bør få anvendelse bare på tjenesteyting over landegrensene, der bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester får anvendelse. Et annet sett av forpliktelser bør få anvendelse på alle tilfeller av tjenesteyting over landegrensene, herunder områder som ikke er omfattet av bestemmelsen om adgan-

²⁰ EFT L 204 av 21.7.1998, s. 37. Direktivet sist endret ved tiltrædelsesakten av 2003.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

gen til å yte tjenester. Tjenesteyting over landegrensene bør omfatte tilfeller der tjenester ytes over avstand og tilfeller der tjenestemottakeren reiser til tjenesteyterens etableringsstat for å motta tjenester.

109. I tilfeller der en tjenesteyter flytter midlertidig til en annen medlemsstat enn etableringsstaten, er det nødvendig å sørge for gjensidig bistand mellom de to medlemsstatene, slik at den førstnevnte kan utføre kontroller, inspeksjoner og undersøkelser på anmodning fra etableringsstaten, eller utføre slike kontroller på eget initiativ dersom det bare dreier seg om kontroll av faktisk opplysninger.
110. Det bør ikke være mulig for medlemsstatene å omgå reglene fastsatt i dette direktiv, herunder bestemmelsen om adgangen til å yte tjenester, ved å utføre kontroller, inspeksjoner eller undersøkelser som innebærer forskjellsbehandling eller ikke står forhold til det mål som skal nås.
111. Bestemmelsene i dette direktiv om utveksling av opplysninger om tjenesteyteres gode vandel bør ikke foregripe initiativer på området for politisamarbeid og strafferettslig samarbeid, særlig når det gjelder utveksling av opplysninger mellom medlemsstatenes myndigheter med ansvar for håndheving av loven, og med hensyn til strafferegistre.
112. Samarbeid mellom medlemsstatene krever et velfungerende elektronisk informasjonssystem slik at vedkommende myndigheter lett kan finne fram til relevante samtalepartnere i andre medlemsstater og kommunisere på en effektiv måte.
113. Det er nødvendig å fastsette at medlemsstatene i samarbeid med Kommisjonen oppmuntrer berørte parter til å utarbeide atferdsregler på fellesskapsplan, særlig med sikte på å fremme kvaliteten på tjenester, idet det tas hensyn til det enkelte yrkes særlige art. Disse atferdsreglene bør være i samsvar med fellesskapsretten, særlig konkurranseretten. De bør være forenlige med rettslig bindende yrkessetiske regler i medlemsstatene.
114. Medlemsstatene bør oppmuntre særlig bransjeorganer, yrkesorganisasjoner og yrkessammenslutninger på fellesskapsplan til å utarbeide atferdsregler. Disse atferdsreglene bør, alt etter det enkelte yrkes særlige art, omfatte regler for kommersiell kommunikasjon for lovregulerte yrker samt yrkesetiske regler for lovregulerte yrker, som særlig har som mål å sikre uavhengighet, upartiskhet og taushetsplikt. I tillegg bør de vilkårene som gjelder for

eiendomsmeglernes virksomhet, omfattes av slike atferdsregler. Medlemsstatene bør treffe oppfølgingstiltak for å oppmuntre bransjeorganer, yrkesorganisasjoner og yrkessammenslutninger til å gjennomføre på nasjonalt plan de atferdsregler som er vedtatt på fellesskapsplan.

115. Målet med atferdsregler på fellesskapsplan er å fastsette minstestandarder for atferd, og reglene utfyller medlemsstatenes lovfestede krav. De er ikke til hinder for at medlemsstatene treffer strengere rettslige tiltak i samsvar med fellesskapsretten, eller at nasjonale bransjeorganer fastsetter bedre vern i sine nasjonale atferdsregler.
116. Ettersom målene for dette direktiv, som er å fjerne hindringer for etableringsadgangen for tjenesteytere i medlemsstatene og for den frie bevegelse for tjenester mellom medlemsstatene, ikke kan nås i tilstrekkelig grad av medlemsstatene og derfor på grunn av tiltakets omfang bedre kan nås på fellesskapsplan, kan Fellesskapet treffe tiltak i samsvar med nærhetsprinsippet som fastsatt i traktatens artikkel 5. I samsvar med forholdsmessighetsprinsippet fastsatt i nevnte artikkel går dette direktiv ikke lenger enn det som er nødvendig for å nå disse målene.
117. De tiltak som er nødvendige for gjennomføringen av dette direktiv, bør vedtas i samsvar med rådsbeslutning 1999/468/EF om fastsettelse av nærmere regler for utøvelsen av den gjennomføringsmyndighet som er tillagt Kommisjonen²¹.
118. I samsvar med nr. 34 i den tverrinstitusjonelle avtalen om bedre regelverksutforming²² oppfordres medlemsstatene til, for eget formål og i Fellesskapets interesse, å utarbeide og offentliggjøre egne tabeller, som så langt det er mulig viser sammenhengen mellom dette direktiv og innarbeidingstiltakene –

VEDTATT DETTE DIREKTIV:

Kapittel I

Alminnelige bestemmelser

Artikkel 1

Formål

1. I dette direktiv fastsettes alminnelige bestemmelser som skal lette utøvelsen av etableringsadgangen for tjenesteytere og den frie bevege-

²¹ EFT L 184 av 17.7.1999, s. 23. Beslutningen endret ved beslutning 2006/512/EF (EUT L 200 av 22.7.2006, s. 11).

²² EUT C 321 av 31.12.2003, s. 1.

lighet for tjenester, samtidig som det opprettholdes en høy kvalitet på tjenestene.

Dette direktiv omhandler verken liberalisering av tjenester av allmenn økonomisk interesse, som er forbeholdt offentlige eller private foretak, eller privatisering av offentlige foretak som yter tjenester.

2. Dette direktiv omhandler verken avskaffelse av monopoler som yter tjenester, eller støtte som gis av medlemsstatene, og som omfattes av Fellesskapets konkurranseregler.
3. Dette direktiv berører ikke medlemsstatenes frihet til i samsvar med fellesskapsretten å definere hva de anser for å være tjenester av allmenn økonomisk interesse, hvordan disse tjenestene bør organiseres og finansieres, i samsvar med reglene for statsstøtte, og hvilke særlige forpliktelser som bør gjelde for dem.
4. Dette direktiv berører ikke tiltak som treffes på fellesskapsplan eller på nasjonalt plan i samsvar med fellesskapsretten for å verne eller fremme kulturelt eller språklig mangfold eller mediemangfold.
5. Dette direktiv berører ikke medlemsstatenes strafferett. Medlemsstatene kan imidlertid ikke begrense adgangen til å yte tjenester ved å anvende strafferettslige bestemmelser som på en særskilt måte regulerer eller påvirker adgangen til eller utøvelsen av tjenestevirksomhet, for å omgå reglene fastsatt i dette direktiv.
6. Dette direktiv berører ikke arbeidsretten, dvs. lovbestemmelser eller kontraktsbestemmelser om ansettelsesvilkår, arbeidsvilkår, herunder helse og sikkerhet på arbeidsplassen og forholdet mellom arbeidsgivere og arbeidstakere, som medlemsstatene anvender i samsvar med nasjonal lovgivning som overholder fellesskapsretten. Dette direktiv berører heller ikke medlemsstatenes trygdelovgivning.
7. Dette direktiv berører ikke utøvelsen av grunnleggende rettigheter som er anerkjent i medlemsstatene og i fellesskapsretten. Det berører heller ikke retten til å forhandle fram, inngå og håndheve tariffavtaler og retten til å gjennomføre faglige aksjoner i samsvar med nasjonal lovgivning og praksis som overholder fellesskapsretten.

Artikkel 2

Virkeområde

1. Dette direktiv får anvendelse på tjenester som ytes av tjenesteytere etablert i en medlemsstat.
2. Dette direktiv får ikke anvendelse på følgende virksomhet:

- a) ikke-økonomiske tjenester av allmenn interesse,
 - b) finansielle tjenester som banktjenester og tjenester som gjelder kreditt, forsikring og gjenforsikring, yrkesbaserte eller individuelle pensjoner, verdipapirer, investeringsfond, betaling og investeringsrådgivning, herunder tjenestene oppført i vedlegg I til direktiv 2006/48/EF,
 - c) elektroniske kommunikasjonstjenester og –nett samt tilhørende ressurser og tjenester når det gjelder spørsmål som omfattes av direktiv 2002/19/EF, 2002/20/EF, 2002/21/EF, 2002/22/EF og 2002/58/EF,
 - d) tjenester på transportområdet, herunder havnetjenester, som faller inn under virkeområdet for traktatens avdeling V,
 - e) tjenester som ytes av vikarbyråer,
 - f) helsetjenester, uansett om de ytes innenfor rammen av helseinstitusjoner, og uansett hvordan de er organisert og finansiert på nasjonalt plan, eller om de er offentlige eller private,
 - g) audiovisuelle tjenester, herunder tjenester i forbindelse med film, uansett produksjons-, distribusjons- og overføringsmåte, samt radiokringkasting,
 - h) pengespillvirksomhet som innebærer innsats med pengeverdi i hasardspill, herunder lotterier, kasinospill og veddemål,
 - i) virksomhet som er forbundet med utøvelsen av offentlig myndighet som fastsatt i traktatens artikkel 45,
 - j) sosialtjenester knyttet til sosialboliger, barneomsorg og støtte til familier og personer som har varige eller midlertidige behov for det, som ytes av staten, av tjenesteytere på oppdrag fra staten eller av veldedige organisasjoner som er anerkjent av staten,
 - k) private sikkerhetstjenester,
 - l) tjenester som ytes av offentlig oppnevnte notarar og fogder.
3. Dette direktiv får ikke anvendelse på skattlegging.

Artikkel 3

Forholdet til andre bestemmelser i fellesskapsretten

1. Dersom bestemmelsene i dette direktiv strider mot en bestemmelse i en annen fellesskapsrettsakt om særlige sider ved adgangen til eller utøvelsen av tjenestevirksomhet i bestemte sektorer eller for bestemte yrker, skal bestemmelsen i den andre fellesskapsrettsakten ha

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

forrang og få anvendelse på de berørte sektorene eller yrkene. Disse rettsaktene omfatter:

- a) direktiv 96/71/EF,
 - b) forordning (EØF) nr. 1408/71,
 - c) rådsdirektiv 89/552/EØF av 3. oktober 1989 om samordning av visse bestemmelser om utøvelse av fjernsynsvirksomhet, fastsatt ved lov eller forskrift i medlemsstatene²³,
 - d) direktiv 2005/36/EF.
2. Dette direktiv berører ikke internasjonale privatrettslige regler, særlig regler for hvilken lovgivning som får anvendelse på forpliktelser i og utenfor kontraktsforhold, herunder de reglene som sikrer at forbrukere nyter godt av det forbrukervern som er fastsatt i gjeldende forbrukerlovgivning i deres medlemsstat.
 3. Medlemsstatene skal anvende bestemmelsene i dette direktiv i henhold til traktatens regler for etableringsretten og den frie bevegelighet for tjenester.

Artikkel 4

Definisjoner

I dette direktiv menes med:

1. «tjeneste», enhver selvstendig næringsvirksomhet, som normalt utøves mot betaling, som omhandlet i traktatens artikkel 50,
2. «tjenesteyter», enhver fysisk person som er borger i en medlemsstat, eller enhver juridisk person, som omhandlet i traktatens artikkel 48, som er etablert i en medlemsstat, og som tilbyr eller yter en tjeneste,
3. «tjenestemottaker», enhver fysisk person som er borger i en medlemsstat, eller som nyter rettigheter vedkommende er gitt ved fellesskapsrettsakter, eller enhver juridisk person, som omhandlet i traktatens artikkel 48, som er etablert i en medlemsstat, og som for yrkesformål eller andre formål benytter, eller ønsker å benytte, en tjeneste,
4. «etableringsstat», den medlemsstat på hvis territorium yteren av den aktuelle tjenesten er etablert,
5. «etablering», tjenesteyterens faktiske utøvelse av en økonomisk virksomhet, som omhandlet i traktatens artikkel 43, i et ubestemt tidsrom og ved hjelp av en stabil infrastruktur som tjenesteytingen faktisk skjer fra,
6. «tillatelsesordning» enhver framgangsmåte som innebærer at en tjenesteyter eller en tje-

nestemottaker skal henvende seg til en vedkommende myndighet for å få en formell eller en stilltiende beslutning om adgang til eller utøvelse av tjenestevirksomhet,

7. «krav», enhver plikt, ethvert forbud, ethvert vilkår eller enhver begrensning som er fastsatt i medlemsstatenes lover eller forskrifter, eller som følger av rettspraksis, forvaltningspraksis, bransjeorganers regler eller kollektive regler som yrkessammenslutninger eller andre yrkesorganisasjoner har vedtatt innenfor rammen av sin rettslige uavhengighet; regler fastsatt i tariffavtaler forhandlet fram av partene i arbeidslivet skal imidlertid ikke som sådanne anses som krav i henhold til dette direktiv,
8. «tvingende allmenne hensyn», hensyn som er anerkjent som sådanne i Domstolens rettspraksis, herunder følgende: offentlig orden, offentlig sikkerhet, folkehelsen, bevaring av den økonomiske stabiliteten i trygdeordningen, vern av forbrukere, tjenestemottakere og arbeidstakere, rettferdige handelstransaksjoner, bedrageribekjempelse, vern av miljøet og bymiljøet, dyrehelse, immaterialrettigheter, bevaring av den nasjonale historiske og kunstneriske arven, sosialpolitiske og kulturpolitiske mål,
9. «vedkommende myndighet», ethvert organ eller enhver myndighet som i en medlemsstat har til oppgave å føre tilsyn med eller regulere tjenestevirksomhet, særlig forvaltningsmyndigheter, herunder domstoler som handler i denne egenskap, bransjeorganer og de yrkessammenslutningene eller andre yrkesorganisasjonene som innenfor rammen av sin rettslige uavhengighet på en kollektiv måte regulerer adgangen til tjenestevirksomhet eller utøvelsen av slik virksomhet,
10. «medlemsstat der tjenesteytingen finner sted», den medlemsstat der tjenesten ytes av en tjenesteyter som er etablert i en annen medlemsstat,
11. «lovregulert yrke», en eller flere former for yrkesvirksomhet som omhandlet i artikkel 3 nr. 1 bokstav a) i direktiv 2005/36/EF,
12. «kommersiell kommunikasjon», enhver form for kommunikasjon beregnet på å fremme, direkte eller indirekte, varene eller tjenestene eller omdømmet til et foretak, en organisasjon eller en person som driver forretnings-, industri- eller håndverksvirksomhet eller utøver et lovregulert yrke. Som kommersiell kommunikasjon i seg selv regnes ikke:

- a) informasjon som muliggjør direkte tilgang til foretakets, organisasjonens eller perso-

²³ EFT L 298 av 17.10.1989, s. 23. Direktivet endret ved europaparlaments- og rådsdirektiv 97/36/EF (EFT L 202 av 30.7.1997, s. 60).

nens virksomhet, særlig et domenenavn eller en elektronisk postadresse,

- b) kommunikasjoner om foretakets, organisasjonens eller personens varer, tjenester eller bilde som er utarbeidet på en uavhengig måte, særlig dersom de ytes uten økonomisk vederlag.

Kapittel II

Administrativ forenkling

Artikkel 5

Forenkling av framgangsmåter

1. Medlemsstatene skal undersøke de framgangsmåtene og formalitetene som får anvendelse på adgang til og utøvelse av tjenestevirksomhet. Dersom framgangsmåtene og formalitetene som undersøkes i henhold til dette nummer ikke er tilstrekkelig enkle, skal medlemsstatene forenkle dem.
2. Kommisjonen kan etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 40 nr. 2 innføre harmoniserte skjemaer på fellesskapsplan. Disse skjemaene skal være likeverdige med de sertifikater, attestasjoner og eventuelle andre dokumenter som kreves av en tjenesteyter.
3. Dersom medlemsstatene krever at en tjenesteyter eller en tjenestemottaker legger fram et sertifikat, en attestasjon eller et annet dokument som viser at et bestemt krav er oppfylt, skal de godta alle dokumenter fra en annen medlemsstat som tjener et likeverdig formål, eller der det klart framgår at vedkommende krav er oppfylt. Medlemsstatene kan ikke kreve at et dokument fra en annen medlemsstat legges fram i form av en original, en bekreftet kopi eller en bekreftet oversettelse, unntatt i tilfeller der det er fastsatt i andre fellesskapsrettsakter, eller dersom et slikt krav er begrunnet i tvingende allmenne hensyn, herunder offentlig orden og offentlig sikkerhet.

Første ledd berører ikke medlemsstatenes rett til å kreve ikke-bekreftede oversettelser av dokumenter til et av deres offisielle språk.

4. Nr. 3 får ikke anvendelse på dokumentene nevnt i artikkel 7 nr. 2 og artikkel 50 i direktiv 2005/36/EF, i artikkel 45 nr. 3 og artikkel 46, 49 og 50 i europaparlaments- og rådsdirektiv 2004/18/EF av 31. mars 2004 om samordning av framgangsmåtene ved tildeling av offentlige bygge- og anleggskontrakter, kontrakter om offentlige varekjøp og kontrakter om offentlige tjenesteytelser²⁴, i artikkel 3 nr. 2 i europaparlaments- og rådsdirektiv 98/5/EF av 16. februar 1998 om lettelse av adgangen til å utøve advoka-

tyrket på permanent grunnlag i en annen medlemsstat enn staten der den faglige kvalifikasjonen er ervervet²⁵, i første rådsdirektiv 68/151/EØF av 9. mars 1968 om samordning av de garantier som kreves i medlemsstatene av selskaper som definert i traktatens artikkel 58 annet ledd for å verne selskapsdeltakeres og tredjemanns interesser, med det formål å gjøre garantiene likeverdige²⁶ og i ellefte rådsdirektiv 89/666/EØF av 21. desember 1989 om offentlighet angående filialer opprettet i en medlemsstat av visse former for selskaper som er underlagt en annen medlemsstats lovgivning²⁷.

Artikkel 6

Felles kontaktpunkter

1. Medlemsstatene skal sørge for at tjenesteytere kan avvikle følgende framgangsmåter og formaliteter gjennom felles kontaktpunkter:
 - a) alle framgangsmåter og formaliteter som er nødvendige for adgang til tjenestevirksomhet, særlig alle erklæringer, meldinger eller søknader som er nødvendige for å få tillatelse fra vedkommende myndigheter, herunder søknader om oppføring i et register, en oversikt eller en database, eller om registrering i et bransjeorgan eller en yrkessammenslutning,
 - b) alle søknader om tillatelser som er nødvendige for å utøve tjenestevirksomheten.
2. Opprettelsen av felles kontaktpunkter skal ikke berøre fordelingen av oppgaver og fullmakter mellom myndighetene innenfor de nasjonale ordningene.

Artikkel 7

Rett til informasjon

1. Medlemsstatene skal sørge for at følgende opplysninger er lett tilgjengelige for tjenesteytere og tjenestemottakere gjennom de felles kontaktpunktene:
 - a) krav som gjelder tjenesteytere etablert på deres territorium, særlig krav med hensyn til framgangsmåter og formaliteter som skal

²⁴ EUT L 134 av 30.4.2004, s. 114. Direktivet sist endret ved kommisjonsforordning (EF) nr. 2083/2005 (EUT L 333 av 20.12.2005, s. 28).

²⁵ EFT L 77 av 14.3.1998, s. 36. Direktivet endret ved tiltredelsesakten av 2003.

²⁶ EFT L 65 av 14.3.1998, s. 8. Direktivet sist endret ved europaparlaments- og rådsdirektiv 2003/58/EF (EUT L 221 av 4.9.2003, s. 13).

²⁷ EFT L 395 av 30.12.1989, s. 36.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenstedirektivet)

- avvikles for å få adgang til og utøve tjenestevirksomheten,
- b) kontaktopplysninger for vedkommende myndigheter slik at disse kan kontaktes direkte, herunder nærmere opplysninger om de myndigheter som har ansvar for spørsmål om utøvelse av tjenestevirksomhet,
 - c) hvordan og på hvilke vilkår det blir gitt tilgang til offentlige registre og databaser over tjenesteytere og tjenester,
 - d) hvilken klageadgang som er allment tilgjengelig i tilfelle av tvist mellom vedkommende myndigheter og tjenesteyteren eller tjenestemottakeren, eller mellom en tjenesteyter og en tjenestemottaker eller mellom tjenesteytere,
 - e) kontaktopplysninger for andre sammenslutninger eller organisasjoner enn de vedkommende myndigheter, der tjenesteytere eller tjenestemottakere kan få praktisk bistand.
2. Medlemsstatene skal sørge for at tjenesteytere og tjenestemottakere på anmodning kan få bistand fra vedkommende myndigheter i form av opplysninger om hvordan kravene omhandlet i nr. 1 bokstav a) i alminnelighet blir fortolket og anvendt. Ved behov skal slik rådgivning inneholde en enkel trinnvis veiledning. Opplysningene skal gis i et klart og forståelig språk.
 3. Medlemsstatene skal sørge for at opplysningene og bistanden nevnt i nr. 1 og 2 blir gitt på en klar og utvetydig måte, at de er lett tilgjengelige over avstand og elektronisk og at de er ajourført.
 4. Medlemsstatene skal sørge for at de felles kontaktpunktene og vedkommende myndigheter svarer så snart som mulig på enhver anmodning om opplysninger eller bistand som nevnt i nr. 1 og 2, og i tilfeller der anmodningen er feilaktig eller ugrunnet, omgående underretter søkeren om dette.
 5. Medlemsstatene og Kommisjonen skal treffe oppfølgingstiltak for å oppmuntre de felles sakebehandlingsstedene til å gjøre de opplysningene som er omhandlet i denne artikkel, tilgjengelige på andre fellesskapsspråk. Dette berører ikke medlemsstatenes lovgivning om bruk av språk.
 6. Vedkommende myndigheters plikt til å bistå tjenesteytere og tjenestemottakere innebærer ikke at disse myndighetene skal yte juridisk bistand i enkeltsaker, men gjelder bare alminnelige opplysninger om hvordan krav vanligvis blir fortolket eller anvendt.

Artikkel 8

Elektroniske framgangsmåter

1. Medlemsstatene skal sørge for at alle framgangsmåter og formaliteter knyttet til adgangen til og utøvelsen av tjenestevirksomhet enkelt kan avvikles over avstand og elektronisk gjennom det berørte felles kontaktpunktet og vedkommende myndigheter.
2. Nr. 1 får ikke anvendelse på inspeksjon av de lokaler der tjenesteytingen finner sted eller av det utstyr som benyttes av tjenesteyteren, eller på fysisk undersøkelse av tjenesteyterens eller dennes ansvarlige personales egnethet eller personlige integritet.
3. Kommisjonen skal etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 40 nr. 2 vedta nærmere regler for gjennomføringen av nr. 1 i denne artikkel med sikte på å lette informasjonssystemes samvirkingsevne og bruken av elektroniske framgangsmåter mellom medlemsstatene, idet det tas hensyn til felles standarder utviklet på fellesskapsplan.

Kapittel III

Etableringsadgang for tjenesteytere

Avsnitt 1

Tillatelser

Artikkel 9

Tillatelsesordninger

1. Medlemsstatene skal ikke gjøre adgangen til eller utøvelsen av tjenestevirksomhet avhengig av en tillatelsesordning, med mindre følgende vilkår er oppfylt:
 - a) tillatelsesordningen innebærer ikke forskjellsbehandling av vedkommende tjenesteytere,
 - b) behovet for en tillatelsesordning er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn,
 - c) det ønskede mål kan ikke nås ved hjelp av et mindre restriktivt tiltak, særlig fordi en etterfølgende kontroll ville finne sted for sent til å ha noen faktisk virkning.
2. I rapporten nevnt i artikkel 39 nr. 1 skal medlemsstatene beskrive sine tillatelsesordninger og begrunne at disse er forenlige med nr. 1 i denne artikkel.
3. Dette avsnitt får ikke anvendelse på de sidene ved tillatelsesordningene som direkte eller indirekte er underlagt andre fellesskapsordninger.

Artikkel 10

Vilkår for å gi tillatelse

1. Tillatelsesordninger skal bygge på kriterier som utelukker at vedkommende myndigheter utøver sin vurderingsmyndighet på en vilkårlig måte.
2. Kriteriene nevnt i nr. 1 skal
 - a) ikke innebære forskjellsbehandling,
 - b) være begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn,
 - c) stå i forhold til dette hensynet til den allmenne interesse,
 - d) være klare og utvetydige,
 - e) være objektive,
 - f) være offentliggjort på forhånd,
 - g) være åpne og tilgjengelige.
3. Vilkårene for å gi tillatelse til en ny etablering skal ikke overlappe krav og kontroller som er tilsvarende eller i hovedsak sammenlignbare med hensyn til formål, og som tjenesteyteren allerede er underlagt i en annen medlemsstat eller i samme medlemsstat. Kontaktorganene nevnt i artikkel 28 nr. 2 og tjenesteyteren skal bistå vedkommende myndighet ved å legge fram nødvendige opplysninger om disse kravene.
4. Tillatelsen skal gjøre det mulig for tjenesteyteren å få adgang til eller utøve tjenestevirksomhet på den berørte medlemsstatens samlede territorium, herunder ved å opprette agenturer, datterforetak, filialer eller kontorer, unntatt når et tvingende allmenne hensyn berettiger en tillatelse for hver enkelt etablering eller en avgrensning av tillatelsen til en bestemt del av territoriet.
5. Tillatelsen skal gis så snart det ved en hensiktsmessig undersøkelse er slått fast at vilkårene for tillatelse er oppfylt.
6. Unntatt når tillatelse gis skal enhver beslutning truffet av vedkommende myndigheter, herunder avslag på eller tilbakekalling av en tillatelse, være fullt ut begrunnet, og kan prøves for domstolene eller andre klageinstanser.
7. Denne artikkel berører ikke myndighetsfordelingen på lokalt eller regionalt plan mellom de myndighetene i medlemsstatene som gir slik tillatelse.
 - a) tillatelsen blir automatisk fornyet eller bare er avhengig av at kravene fortsatt skal være oppfylt,
 - b) antallet tilgjengelige tillatelser er begrenset ut fra tvingende allmenne hensyn,
 - c) eller
 - d) en begrenset tillatelsesperiode kan begrunnes ut fra tvingende allmenne hensyn.
2. Nr. 1 skal ikke gjelde tidsfristen for når tjenesteyteren faktisk må starte sin virksomhet etter å ha fått tillatelse.
3. Medlemsstatene skal kreve at en tjenesteyter underretter det berørte felles kontaktpunktet nevnt i artikkel 6 om følgende endringer:
 - a) opprettelse av datterforetak hvis virksomhet faller inn under tillatelsesordningens virkeområde,
 - b) endringer i tjenesteyterens situasjon som fører til at vilkårene for tillatelse ikke lenger er oppfylt.
4. Denne artikkel berører ikke medlemsstatenes mulighet til å tilbakekalle tillatelser når vilkårene for tillatelse ikke lenger er oppfylt.

Artikkel 12

Utvelging blant flere kandidater

1. Dersom antallet tilgjengelige tillatelser for en gitt virksomhet er begrenset på grunn av knapphet på naturressurser eller teknisk kapasitet, skal medlemsstatene anvende en framgangsmåte for utvelging blant mulige kandidater som gir full garanti for upartiskhet og åpenhet, herunder særlig tilstrekkelig offentliggjøring av opplysninger om innledningen, gjennomføringen og avslutningen av framgangsmåten.
2. I tilfellene nevnt i nr. 1 skal tillatelse gis for et passende begrenset tidsrom og kan ikke fornyes automatisk eller innebære andre fordeler for tjenesteyteren dersom tillatelsen nettopp er utløpt, eller for personer som har særlige forbindelser med denne tjenesteyteren.
3. Med forbehold for nr. 1 og artikkel 9 og 10 kan medlemsstatene når de fastsetter reglene for framgangsmåten for utvelging, ta i betraktning hensynet til folkehelsen, sosialpolitiske mål, arbeidstakeres eller selvstendig næringsdrivendes helse og sikkerhet, miljøvern, bevaring av kulturarven og andre tvingende allmenne hensyn, i samsvar med fellesskapsretten.

Artikkel 11

Tillatelsens varighet

1. En tillatelse som gis til en tjenesteyter, skal ikke ha begrenset varighet, unntatt i tilfeller der

Artikkel 13

Framgangsmåter for å gi tillatelse

1. Framgangsmåtene og formalitetene for å gi tillatelse skal være klare, offentliggjort på forhånd og utformet slik at de gir søkerne garanti for at deres søknad vil bli behandlet objektivt og upartisk.
2. Framgangsmåtene og formalitetene for å gi tillatelse skal ikke virke avskrekkende og ikke vanskeliggjøre eller forsinke tjenesteytingen unødig. De skal være lett tilgjengelige, og eventuelle gebyrer de kan medføre for søkerne skal være rimelige og stå i forhold til kostnadene ved de aktuelle framgangsmåtene for å gi tillatelse og skal ikke overstige kostnadene ved framgangsmåtene.
3. Framgangsmåtene og formalitetene for å gi tillatelse skal gi søkerne garanti for at deres søknad vil bli behandlet så snart som mulig og under alle omstendigheter innen en rimelig frist som er fastsatt og offentliggjort på forhånd. Fristen begynner først å løpe fra det tidspunkt da all dokumentasjon er oversendt. Når det er berettiget ut fra sakens kompleksitet, kan vedkommende myndighet forlenge fristen én gang, for et begrenset tidsrom. Forlengelsen og dens varighet skal være behørig begrunnet og skal meddeles søkeren før den opprinnelige fristen har utløpt.
4. Dersom det ikke er gitt svar innen den fristen som er fastsatt eller forlenget i henhold til nr. 3, skal tillatelse anses som gitt. Andre ordninger kan imidlertid fastsettes dersom dette er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, herunder tredjemanns rettmessige interesse.
5. For alle søknader om tillatelse skal det så snart som mulig sendes en mottakskvittering. På mottakskvitteringen skal følgende angis:
 - a) fristen nevnt i nr. 3,
 - b) klageadgang,
 - c) en erklæring om at tillatelse anses som gitt dersom det ikke er gitt svar innen den fastsatte fristen, i de tilfellene dette får anvendelse.
6. Dersom en søknad er ufullstendig, skal søkeren underrettes så snart som mulig om at det er behov for ytterligere dokumentasjon, samt om eventuelle følger for fristen nevnt i nr. 3.
7. Dersom en søknad blir avslått fordi den ikke er i samsvar med de nødvendige framgangsmåter eller formaliteter, skal søkeren underrettes om avslaget så snart som mulig.

Avsnitt 2

Forbudte krav eller krav som skal vurderes

Artikkel 14

Forbudte krav

Medlemsstatene skal ikke gjøre adgang til eller utøvelse av tjenestevirksomhet på deres territorium avhengig av at ett eller flere av følgende krav er oppfylt:

1. krav som innebærer forskjellsbehandling, og som direkte eller indirekte er begrunnet i nasjonalitet, eller, når det gjelder selskaper, i forretningskontorets beliggenhet, herunder særlig
 - a) krav om statsborgerskap for tjenesteyteren, tjenesteyterens personale, personer som har aksjekapital eller medlemmene av tjenesteyterens ledelses- eller kontrollorganer,
 - b) krav om at tjenesteyteren, tjenesteyterens personale, personer som har aksjekapital eller medlemmene av tjenesteyterens ledelses- eller kontrollorganer skal være bosatt på medlemsstatens territorium,
2. forbud mot å være etablert i mer enn én medlemsstat eller mot å være oppført i registre eller være medlem av bransjeorganer eller yrkessammenslutninger i mer enn én medlemsstat,
3. restriksjoner på en tjenesteyters frihet til å velge om etableringen skal gjelde hovedvirksomheten eller en sekundær virksomhet, særlig plikt for tjenesteyteren til å legge sin hovedvirksomhet til medlemsstatens territorium, eller restriksjoner på friheten til å velge mellom etablering i form av et agentur, en filial eller et datterforetak,
4. krav om gjensidighet med medlemsstaten der tjenesteyteren allerede er etablert, bortsett fra de krav om gjensidighet som er fastsatt i fellesskapsrettsakter om energi,
5. anvendelse av en økonomisk prøving i enkelttilfeller som gjør innvilging av tillatelse avhengig av bevis for at det foreligger et økonomisk behov eller en etterspørsel i markedet, av en vurdering av virksomhetens mulige eller aktuelle økonomiske virkninger eller av en vurdering av virksomhetens egnethet i forhold til målene for vedkommende myndigheters økonomiske planlegging; dette forbudet skal ikke gjelde for planleggingskrav som ikke forfølger økonomiske mål, men som er fastsatt ut fra tvingende allmenne hensyn,
6. direkte eller indirekte deltaking fra konkurrerende markedsdeltakere, herunder innenfor rådgivende organer, i innvilging av tillatelser eller når vedkommende myndigheter vedtar

- andre beslutninger, med unntak av bransjeorganer og yrkessammenslutninger eller andre organisasjoner som opptrer som vedkommende myndighet; dette forbudet skal ikke gjelde samråd med organisasjoner som handelskamre eller partene i arbeidslivet om andre saker enn individuelle søknader om tillatelse, eller en offentlig høring,
7. plikt til å stille eller bidra til en finansiell garanti eller til å tegne forsikring hos en tjenesteyter eller et organ som er etablert på medlemsstatens territorium. Dette berører ikke medlemsstatenes mulighet til å kreve forsikring eller finansielle garantier som sådanne, og heller ikke krav om deltaking i et kollektivt erstatningsfond, for eksempel for medlemmer av bransjeorganer eller yrkesorganisasjoner,
 8. plikt til å ha vært forhåndsregistrert i et gitt tidsrom i registre på medlemsstatens territorium, eller til tidligere å ha utøvd virksomheten der i et gitt tidsrom.

Artikkel 15

Krav som skal vurderes

1. Medlemsstatene skal undersøke om det i deres rettsorden er fastsatt krav som omhandlet i nr. 2, og skal sørge for at disse kravene er forenlige med vilkårene fastsatt i nr. 3. Medlemsstatene skal tilpasse sine lover og forskrifter slik at de blir forenlige med disse vilkårene.
 2. Medlemsstatene skal undersøke om deres rettsordener gjør adgang til og utøvelse av tjenestevirksomhet avhengig av at ett eller flere av følgende krav, som ikke innebærer forskjellsbehandling, er oppfylt:
 - a) kvantitative eller geografiske begrensninger, særlig i form av begrensninger som er fastsatt på grunnlag av folketallet eller en minste geografisk avstand mellom tjenesteytere,
 - b) plikt for tjenesteyteren til å ha en bestemt juridisk form,
 - c) krav som knytter seg til eierskap til selskapkapitalen,
 - d) krav, med unntak av krav som gjelder spørsmål som omfattes av direktiv 2005/36/EF, eller krav som er fastsatt i andre fellesskapsrettsakter, som forbeholder bestemte tjenesteytere adgangen til vedkommende tjenestevirksomhet på grunn av virksomhetens særlige art,
 - e) forbud mot å ha mer enn én etablering på samme stats territorium,
 - f) krav om et minste antall ansatte,
 - g) faste minstepriser og/eller høyeste priser som tjenesteyteren må overholde,
 - h) plikt for tjenesteyteren til å yte andre bestemte tjenester sammen med sine egne tjenester.
 3. Medlemsstatene skal kontrollere at kravene nevnt i nr. 2 oppfyller følgende vilkår:
 - a) likebehandling: krav må verken direkte eller indirekte innebære forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet eller, når det gjelder selskaper, på grunnlag av beliggenheten til selskapets forretningskontor,
 - b) nødvendighet: krav må være begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn,
 - c) forholdsmessighet: krav må være egnet til å sikre at det fastsatte målet nås, de må ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å nå dette målet, og det skal ikke være mulig å erstatte disse kravene med andre, mindre restriktive tiltak som gir samme resultat.
 4. Nr. 1, 2 og 3 får anvendelse på lovgivning om tjenester av allmenn økonomisk interesse bare i den utstrekning anvendelsen av disse numrene ikke juridisk eller faktisk hindrer utførelsen av den særlige betrodde oppgaven.
 5. I rapporten om den gjensidige vurderingen, som er omhandlet i artikkel 39 nr. 1, skal medlemsstatene angi
 - a) hvilke krav de har til hensikt å beholde og hvorfor de anser at disse kravene oppfyller vilkårene i nr. 3,
 - b) hvilke krav som er opphevet eller lempet på.
 6. Fra 28. desember 2006 skal medlemsstatene ikke innføre nye krav av den type som er oppført i nr. 2, med mindre disse kravene oppfyller vilkårene i nr. 3.
 7. Medlemsstatene skal gi melding til Kommisjonen om eventuelle nye lover og forskrifter som inneholder krav som nevnt i nr. 6, samt begrunnelsen for dem. Kommisjonen skal underrette de andre medlemsstatene om disse bestemmelsene. Meldingen skal ikke være til hinder for at medlemsstatene kan vedta de aktuelle bestemmelsene.
- Innen en frist på tre måneder etter at meldingen er mottatt, skal Kommisjonen undersøke om eventuelle nye krav er forenlige med fellesskapsretten og eventuelt gjøre vedtak om å anmode den berørte medlemsstat om å avstå fra å vedta dem, eller om å oppheve dem.
- Meldingen av et utkast til nasjonal lov i henhold til direktiv 98/34/EF skal oppfylle meldingsplikten fastsatt i dette direktiv.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

Kapittel IV

Fri bevegelighet for tjenester

Avsnitt 1

Adgang til å yte tjenester og tilknyttede unntak

Artikkel 16

Adgang til å yte tjenester

1. Medlemsstatene skal respektere tjenesteyteres rett til å yte tjenester i en annen medlemsstat enn den de er etablert i.

Medlemsstaten der tjenesteytingen finner sted, skal sikre adgangen til å starte og utøve tjenestevirksomhet på sitt territorium.

Medlemsstatene skal ikke gjøre adgangen til eller utøvelsen av tjenestevirksomhet på sitt territorium avhengig av oppfyllelse av krav som ikke respekterer følgende prinsipper:

- a) likebehandling: kravet kan verken direkte eller indirekte innebære forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet eller, når det gjelder juridiske personer, på grunnlag av hvilken medlemsstat de er etablert i,
 - b) nødvendighet: kravet må være begrunnet i offentlig orden, offentlig sikkerhet, folkehelsen eller miljøvern,
 - c) forholdsmessighet: kravet må være egnet til å sikre at det fastsatte målet nås, og må ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å nå dette målet.
2. Medlemsstatene kan ikke begrense adgangen til å yte tjenester for en tjenesteyter som er etablert i en annen medlemsstat ved å pålegge tjenesteyteren ett eller flere av følgende krav:
 - a) plikt for tjenesteyteren til å være etablert på medlemsstatens territorium,
 - b) plikt for tjenesteyteren til å få en tillatelse fra medlemsstatens vedkommende myndigheter, herunder oppføring i et register eller registrering i et bransjeorgan eller en yrkes-sammenslutning på medlemsstatens territorium, unntatt i tilfeller der dette er fastsatt i dette direktiv eller i andre fellesskapsdokumenter,
 - c) forbud mot at tjenesteyteren oppretter en særlig form for eller type infrastruktur på medlemsstatens territorium, herunder et kontor eller en praksis som tjenesteyteren trenger for å kunne yte de aktuelle tjenestene,
 - d) anvendelse av særlige kontraktsforhold mellom tjenesteyteren og tjenestemottakeren som hindrer eller begrenser selvsten-

dig næringsdrivendes mulighet til å yte tjenester,

- e) plikt for tjenesteyteren til å inneha et særskilt identitetsbevis utstedt av medlemsstatens vedkommende myndigheter for å kunne utøve en bestemt tjenestevirksomhet,
 - f) krav som påvirker bruken av utstyr og materialer som er en integrert del av den tjenesten som ytes, unntatt krav som er nødvendige for helse og sikkerhet på arbeidsplassen,
 - g) restriksjoner på adgangen til å yte tjenestene nevnt i artikkel 19.
3. Medlemsstaten tjenesteyteren flytter til skal ikke hindres i å pålegge krav med hensyn til utøvelsen av tjenestevirksomheten dersom disse kravene er begrunnet ut fra hensynet til offentlig orden, offentlig sikkerhet, folkehelsen eller miljøvern og er i samsvar med nr. 1. Det er heller ikke noe til hinder for at nevnte medlemsstat i samsvar med fellesskapsretten anvender sine regler for ansettelsesvilkår, herunder regler fastsatt i tariffavtaler.
 4. Innen 28. desember 2011 skal Kommisjonen, etter samråd med medlemsstatene og partene i arbeidslivet på fellesskapsplan, oversende Europaparlamentet og Rådet en rapport om anvendelsen av denne artikkel, der den skal vurdere behovet for å foreslå harmoniserings-tiltak for tjenestevirksomhet som omfattes av dette direktiv.

Artikkel 17

Ytterligere unntak fra adgangen til å yte tjenester

Artikkel 16 får ikke anvendelse på

1. tjenester av allmenn økonomisk interesse som ytes i en annen medlemsstat, blant annet:
 - a) i postsektoren, tjenester som omfattes av europaparlaments- og rådsdirektiv 97/67/EF av 15. desember 1997 om felles regler for utviklingen av et indre marked for post-tjenester i Fellesskapet og forbedring av tjenestenes kvalitet²⁸,
 - b) i elektrisitetssektoren, tjenester som omfattes av europaparlaments- og rådsdirektiv 2003/54/EF av 26. juni 2003 om felles regler for det indre marked for elektrisk kraft og om oppheving av direktiv 96/92/EF²⁹,

²⁸ EFT L 15 av 21.1.1998, s. 14. Direktivet sist endret ved forordning (EF) nr. 1882/2003 (EUT L 284 av 31.10.2003, s. 1).

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

- c) i gasssektoren, tjenester som omfattes av europaparlaments- og rådsdirektiv 2003/55/EF av 26. juni 2003 om felles regler for det indre marked for naturgass³⁰,
- d) tjenester i forbindelse med vandndistribusjon og vannforsyning samt tjenester som gjelder spillvann,
- e) avfallsbehandling,
2. forhold som omfattes av direktiv 96/71/EF,
3. forhold som omfattes av europaparlaments- og rådsdirektiv 95/46/EF av 24. oktober 1995 om vern av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger³¹,
4. forhold som omfattes av rådsdirektiv 77/249/EØF av 22. mars 1977 med henblikk på å lette den faktiske gjennomføring av advokaters adgang til å yte tjenester³²,
5. virksomhet som består i rettslig inndrivning av gjeld,
6. forhold som omfattes av avdeling II i direktiv 2005/36/EF, samt krav i den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted om at en virksomhet skal forbeholdes et bestemt yrke,
7. forhold som omfattes av forordning (EØF) nr. 1408/71,
8. når det gjelder administrative formaliteter med hensyn til fri bevegelighet for personer og deres bosted, forhold som omfattes av bestemmelsene i direktiv 2004/38/EF, som fastsetter administrative formaliteter hos vedkommende myndigheter i den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted, som berettigede må opptre i samsvar med,
9. når det gjelder tredjestatsborgere som flytter til en annen medlemsstat i forbindelse med tjenesteytingen, medlemsstatenes mulighet til å kreve visum eller oppholdstillatelse for tredjestatsborgere som ikke omfattes av ordningen med gjensidig godkjenning fastsatt i artikkel 21 i konvensjonen om gjennomføring av Schengen-avtalen av 14. juni 1985 om gradvis avskaffelse av kontrollen på de felles grenser³³, eller muligheten til å pålegge tredjestatsborgere å melde seg for vedkommende myndigheter i den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted, ved eller etter innreise,
10. når det gjelder avfallstransport, forhold som omfattes av rådsforordning (EØF) nr. 259/93 av 1. februar 1993 om overvåking og kontroll av avfallstransport innen, inn i og ut av Det europeiske fellesskap³⁴,
11. opphavsrett, beslektede rettigheter og rettigheter som omfattes av rådsdirektiv 87/54/EØF av 16. desember 1986 om rettslig vern av halvlederprodukters kretsmønstre³⁵ og europaparlaments- og rådsdirektiv 96/9/EF av 11. mars 1996 om rettslig vern av databaser³⁶ samt industriell eiendomsrett,
12. handlinger som etter loven krever medvirkning av en notar,
13. forhold som omfattes av europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/43/EF av 17. mai 2006 om lovfestet revisjon av årsregnskaper og konsernregnskaper,
14. registrering av kjøretøyer som er leaset i en annen medlemsstat,
15. bestemmelser om plikter i og utenfor kontraktsforhold, herunder kontraktsformer, fastsatt i henhold til internasjonale privatretslige regler.

Artikkel 18

Unntak i enkelttilfeller

1. Som unntak fra artikkel 16, og bare under særlige omstendigheter, kan en medlemsstat treffe tiltak som gjelder tjenestesikkerhet, overfor en tjenesteyter som er etablert i en annen medlemsstat.
2. Tiltakene fastsatt i nr. 1 kan treffes bare dersom framgangsmåten for gjensidig bistand fastsatt i artikkel 35 er fulgt og følgende vilkår er oppfylt:
 - a) de nasjonale bestemmelsene som tiltaket er truffet i samsvar med, har ikke vært underlagt harmonisering på fellesskapsplan på området tjenestesikkerhet,
 - b) tiltakene gir tjenestemottakeren et mer omfattende vern enn det som ville ha vært tilfellet ved et tiltak truffet av etableringsstaten i samsvar med dens nasjonale bestemmelser,
 - c) etableringsstaten har ikke truffet noen tiltak, eller har truffet tiltak som er utilstrek-

²⁹ EFT L 176 av 15.7.2003, s. 37. Direktivet sist endret ved kommisjonsvedtak 2006/653/EF (EUT L 270 av 29.9.2006, s. 72).

³⁰ EUT L 176 av 15.7.2003, s. 57.

³¹ EFT L 281 av 23.11.1995, s. 31. Direktivet endret ved forordning (EF) nr. 1882/2003.

³² EFT L 78 av 26.3.1977, s. 17. Direktivet sist endret ved tiltrødelssakten av 2003.

³³ EFT L 239 av 22.9.2000, s. 19. Konvensjonen sist endret ved europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1160/2005 (EUT L 191 av 22.7.2005, s. 18).

³⁴ EFT L 30 av 6.2.1993, s. 1. Forordningen sist endret ved kommisjonsforordning (EF) nr. 2557/2001 (EFT L 349 av 31.12.2001, s. 1).

³⁵ EFT L 24 av 27.1.1987, s. 36.

³⁶ EFT L 77 av 27.3.1996, s. 20.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

kelige sammenlignet med dem som er nevnt i artikkel 35 nr. 2,

d) tiltakene er forholdsmessige.

3. Nr. 1 og 2 berører ikke bestemmelser som er fastsatt i fellesskapsrettsakter, og som garanterer adgangen til å yte tjenester eller tillater unnatak fra denne adgangen.

Avsnitt 2

Rettigheter for tjenestemottakere

Artikkel 19

Forbudte restriksjoner

Medlemsstatene kan ikke pålegge en tjenestemottaker krav som begrenser bruken av en tjeneste fra en tjenesteyter som er etablert i en annen medlemsstat, særlig ikke følgende krav:

- a) plikt til å få tillatelse fra medlemsstatens vedkommende myndigheter eller avgi en erklæring til dem,
- b) begrensninger som innebærer forskjellsbehandling ved tildeling av finansiell støtte på grunn av at tjenesteyteren er etablert i en annen medlemsstat, eller på grunn av beliggenheten til det sted der tjenesteytingen finner sted.

Artikkel 20

Likebehandling

1. Medlemsstatene skal sikre at tjenestemottakeren ikke underlegges krav som innebærer forskjellsbehandling på grunnlag av vedkommendes nasjonalitet eller bosted.
2. Medlemsstatene skal sikre at de alminnelige vilkårene for adgang til en tjeneste, som er gjort tilgjengelige for allmennheten av tjenesteyteren, ikke inneholder bestemmelser som innebærer forskjellsbehandling på grunnlag av mottakerens nasjonalitet eller bosted, uten at dette utelukker muligheten for å fastsette ulike vilkår for adgang der disse ulikhetene er direkte begrunnet i objektive kriterier.

Artikkel 21

Bistand til tjenestemottakere

1. Medlemsstatene skal sikre at tjenestemottakere i den medlemsstaten der de er bosatt, kan få følgende opplysninger:
 - a) alminnelige opplysninger om de krav som gjelder i andre medlemsstater for adgang til

og utøvelse av tjenestevirksomhet, særlig med hensyn til forbrukervern,

- b) alminnelige opplysninger om klageadgang i tilfelle av tvist mellom en tjenesteyter og en tjenestemottaker,
- c) kontaktopplysninger for sammenslutninger eller organisasjoner, herunder kontaktpunktene til Det europeiske nett av forbrukersentre (ECC-Net), der tjenesteytere eller tjenestemottakere kan få praktisk bistand.

Der det er hensiktsmessig, skal råd fra vedkommende myndigheter omfatte en enkel trinnvis veiledning. Opplysninger og bistand skal gis på en klar og utvetydig måte, være lett tilgjengelige over avstand og elektronisk, og være ajourført.

2. Medlemsstatene kan overlate ansvaret for oppgaven nevnt i nr. 1 til de felles kontaktpunktene eller til andre organer, for eksempel kontaktorganene til Det europeiske nett av forbrukersentre, forbrukersammenslutninger eller euroinfoentre.

Medlemsstatene skal meddele Kommisjonen navnene på og kontaktopplysningene for de utpekte organene. Kommisjonen skal oversende disse opplysningene til alle medlemsstatene.

3. For å oppfylle kravene fastsatt i nr. 1 og 2 skal det organet som tjenestemottakeren har henvendt seg til, om nødvendig kontakte det relevante organet i vedkommende medlemsstat. Sistnevnte skal snarest mulig sende de opplysningene det anmodes om til det anmodende organ, som skal videresende dem til tjenestemottakeren. Medlemsstatene skal sikre at disse organene gir hverandre gjensidig bistand, og skal treffe alle de tiltak som er nødvendige for et effektivt samarbeid. Medlemsstatene skal sammen med Kommisjonen opprette de praktiske ordningene som er nødvendige for gjennomføringen av nr. 1.
4. Kommisjonen skal etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 40 nr. 2 vedta gjennomføringsbestemmelser for nr. 1, 2 og 3 i denne artikkel, der de tekniske ordningene for utveksling av opplysninger mellom organer i de ulike medlemsstatene angis, og særlig informasjonssystemenes samvirkningsevne, idet det tas hensyn til felles standarder.

Kapittel V

Tjenestenes kvalitet

Artikkel 22

Opplysninger om tjenesteytere og deres tjenester

1. Medlemsstatene skal sikre at tjenesteytere gjør følgende opplysninger tilgjengelige for tjenestemottakeren:
 - a) tjenesteyterens navn, rettslige status og juridiske form, den geografiske adressen der vedkommende er etablert og nærmere opplysninger som gjør det mulig å komme raskt i kontakt og kommunisere direkte med tjenesteyteren, eventuelt elektronisk,
 - b) dersom tjenesteyteren er registrert i et handelsregister eller i et annet lignende offentlig register, registerets navn og tjenesteyterens registreringsnummer, eller tilsvarende identifikasjonsopplysninger i dette registeret,
 - c) dersom virksomheten er underlagt en tillatelsesordning, nærmere opplysninger om relevant vedkommende myndighet eller felles kontaktpunkt,
 - d) dersom tjenesteyteren utøver en virksomhet som er underlagt merverdiavgift, registreringsnummeret omhandlet i artikkel 22 nr. 1 i sjette rådsdirektiv 77/388/EØF av 17. mai 1977 om harmonisering av medlemsstatenes lovgivning med hensyn til omsetningsavgift – Felles merverdiavgiftssystem: ensartet avgiftsgrunnlag³⁷,
 - e) når det gjelder lovregulerte yrker, ethvert bransjeorgan eller ethvert lignende organ der tjenesteyteren er registrert, samt yrkestittelen og i hvilken medlemsstat denne tittelen er gitt,
 - f) eventuelle alminnelige vilkår og klausuler som tjenesteyteren anvender,
 - g) om tjenesteyteren anvender kontraktsvilkår om lovvalg og/eller vernetting,
 - h) om det finnes en kundedaranti som ikke er pålagt ved lov,
 - i) prisen på tjenesten, når prisen er forhåndsbestemt av tjenesteyteren for en bestemt type tjeneste,
 - j) tjenestens viktigste kjennetegn, dersom dette ikke allerede framgår av sammenhengen,
 - k) forsikringen eller garantiene nevnt i artikkel 23 nr. 1, særlig forsikringsgiverens eller garantistens kontaktopplysninger samt geografisk dekning.
2. Medlemsstatene skal sikre at opplysningene nevnt i nr. 1, etter tjenesteyterens eget valg,
 - a) gis av tjenesteyteren på eget initiativ,
 - b) er lett tilgjengelige for tjenestemottakeren på det sted der tjenesteytingen finner sted eller kontrakten inngås,
 - c) er lett tilgjengelige for tjenestemottakeren elektronisk ved hjelp av en adresse som tjenesteyteren har oppgitt,
 - d) framgår av alle informasjonsdokumenter som tjenestemottakeren får av tjenesteyteren, og som inneholder en nærmere beskrivelse av den tjenesten som ytes.
3. Medlemsstatene skal sikre at tjenesteytere på anmodning fra tjenestemottakeren gir følgende tilleggsopplysninger:
 - a) dersom prisen ikke er forhåndsbestemt av tjenesteyteren for en bestemt type tjeneste, prisen på tjenesten, eller, dersom nøyaktig pris ikke kan oppgis, metoden for beregning av prisen slik at tjenestemottakeren kan kontrollere den, eller et tilstrekkelig detaljert prisoverslag,
 - b) når det gjelder lovregulerte yrker, en henvisning til de reglene som gjelder for et bestemt yrke i etableringsstaten, og opplysning om hvordan tjenestemottakeren får tilgang til dem,
 - c) opplysninger om tjenesteyterens virksomhet på flere områder og partnerskap som er direkte knyttet til den aktuelle tjenesten, og om tiltak som er truffet for å unngå interessekonflikter. Disse opplysningene skal framgå av alle informasjonsdokumenter der tjenesteytere gir en nærmere beskrivelse av sine tjenester,
 - d) eventuelle atferdsregler som tjenesteyteren er underlagt, og adressen der disse reglene kan finnes elektronisk, med angivelse av tilgjengelige språkversjoner,
 - e) dersom en tjenesteyter er underlagt en atferdsregel, eller er medlem av en yrkessammenslutning eller et bransjeorgan som gir mulighet for utenrettslig tvisteløsning, opplysninger om dette. Tjenesteyteren skal angi hvordan man kan få nærmere opplysninger om kjennetegnene ved utenrettslig tvisteløsning og vilkårene for bruk av ordningen.
4. Medlemsstatene skal sørge for at de opplysningene som en tjenesteyter skal gi i samsvar med dette kapittel, blir gjort tilgjengelige eller oversendt på en klar og utvetydig måte og i god tid

³⁷ EFT L 145 av 13.6.1977, s. 1. Direktivet sist endret ved direktiv 2006/18/EF (EUT L 51 av 22.2.2006, s. 12).

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

før kontrakten inngås eller, dersom det ikke foreligger noen skriftlig kontrakt, før tjenesten ytes.

5. Den opplysningsplikt som er fastsatt i dette kapittel, kommer i tillegg til krav som allerede er fastsatt i fellesskapsretten, og hindrer ikke medlemsstatene i å fastsette ytterligere opplysningskrav for tjenesteytere som er etablert på deres territorium.
6. Kommisjonen kan etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 40 nr. 2 angi innholdet i opplysningene nevnt i nr. 1 og 3 i denne artikkel, avhengig av særtrekkene til visse former for virksomhet, og angi praktiske gjennomføringsregler for nr. 2 i denne artikkel.

Artikkel 23

Yrkesansvarsforsikring og garantier

1. Medlemsstatene kan sikre at tjenesteytere hvis tjenester utgjør en direkte og særlig risiko for tjenestemottakerens eller en tredjemanns helse eller sikkerhet, eller for tjenestemottakerens økonomiske sikkerhet, tegner en yrkesansvarsforsikring som er tilpasset risikoens art og omfang, eller gir en garanti eller sørger for en lignende ordning som er tilsvarende eller i hovedsak sammenlignbar med hensyn til sitt formål.
2. Når en tjenesteyter etablerer seg på en medlemsstats territorium, kan medlemsstaten ikke kreve en yrkesansvarsforsikring eller garanti fra tjenesteyteren dersom denne allerede er dekket av en garanti som er tilsvarende eller i hovedsak sammenlignbar med hensyn til sitt formål og den dekning den gir når det gjelder den forsikrede risiko, forsikringssummen eller et tak for garantien samt mulige utelukkelse fra dekningen, i en annen medlemsstat der tjenesteyteren allerede er etablert. Dersom det bare foreligger en delvis tilsvarende forsikring eller garanti, kan medlemsstatene kreve en tilleggsgaranti for å dekke de forhold som ikke allerede er dekket.

Når en medlemsstat krever at en tjenesteyter som er etablert på dens territorium, skal tegne en yrkesansvarsforsikring eller stille en annen form for garanti, skal denne medlemsstaten godta som tilstrekkelig dokumentasjon bekreftelser på slik forsikringsdekning utstedt av kredittinstitusjoner og forsikringsgivere etablert i andre medlemsstater.

3. Nr. 1 og 2 berører ikke yrkesforsikrings- eller garantiordninger som er fastsatt i andre fellesskapsrettsakter.

4. Ved gjennomføringen av nr. 1 kan Kommisjonen etter framgangsmåten med forskriftskomite fastsatt i artikkel 40 nr. 2 utarbeide en liste over tjenester som har de kjennetegnene som er nevnt nr. 1 i denne artikkel. Kommisjonen kan også etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 40 nr. 3 vedta tiltak som har til formål å endre ikke-vesentlige deler av dette direktiv, ved å utfylle det gjennom fastlegging av felles kriterier for å fastsette om forsikringen eller garantiene nevnt i nr. 1 i denne artikkel er tilpasset risikoens art og omfang.

5. I denne artikkel menes med:

- «direkte og særlig risiko», en risiko som oppstår som en direkte følge av at tjenesten ytes,
- «helse og sikkerhet», med hensyn til en tjenestemottaker eller tredjemann, forebygging av dødsfall eller alvorlig personskade,
- «økonomisk sikkerhet», med hensyn til en tjenestemottaker, forebygging av vesentlige tap av penger eller verditap på eiendom,
- «yrkesansvarsforsikring», forsikring som tegnes av en tjenesteyter for å dekke et mulig ansvar overfor tjenestemottakere og eventuelt tredjemann som følge av tjenesteytingen.

Artikkel 24

Kommersiell kommunikasjon for lovregulerte yrker

1. Medlemsstatene skal oppheve alle totalforbud mot kommersiell kommunikasjon for lovregulerte yrker.
2. Medlemsstatene skal sikre at kommersiell kommunikasjon for lovregulerte yrker følger yrkesetiske regler i samsvar med fellesskapsretten, særlig med hensyn til yrkets uavhengighet, verdighet og integritet samt taushetsplikt, på en måte som er forenlig med hvert yrkes særtrekk. Yrkesetiske regler for kommersiell kommunikasjon skal innebære likebehandling, være begrunnet i tvingende allmenne hensyn og være forholdsmessige.

Artikkel 25

Virksomhet på flere områder

1. Medlemsstatene skal sikre at tjenesteytere ikke blir underlagt krav som forplikter dem til utelukkende å utøve en bestemt virksomhet, eller som begrenser deres mulighet til å utøve flere former for virksomhet i fellesskap eller i partnerskap.

Følgende tjenesteytere kan imidlertid underlegges slike krav:

- a) de lovregulerte yrkene, i den grad det er berettiget for å sikre overholdelse av yrkesetiske regler, som varierer etter det enkelte yrkes særlige art, og nødvendig for å sikre yrkenes uavhengighet og upartiskhet,
 - b) tjenesteytere som yter tjenester innenfor sertifisering, akkreditering, teknisk kontroll, prøving eller forsøk, i den grad det er berettiget for å sikre deres uavhengighet og upartiskhet.
2. Dersom virksomhet på flere områder mellom de tjenesteyterne som er nevnt i nr. 1 bokstav a) og b) er godkjent, skal medlemsstatene sikre
- a) at interessekonflikter og uforenlighet mellom visse former for virksomhet hindres,
 - b) at den uavhengighet og upartiskhet som kreves for visse former for virksomhet, sikres,
 - c) at de yrkesetiske reglene for ulike former for virksomhet er forenlige med hverandre, særlig med hensyn til taushetsplikt.
3. I rapporten nevnt i artikkel 39 nr. 1 skal medlemsstatene angi hvilke tjenesteytere som er underlagt kravene fastsatt i nr. 1 i denne artikkel, innholdet i disse kravene og hvorfor de anser kravene for å være berettiget.

Artikkel 26

Tiltak for å sikre tjenestenes kvalitet

1. Medlemsstatene skal i samarbeid med Kommissjonen treffe oppfølgingstiltak for å oppmuntre tjenesteytere til på frivillig grunnlag å sikre kvaliteten på tjenesteytingen, særlig ved å bruke en av følgende metoder:
 - a) få sin virksomhet sertifisert eller vurdert av uavhengige eller akkrediterte organer,
 - b) utarbeide egen kvalitetsdokumentasjon eller anvende kvalitetsdokumentasjon eller kvalitetsmerkingsordninger utarbeidet av bransjeorganer på fellesskapsplan.
2. Medlemsstatene skal sørge for at opplysninger om betydningen av visse merker og kriteriene for anvendelse av merker samt andre kvalitetsangivelser som gjelder tjenester, er lett tilgjengelige for tjenesteytere og tjenestemottakere.
3. Medlemsstatene skal i samarbeid med Kommissjonen treffe oppfølgingstiltak for å oppmuntre bransjeorganer samt handelskamre, håndverksforeninger og forbrukersammenslutninger på deres territorium til å samarbeide på fellesskapsplan for å fremme kvaliteten på tjenes-

teytingen, særlig ved å gjøre det lettere å vurdere en tjenesteyters kompetanse.

4. Medlemsstatene skal i samarbeid med Kommissjonen treffe oppfølgingstiltak for å oppmuntre særlig forbrukerorganisasjoner til å utvikle uavhengige vurderinger av tjenesteytingens kvalitet og mangler, og særlig utvikling på fellesskapsplan av sammenlignende forsøk eller prøving samt formidling av resultatene.
5. Medlemsstatene skal i samarbeid med Kommissjonen oppmuntre til utvikling av frivillige europeiske standarder for å gjøre tjenester som ytes av tjenesteytere i ulike medlemsstater, opplysninger til tjenestemottakere og tjenestenes kvalitet mer forenlige.

Artikkel 27

Twisteløsning

1. Medlemsstatene skal treffe de generelle tiltak som er nødvendige for å sikre at tjenesteytere oppgir kontaktopplysninger, særlig postadresse, telefaksnummer eller e-postadresse og et telefonnummer dit alle tjenestemottakere, herunder tjenestemottakere som er bosatt i en annen medlemsstat, kan henvende seg med en klage eller en anmodning om opplysninger om tjenesten som ytes. Tjenesteytere skal oppgi sin forretningsadresse dersom denne ikke er deres vanlige postadresse.
2. Medlemsstatene skal treffe de generelle tiltak som er nødvendige for å sikre at tjenesteytere snarest mulig svarer på de klagenes som er nevnt i nr. 1, og gjør sitt beste for å finne en tilfredsstillende løsning.
3. Medlemsstatene skal treffe de generelle tiltak som er nødvendige for å sikre at tjenesteytere er forpliktet til å vise at de oppfyller de opplysningsplikter som er fastsatt i dette direktiv, og at opplysningene er riktige.
4. Dersom en finansiell garanti er påkrevd for å oppfylle en rettsavgjørelse, skal medlemsstatene godkjenne tilsvarende garantier fra en kredittinstitusjon eller en forsikringsgiver etablert i en annen medlemsstat. Slike kredittinstitusjoner skal være godkjent i en medlemsstat i samsvar med direktiv 2006/48/EF, og slike forsikringsgivere skal, alt etter hva som er hensiktsmessig, være godkjent i samsvar med første rådsdirektiv 73/239/EØF av 24. juli 1973 om samordning av lover og forskrifter om adgang til å starte og utøve virksomhet innen direkte forsikring med unntak av livsforsikring³⁸ eller europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/83/EF av 5. november 2002 om livsforsikring³⁹.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

5. Medlemsstatene skal treffe de generelle tiltak som er nødvendige for å sikre at tjenesteytere som er underlagt atferdsregler, eller som er medlemmer av en yrkessammenslutning eller et bransjeorgan som gir mulighet til utenrettslig tvisteløsning, underretter mottakeren om dette, nevner det i ethvert dokument der tjenestene beskrives i detalj samt angir hvordan man kan få nærmere opplysninger om kjennetegnene ved og vilkårene for bruk av en slik ordning.

Kapittel VI

Administrativt samarbeid

Artikkel 28

Gjensidig bistand - alminnelige plikter

- a) Medlemsstatene skal gi hverandre gjensidig bistand og skal treffe tiltak for å kunne samarbeide effektivt for å sikre tilsynet med tjenesteytere og de tjenestene de yter.
- b) I henhold til dette kapittel skal medlemsstatene utpeke ett eller flere kontaktorganer og oversende kontaktopplysningene for disse til de andre medlemsstatene og Kommisjonen. Kommisjonen skal offentliggjøre og regelmessig ajourføre listen over kontaktorganer.
- c) Anmodninger om opplysninger og om å utføre eventuelle kontroller, inspeksjoner og undersøkelser i henhold til dette kapittel skal være behørig begrunnet, særlig ved å angi grunnen til anmodningen. Opplysninger som utveksles, skal benyttes bare i forbindelse med den sak som ligger til grunn for anmodningen.
- d) Dersom medlemsstatene mottar en anmodning om bistand fra vedkommende myndigheter i en annen medlemsstat, skal de sørge for at tjenesteytere som er etablert på deres territorium, gir sine vedkommende myndigheter alle de opplysninger som er nødvendige for å føre tilsyn med deres virksomhet i samsvar med nasjonal lovgivning.
- e) Dersom en medlemsstat har vanskeligheter med å imøtekomme en anmodning om opplysninger eller med å utføre kontroller, inspeksjoner eller undersøkelser, skal den raskt underrette den anmodende medlemsstat om dette for å finne en løsning.

- f) Medlemsstatene skal snarest mulig og elektronisk oversende de opplysningene som andre medlemsstater eller Kommisjonen anmoder om.
- g) Medlemsstatene skal sørge for at registre der tjenesteytere er oppført, og som vedkommende myndigheter har tilgang til på deres territorium, er tilgjengelige på samme vilkår for tilsvarende vedkommende myndigheter i de andre medlemsstatene.
- h) Medlemsstatene skal underrette Kommisjonen om tilfeller der andre medlemsstater ikke oppfyller sin plikt til gjensidig bistand. Om nødvendig skal Kommisjonen treffe egnede tiltak, herunder tiltak som fastsatt i traktatens artikkel 226, for å sikre at de berørte medlemsstatene oppfyller sin plikt til gjensidig bistand. Kommisjonen skal jevnlig underrette medlemsstatene om hvordan bestemmelsene om gjensidig bistand virker.

Artikkel 29

Gjensidig bistand – alminnelige plikter for etableringsstaten

1. Når det gjelder tjenesteytere som yter tjenester i en annen medlemsstat, skal etableringsstaten gi opplysninger om tjenesteytere som er etablert på dens territorium når den blir anmodet om dette av en annen medlemsstat, og særlig bekrefte at en tjenesteyter faktisk er etablert på dens territorium og, så vidt medlemsstaten vet, ikke utøver sin virksomhet på ulovlig måte.
2. Etableringsstaten skal foreta de kontroller, inspeksjoner og undersøkelser som en annen medlemsstat anmoder om, og underrette denne om resultatene og eventuelt om de tiltak som er truffet. Vedkommende myndigheter skal i denne sammenheng handle innenfor rammen av den myndighet de er tillagt i sine medlemsstater. Vedkommende myndigheter kan beslutte hvilke tiltak som er best egnet i hvert enkelt tilfelle for å etterkomme anmodningen fra en annen medlemsstat.
3. Dersom etableringsstaten får faktisk kjennskap til at en tjenesteyter som er etablert på dens territorium, og som yter tjenester i andre medlemsstater, har en atferd eller utfører bestemte handlinger som så vidt den vet kan føre til alvorlig skade på personers helse eller sikkerhet eller på miljøet, skal etableringsstaten snarest mulig underrette alle de andre medlemsstatene og Kommisjonen.

³⁸ EFT L 228 av 16.8.1973, s. 3. Direktivet sist endret ved europaparlaments- og rådsdirektiv 2005/68/EF (EUT L 323 av 9.12.2005, s. 1).

³⁹ EFT L 345 av 19.12.2002, s. 1. Direktivet sist endret ved direktiv 2005/68/EF.

*Artikkel 30***Etableringsstatens tilsyn i tilfeller der tjenesteyteren midlertidig flytter til en annen medlemsstat**

1. Når det gjelder tilfeller som ikke omfattes av artikkel 31 nr. 1, skal etableringsstaten sikre at det føres tilsyn med at dens krav oppfylles i samsvar med de tilsynsfullmakter som er fastsatt i nasjonal lovgivning, særlig ved tilsynstiltak på tjenesteyterens etableringssted.
2. Etableringsstaten skal ikke la være å treffe tilsyns- eller håndhevingstiltak på sitt territorium med den begrunnelse at tjenesten er ytt eller har forårsaket skade i en annen medlemsstat.
3. Den plikt som er fastsatt i nr. 1, skal ikke innebære at etableringsstaten er forpliktet til å utføre faktiske undersøkelser og kontroller på territoriet til den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted. Slike undersøkelser og kontroller skal utføres av myndighetene i den medlemsstat der tjenesteyteren midlertidig driver sin virksomhet, på anmodning fra myndighetene i etableringsstaten, i samsvar med artikkel 31.

*Artikkel 31***Tilsyn utført av den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted i tilfeller der tjenesteyteren midlertidig flytter til en annen medlemsstat**

1. Når det gjelder nasjonale krav som kan pålegges i henhold til artikkel 16 eller 17, er den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted, ansvarlig for tilsyn med tjenesteyterens virksomhet på sitt territorium. I samsvar med fellesskapsretten skal den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted
 - a) treffe alle tiltak som er nødvendige for å sikre at tjenesteyteren oppfyller disse kravene med hensyn til adgang til og utøvelse av virksomheten,
 - b) utføre de kontroller, inspeksjoner og undersøkelser som er nødvendige for å føre tilsyn med tjenesten som ytes.
2. Dersom en tjenesteyter flytter midlertidig til en annen medlemsstat for å yte en tjeneste uten å være etablert der, skal vedkommende myndigheter i denne medlemsstaten, når det gjelder andre krav enn dem som er nevnt i nr. 1, delta i tilsynet med tjenesteyteren i samsvar med nr. 3 og 4.
3. På anmodning fra etableringsstaten skal vedkommende myndigheter i den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted, utføre alle kon-

troller, inspeksjoner og undersøkelser som er nødvendige for å sikre at etableringsstaten fører et effektivt tilsyn. Vedkommende myndigheter skal i denne sammenheng handle innenfor rammen av den myndighet de er tillagt i sin medlemsstat. Vedkommende myndigheter kan beslutte hvilke tiltak som i hvert enkelt tilfelle er best egnet for å etterkomme anmodningen fra etableringsstaten.

4. På eget initiativ kan vedkommende myndigheter i den medlemsstat der tjenesteytingen finner sted, utføre kontroller, inspeksjoner og undersøkelser på stedet, forutsatt at slike kontroller, inspeksjoner og undersøkelser ikke innebærer forskjellsbehandling, ikke er begrunnet i at tjenesteyteren er etablert i en annen medlemsstat og at de står i forhold til det mål som skal nås.

*Artikkel 32***Varslingsordning**

1. Dersom en medlemsstat får kjennskap til alvorlige bestemte handlinger eller omstendigheter knyttet til tjenestevirksomhet som kan føre til alvorlig skade på personers helse eller sikkerhet eller på miljøet på dens eget territorium eller på andre medlemsstaters territorium, skal nevnte medlemsstat snarest mulig underrette etableringsstaten, de andre berørte medlemsstatene og Kommisjonen.
2. Kommisjonen skal fremme og delta i driften av et europeisk nett av medlemsstatenes myndigheter for å gjennomføre nr. 1.
3. Kommisjonen skal etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 40 nr. 2 vedta og regelmessig ajourføre nærmere regler for forvaltningen av nettet nevnt i nr. 2 i denne artikkel.

*Artikkel 33***Opplysninger om tjenesteyteres godeandel**

1. Medlemsstatene skal på anmodning fra vedkommende myndighet i en annen medlemsstat og i samsvar med nasjonal lovgivning gi opplysninger om disiplinære eller forvaltningsmessige tiltak eller strafferettslige sanksjoner og beslutninger om insolvens eller konkurser som omfatter bedrageri, som er truffet overfor eller ilagt tjenesteyteren av vedkommende myndigheter, og som er direkte relevante for tjenesteyterens kompetanse eller yrkesmessige troverdighet. Medlemsstaten som gir slike opplysninger, skal underrette tjenesteyteren om dette.

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

En anmodning i henhold til nr. 1 må være behørig begrunnet, særlig når det gjelder grunnene for anmodningen om opplysninger.

2. Det skal underrettes om sanksjonene og tiltakene nevnt i nr. 1 bare dersom det er truffet en endelig beslutning. Når det gjelder andre beslutninger som kan håndheves og er nevnt i nr. 1, skal den medlemsstat som gir opplysningene, angi om en bestemt beslutning er endelig eller om den er påklaget, og bør i så fall opplyse når det kan forventes at klagen blir avgjort.

Videre skal vedkommende medlemsstat angi hvilke bestemmelser i nasjonal lovgivning som tjenesteyteren ble dømt eller straffet i henhold til.

3. Gjennomføringen av nr. 1 og 2 må være i samsvar med reglene for vern av personopplysninger og med rettighetene til personer som er dømt eller straffet i vedkommende medlemsstat, herunder av bransjeorganer. Alle relevante opplysninger som er offentlige, skal være tilgjengelige for forbrukerne.

Artikkel 34

Oppfølgingstiltak

1. Kommisjonen skal i samarbeid med medlemsstatene opprette et elektronisk system for informasjonsutveksling mellom medlemsstatene, samtidig som de tar eksisterende informasjonsystemer i betraktning.
2. Medlemsstatene skal med bistand fra Kommisjonen treffe oppfølgingstiltak for å fremme utveksling av tjenestemenn med ansvar for gjennomføringen av gjensidig bistand, samt opplæring av slike tjenestemenn, herunder språk- og dataopplæring.
3. Kommisjonen skal vurdere behovet for å opprette et flerårig program for å organisere relevant utveksling av tjenestemenn og opplæring.

Artikkel 35

Gjensidig bistand ved unntak i enkelttilfeller

1. Når en medlemsstat har til hensikt å treffe et tiltak i henhold til artikkel 18, får framgangsmåten fastsatt i nr. 2-6 i denne artikkel anvendelse, uten at dette berører rettslige skritt, herunder forundersøkelser og handlinger som utføres innenfor rammen av en strafferettslig etterforskning.
2. Medlemsstaten nevnt i nr. 1 skal anmode etableringsstaten om å treffe tiltak overfor tjenesteyteren, og skal oversende alle relevante opp-

lysninger om den aktuelle tjenesten og sakens omstendigheter.

Etableringsstaten skal snarest mulig kontrollere om tjenesteyteren utøver sin virksomhet på lovlig måte og kontrollere de forhold som ligger til grunn for anmodningen. Den skal snarest mulig underrette den anmodende medlemsstat om hvilke tiltak som er truffet eller planlagt, eller eventuelt om grunnene til at ingen tiltak er truffet.

3. Etter etableringsstatens underretning som fastsatt i nr. 2 annet ledd, skal den anmodende medlemsstat gi melding til Kommisjonen og etableringsstaten om at den har til hensikt å treffe tiltak, og angi
 - a) grunnene til at den mener at de tiltak som er truffet eller planlagt av etableringsstaten, ikke er tilstrekkelige,
 - b) grunnene til at den mener at de tiltak den har til hensikt å treffe, oppfyller vilkårene i artikkel 18.

4. Tiltakene kan treffes først 15 virkedager etter datoen for meldingen fastsatt i nr. 3.

5. Uten at det berører muligheten for den anmodende medlemsstat til å treffe de aktuelle tiltakene etter utløpet av fristen fastsatt i nr. 4, skal Kommisjonen snarest mulig undersøke om de meldte tiltakene er forenlige med fellesskapsretten.

Dersom Kommisjonen kommer fram til at tiltaket ikke er forenlig med fellesskapsretten, skal den gjøre et vedtak om å anmode vedkommende medlemsstat om å avstå fra å treffe de foreslåtte tiltakene eller å bringe de aktuelle tiltakene til opphør så snart som mulig.

6. I hastetilfeller kan en medlemsstat som har til hensikt å treffe et tiltak, fravike nr. 2, 3 og 4. I slike tilfeller skal medlemsstaten snarest mulig gi melding til Kommisjonen og etableringsstaten om tiltakene og angi grunnene til at den anser dette for å være en hastesak.

Artikkel 36

Gjennomføringstiltak

Kommisjonen skal etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 40 nr. 3 vedta de gjennomføringstiltak som har til formål å endre ikke-vesentlige deler av dette kapittel ved å utfylle det gjennom fastsettelse av fristene nevnt i artikkel 28 og 35. Kommisjonen skal også etter framgangsmåten fastsatt i artikkel 40 nr. 2 vedta de praktiske ordningene for elektronisk informasjonsutveksling mellom medlemsstatene, særlig bestemmelsene om informasjonssystemenes samvirkningsevne.

Kapittel VII

Tilnærmingprogram

Artikkel 37

Atferdsregler på fellesskapsplan

1. Medlemsstatene skal i samarbeid med Kommisjonen treffe oppfølgingstiltak for å oppmuntre til at det på fellesskapsplan utarbeides atferdsregler, særlig av bransjeorganer, yrkesorganisasjoner og yrkessammenslutninger, for å lette tjenesteyting eller en tjenesteyters etablering i en annen medlemsstat, i samsvar med fellesskapsretten.
2. Medlemsstatene skal sikre at atferdsreglene nevnt i nr. 1 er tilgjengelige over avstand og elektronisk.

Artikkel 38

Ytterligere harmonisering

Kommisjonen skal innen 28. desember 2010 vurdere muligheten for å legge fram forslag til harmoniseringsordninger på følgende områder:

- a) adgang til virksomhet som består i rettslig inn-driving av gjeld,
- b) private sikkerhetstjenester og transport av kon-tanter og verdigjenstander.

Artikkel 39

Gjensidig vurdering

1. Medlemsstatene skal senest 28. desember 2009 legge fram for Kommisjonen en rapport som inneholder opplysningene nevnt i følgende bestemmelser:
 - a) artikkel 9 nr. 2 om tillatelsesordninger,
 - b) artikkel 15 nr. 5 om krav som skal vurderes,
 - c) artikkel 25 nr. 3 om virksomhet på flere områder.
2. Kommisjonen skal oversende rapportene fast-satt i nr. 1 til medlemsstatene, som innen seks måneder etter mottaket skal legge fram sine merknader til hver enkelt rapport. Kommisjo-nen skal innen samme frist rådspørre berørte parter om rapportene.
3. Kommisjonen skal legge fram rapportene og medlemsstatenes merknader for komiteen nevnt i artikkel 40 nr. 1, som kan komme med merknader.
4. I lys av merknadene nevnt i nr. 2 og 3 skal Kom-misjonen senest 28. desember 2010 legge fram en sammendragsrapport for Europaparlamen-tet og Rådet, eventuelt fulgt av forslag til ytterli-gere initiativer.

5. Medlemsstatene skal senest 28. desember 2009 legge fram for Kommisjonen en rapport om de nasjonale krav hvis anvendelse vil kunne falle inn under artikkel 16 nr. 1 tredje ledd og artikkel 16 nr. 3 første punktum, og angi grun-nene til at de anser at anvendelsen av disse kra-vene oppfyller kriteriene nevnt i artikkel 16 nr. 1 tredje ledd og artikkel 16 nr. 3 første punk-tum.

Medlemsstatene skal deretter oversende Kommi-sjonen enhver endring i sine krav, herunder nye krav som nevnt ovenfor, og begrunne kravene.

Kommisjonen skal underrette de øvrige med-lemsstatene om de oversendte kravene. En slik oversendelse skal ikke være til hinder for at med-lemsstatene kan vedta de aktuelle bestemmelsene. Kommisjonen skal deretter hvert år utarbeide ana-lyser av og retningslinjer for anvendelsen av disse bestemmelsene innenfor rammen av dette direktiv.

Artikkel 40

Komitéframgangsmåte

1. Kommisjonen skal bistås av en komité.
2. Når det vises til dette nummer, får artikkel 5 og 7 i beslutning 1999/468/EF anvendelse, samtidig som det tas hensyn til bestemmelsene i beslutningens artikkel 8. Tidsrommet fastsatt i artikkel 5 nr. 6 i beslutning 1999/468/EF skal være tre måneder.
3. Når det vises til dette nummer, får artikkel 5a nr. 1-4 og artikkel 7 i beslutning 1999/468/EF anvendelse, samtidig som det tas hensyn til bestemmelsene i beslutningens artikkel 8.

Artikkel 41

Revisjonsklausul

Kommisjonen skal innen 28. desember 2011 og deretter hvert tredje år legge fram for Europapar-lamentet og Rådet en omfattende rapport om anvendelsen av dette direktiv. I samsvar med artik-kel 16 nr. 4 skal rapporten særlig omhandle anven-delsen av artikkel 16. Den skal også vurdere beh-ovet for ytterligere tiltak på områder som faller uten-for dette direktivs virkeområde. Den skal eventuelt følges av forslag til endring av dette direktiv med sikte på å gjennomføre Det indre marked for tje-nester.

Artikkel 42

Endring av direktiv 98/27/EF

I vedlegget til europaparlaments- og rådsdirektiv 98/27/EF av 19. mai 1998 om nedlegging av forbod

Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked (tjenestedirektivet)

med omsyn til vern av forbrukerinteresser⁴⁰ skal nytt nr. 13 lyde:

«13. Europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/123/EF av 12. desember 2006 om tjenester i det indre marked (EUT L 376 av 27.12.2006, s. 36).»

Artikkel 43

Vern av personopplysninger

Ved gjennomføringen og anvendelsen av dette direktiv, og særlig bestemmelsene om tilsyn, skal reglene for vern av personopplysninger som fastsatt i direktiv 95/46/EF og 2002/58/EF overholdes.

Kapittel VIII

Sluttbestemmelser

Artikkel 44

Innarbeiding i nasjonal lovgivning

1. Medlemsstatene skal innen 28. desember 2009 sette i kraft de lover og forskrifter som er nødvendige for å etterkomme dette direktiv.

De skal umiddelbart oversende Kommisjonen teksten til disse bestemmelsene.

Disse bestemmelsene skal, når de vedtas av medlemsstatene, inneholde en henvisning til dette direktiv, eller det skal vises til direktivet når de kunngjøres. Nærmere regler for henvisningen fastsettes av medlemsstatene.

2. Medlemsstatene skal oversende Kommisjonen teksten til de viktigste bestemmelsene i nasjonal lovgivning som de vedtar på det området dette direktiv omhandler.

Artikkel 45

Ikrafttredelse

Dette direktiv trer i kraft dagen etter at det er kunngjort i *Den europeiske unions tidende*.

Artikkel 46

Adressater

Dette direktiv er rettet til medlemsstatene.

Utferdiget i Strasbourg, 12. desember 2006.

For Europaparlamentet	For Rådet
J. BORRELL FONTELLES	M. PEKKARINEN
President	Formann

⁴⁰ EFT L 166 av 11.6.1998, s. 51. Direktivet sist endret ved direktiv 2005/29/EF.

Vedlegg 3**Høringsinstanser**

Statsministerens kontor	Oljedirektoratet
Arbeids- og inkluderingsdepartementet	Post- og teletilsynet
Barne- og likestillingsdepartementet	Sjøfartsdirektoratet
Finansdepartementet	Småbedriftsforbundet
Fiskeri- og kystdepartementet	Sosial- og helsedirektoratet
Fornying- og administrasjonsdepartementet	Standard Norge
Forsvarsdepartementet	Statens bygningstekniske etat
Helse- og omsorgsdepartementet	Statens forurensningstilsyn
Justis- og politidepartementet	Statens legemiddelverk
Kultur- og kirkedepartementet	Vegdirektoratet
Kommunal - og regionaldepartementet	Yrkesorganisasjonens Sentralforbund
Landbruks- og matdepartementet	
Miljøverndepartementet	Akademikerne
Olje- og energidepartementet	Advokatforeningen
Samferdselsdepartementet	Bedriftsforbundet
Kunnskapsdepartementet	Brønnøysundregistrene
Utenriksdepartementet	Den norske Revisorforeningen
	Legeforeningen
Arbeidsgiverforeningen Spekter	NARF
Direktoratet for arbeidstilsynet	Norges Juristforbund
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon
Edelmetallkontrollen	De Facto
Euro Info Centre - Øst	ATTAC
Finansnæringens Hovedorganisasjon	MENON AS
Forbrukerrådet	NUPI
HSH	FAFO
Innovasjon Norge	Norsk senter for menneskerettigheter, UiO
Justervesenet	Nei til EU
KS – kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon	Senter for Europarett, UiO
Konkurransetilsynet	Institutt for litteratur, områdestudier og europeisk språk, UiO
Landsorganisasjonen i Norge	Arena, UiO
Mattilsynet	Radikalt Europa
Norsk Elektroteknisk Komité	Europabevegelsen
Næringslivets Hovedorganisasjon	Europahuset
